

Aliakbar Almaspour

Iranin naisten asema eri aikoina
- vasemmiston vaikutus iranilaisten
naisten taisteluihin

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimuksen
laitos
Valtio-oppi
Pro gradu -tutkielma
Syyskuu 2000

Tampereen yliopisto

Politiikan tutkimuksen laitos

ALMASPOUR, ALIAKBAR: Iranin naisten asema eri aikoina - vasemmiston vaikutus iranilaisten naisten taisteluihin

Pro gradu -tutkielma, s.

Valtio-oppi

Pro gradu -työni aiheena on iranilaisten naisten asema eri aikoina. Tämä on kvalitatiivinen tutkimus, joka perustuu artikkeleihin ja poliittiseen kirjallisuuteen. Tutkimus keskittyy Iranin poliittisiin tapahtumiin eri aikoina ja siihen, miten naisten asema on vaihdellut. Tässä on selvitetty Iranin varhaisempaa historiaa sekä viimeisten kuningasperheiden (Gajar ja Pahlavi) valta-aikaa. Iranilaiset ovat taistelleet eri aikoina yhteiskunnallisen vapauden ja tasa-arvon vuoksi ja naiset ovat osallistuneet aktiivisesti tähän toimintaan. Työssä on tutkittu naisten taisteluja ja naisten vaikutusta yhteiskunnalliseen toimintaan. Pahlavien shaahien valtaa ja näkemyksiä vapaudesta ja tasa-arvosta on selvitetty, sillä ne vaikuttivat paljon Iranin naisten asemaan. Iranissa ihmisoikeustilanne on ollut huono pitkään. Ero rikkaiden ja köyhien välillä on suuri, tavallisten kansalaisten enemmistö on köyhää.

Työssä on tutkittu myös uskonnon ja islamin vaikutuksia iranilaisten naisten asemaan. Islamilainen valta on hallinnut Irania. Naiset ovat yksi islamin keskeisiä kohteita kansalaisten moraalien kontrolloimisen vuoksi. Tässä tutkimuksessa on selvitetty, miten naisia rajoitetaan ja heidän oikeuksiaan poljetaan miesten etujen ja uskonnon takia. Aihetta on tutkittu vasemmistolaisesta näkökulmasta. Tutkimukseen on otettu mukaan iranilaisten vasemmistopuolueiden materiaalia ja artikkeleja. Vasemmistolainen näkökulma heijastuu näissä lehtikirjoituksissa. Vasemmistopuolueet ovat vaikuttaneet naisten aseman parantamiseen Iranissa hyvin paljon ja tässä on huomioitu, miten vasemmistolaiset ovat opettaneet naisille taistelua oman etujensa puolesta.

Tutkimuksessa on selvitetty feminismien taustaa ja teorioita sekä vasemmistolaisuuden ja feminismien yhtäläisyyksiä. Tässä on huomioitu, mitä F. Engels, K. Marx ja monet muut vasemmistolaiset ovat kirjoittaneet naisten asemasta. Kehitysmaiden naisten asemaa on myös selvitetty taustatekijänä. Maailmassa taloudelliset ja poliittiset erot ovat suuria. Koska Iranin on kehityksen tiellä, on ollut tärkeä katsella ja vertailla kehitysmaiden tilanteita. Tutkimus on monikerroksinen eli se alkaa feministien teoriakäsityksistä, kehitysmaiden naisten asemasta ja islamin naiskäsityksistä. Tutkimus päättyy varsinaisen aiheen käsittelyyn eli selvittää naisten asemaa Iranissa eri aikoina.

Tutkimuksessa tulee esille se, että köyhyys ja epätasa-arvoisuus ovat vaikuttaneet paljon iranilaisten naisten asemaan. Naisilla pitäisi olla enemmän itsenäistä taistelua ja toimintaa. Ilman omia itsenäisiä järjestöjä naiset jäävät aina miesten varjoon ja heidän yritykset toimia tasa-arvon ja heitä itseään koskevien asioiden puolesta etenevät hitaasti tai eivät laisinkaan.

Sisällysluettelo

1. TUTKIMUKSEN ASETELMA	2
1.1. JOHDANTO JA TUTKIMUKSEN KYSYMYKSET	2
1.2. TUTKIMUKSEN MENETELMÄT JA METODOLOGIA.....	4
1.2.1. Tutkimuksen aineistot.....	5
1.2.2. Tutkimukseen mukaan otetut vasemmistopuolueet.....	7
1.2.3. Tutkimuksen ongelmia.....	16
2. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	18
2.1. FEMINISMIN KÄSITTEITÄ.....	18
2.2. VASEMMISTOLAISUUDEN VAIKUTUS FEMINISTISEEN AJATTELUUN.....	24
2.3. NAISET KEHITYSMAISSA	30
2.3.1. Maailman kahtiajakautuminen.....	31
2.3.2. Kehitysmaiden köyhyys	33
2.3.3. Naisten asema kehitysmaissa	36
2.3.4. Naiset pakolaisina.....	38
2.3.5. Naisten taistelun kehitys.....	39
2.4. ISLAM JA NAISET	43
2.4.1. Islaminuskon synnystä.....	46
2.4.2. Miesten etuoikeudet.....	48
2.4.3. Islamilaiset maat	50
2.4.4. Naisten aktiivisuus.....	54
3. MITÄ HISTORIA KERTOO IRANILAISISTA NAISISTA	57
3.1. NAISET IRANIN VARHAISESSA HISTORIASSA	57
3.2. ISLAMIN VALTA IRANISSA.....	62
3.2.1. Islamin varjossa syntyneitä vapautusliikkeitä	63
3.2.2. Naisten taistelu Mashrote-liikkeessä.....	69
3.2.3. Naisten järjestöt Mashrote-liikkeen aikana.....	71
3.3. PAHLAVIN SUVUN VALTA-AIKA IRANISSA	75
3.3.1. Reza Shaahi ja naisten tilanne	76
3.3.2. Pahlavin perheen toinen shaahi.....	78
3.3.3. Shaahin suhtautuminen naisiin	81
3.3.4. Naisten taistelut Muhammed Rezan aikana	83
4. IRANILAISET NAISET ISLAMILAISESSA TASAVALLASSA.....	90
4.1. NAISTEN KOHTELU ISLAMILAISEN VALLANKUMOUKSEN ALKUAIKOINA	90
4.2. VANKILAT TÄYNNÄ NAISIA.....	94
4.3. NAISTEN YHTEISKUNNALLINEN OSALLISTUMINEN	98
5. JOHTOPÄÄTÖKSIÄ	104

1. Tutkimuksen asetelma

1.1. Johdanto ja tutkimuksen kysymykset

Pro gradu -työni aiheena ovat iranilaiset naiset ja tutkimukseni nimi on ”Iranin naisten asema eri aikoina - vasemmiston vaikutus iranilaisten naisten taisteluihin”. Iranilla on pitkä historia. Siihen ovat kuuluneet sodat ja vallankumoukset, kansanmurhat, hyökkäykset naapurimaihin ja myös puolustautuminen hyökkääjiä vastaan. Joskus vihollisjoukko, esimerkiksi *Tsingis Khan*, hyökkäsi, poltti kaupungit ja kylät, vangitsi miehet ja raiskasi naiset. Arabit ovat valloittaneet Iranin ja yrittäneet sodan avulla pakottaa ihmiset omaksumaan heidän kulttuurinsa ja uskontonsa.

Iranissa on myös noustu vallankumouksiin eri aikoina, kun ihmiset ovat halunneet parantaa omaa tilannettaan. 1900-luvun alussa iranilaiset tekivät vallankumouksen laillisten kuninkaitten järjestelmän vuoksi. Iranissa on tapahtunut ihmisten mielipiteiden vastaista toimintaa ja eikä kansalaisten tahtoa ole hyväksytty. Maassa on tehty myös useita vallankaappauksia. *Reza Khan Mirpanj*¹ teki vuonna 1921 vallankaappauksen Iranin vallankumousta vastaan ja julisti itsensä valtaan. Hän oli alussa tavallinen sotilas, joka pääsi kuninkaan palvelukseen. Kun *Naseraldin shaahi*² tuli takaisin länteen suuntautuneelta matkaltaan, Reza Khan Mirpanj oli yksi vartijoista, jotka huolehtivat matkalta saaduista lahjoista³. Vuonna 1954 *Muhammed Reza Pahlavi*⁴ järjesti CIA:n tukemana vallankaappauksen *Muhammad Mosadeqia*⁵ ja laillista valtiota vastaan.

Viimeinen vallankumous tapahtui vuonna 1979, jolloin iranilaiset kaatoivat Pahlavin suvun kuninkaitten vallan ja julistivat maan tasavallaksi. Silloinkin ihmisten päämääränä oli saada vapaus ja tasa-arvo. Uudet vallanpitäjät pettivät kansan tahdon ja julistivat oman teokraattisen ja rautaisen vallan. Jälleen iranilaiset yrittävät taistella vallanpitäjiä vastaan. Viime aikoina iranilaiset ovat kaksissa epävapaisissa vaaleissa äänestäneet islamilaisia fundamentalisteja vastaan, vaikka opposition ehdokkailla ei ole ollut mahdollisuutta osallistua vaaleihin. Vuoden 1998 presidentinvaaleissa äänestäjät nöyryyttivät

---

¹ Pahlavien suvun ensimmäinen kuningas oli vallassa vuosina 1921-1941.

² Kajarin kuningassuku hallitsi Irania ennen Pahlavin sukua melkein 100 vuotta.

³ Behnud 1997, 12.

⁴ Pahlavien viimeinen kuningas oli vallassa vuosina 1941-1979.

fundamentalistista, uskonnollista ehdokasta *Ali Khameneita* ja valitsivat hänen sijastaan *Muhammed Khatamin*⁶. Vuonna 2000 helmikuussa pidettiin parlamenttivaalit, jossa islamilaiset reformistit saivat enemmistön parlamenttiin ja vanhoilliset hävisivät.

Naisten rooli Iranin politiikassa ja yhteiskunnallisessa toiminnassa on suuri, mutta sitä ei arvosteta. Patriarkaalisessa yhteiskunnassa ei naisten toimintaa nähdä, vaan se estää naisten kehittymistä ja vapaan toiminnan. Nousee kysymys, miksi näin on? Mitä naisessa on sellaista, jota patriarkaalinen yhteiskunta pelkää ja jonka vuoksi se automaattisesti rajoittaa naisten elämää? Iranissa ja muissa patriarkaalisissa yhteiskunnissa tilanteet ovat samoja, naiset ovat tiukassa valvonnassa ja heidän toimintaansa ja ajatuksiaan tarkastetaan. Suuri iranilainen moderni runoilija Ahmed Shamlun sanoo runollisesti ”haistavat suutasi, ettet sanoisi pidän sinusta”.

Iranissa naiset ja miehet ovat taistelleet rinnakkain ja ovat yrittäneet yhdessä vaikuttaa Iranin tilanteeseen ja parantaa maan kurjia oloja. Monet naiset ovat saaneet surmansa, joutuneet vankilaan ja maanpakoon omien mielipiteittensä vuoksi. Muhammed Reza Pahlavin aikaan monet naiset kuolivat vankiloissa ja kaduilla. Islamilaisten vallanpitäjien aikana naisia on teloitettu ja raiskattu vankiloissa sekä pakotettu pakenemaan maasta. Naiset joutuvat usein väkivallan kohteeksi, heitä tapetaan ja raiskataan. Islamin uskonto antaa miehille hegemonisen aseman naisia kohtaan.

Miksi tutkielmani kohteena on naisten asema? Naiset ovat enemmistönä Iranissa, eikä heidän oikeuksiaan juuri tunnusteta. Jos osa niistä tunnustetaan, niin ne rikotaan helposti. Naiset ja miehet ovat aina taistelleet samoissa taisteluissa, mutta tuloksissa naisten osuus on jäänyt aina vähäiseksi. Naiset ovat jääneet miesten alaisiksi ja heidän taistelunsa on alkanut uudelleen alusta. Miehet ovat käyttäneet naisten voimaa hyväksi. Mielestäni koko Iranin yhteiskunnallinen vapaus ja tasa-arvo ovat sidottuina naisten asemaan. Jos naiset ovat kahleissa ja heitä kohdellaan huonosti, ei yhteiskunta saa tasa-arvoa ja vapautta. Naisten asema kehitysmaissa ei ole hyvä, köyhyys ja tietämättömyys vaikuttaa heidän tilanteeseensa paljon. Naiset yleensä ovat yhteiskunnan ja vallanpitäjien uhreja. Traditiot, kulttuuri ja poliittinen systeemi ovat päätekijöitä naisten heikkoon asemaan. Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää naisten asemaa Iranissa, mitkä

---

⁵ Iranin pääministeri vuosina 1951-1953.

⁶ Iranin nykyinen presidentti.

tekijät ovat vaikuttaneet heidän asemaansa eri aikoina, miten naisia kohdellaan ja millainen on heidän tilanteensa. Miten naiset yrittävät päästä eroon alistetusta asemastaan?

1.2. Tutkimuksen menetelmät ja metodologia

”Yhteiskuntatieteitten metodologian määrätään tutkimus- ja oppialaksi, joka tutkii yhteiskuntatieteitten metodia, tutkimustapaa.”⁷ Niin kuin johdannossa tuli esiin, tutkimuksen pääkohteena ovat naiset ja tutkimusalueena on Iran. Iranilaisten lehtien naisten asemasta kertovien kirjoitusten avulla selvitetään naisten asemaa nyky-Iranissa. Naisten asemaa ja iranilaista politiikkaa lähestytään Iranin historian kautta. Tässä tutkimuksessa käytetään diskursiivista analyysiä. Se perustuu kahden osapuolen vuorovaikutukseen. Tässä selvitetään, kuinka iranilainen patriarkaalinen systeemi on vaikuttanut ja vaikuttaa naisten asemaan ja miten naiset puolestaan reagoivat siihen. Diskurssianalyysin avulla tässä tutkimuksessa yritetään tuoda esiin niitä syitä ja seurauksia, mitkä aiheuttavat naisten alisteisen aseman Iranissa.

Käsitteiden sekamelskasta on kysymys siitäkin syystä, että suuntaus imee vaikutteita niin antropologiasta, semiotiikasta, kirjallisuudentutkimuksesta, (kriittisestä) lingvistiikasta, sosiologiasta, sosiaalipsykologiasta kuin sosiaalipolitiikastakin.⁸

Tutkimuksen menetelmänä on dokumenttianalyttinen menetelmä. Pirttilä kommentoi sitä näin: ”Dokumenttianalyysillä tarkoitan niitä menettelytapoja ja ohjeita, jotka yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa suuntaavat dokumenttimateriaalin keruuta ja tulkintaa, erittelyä.”⁹ Tämä tutkimus on laadullinen tutkimus, joka aineisto on kerätty kirjallisuuden ja lehdistön dokumenteista. Taustalla ovat myös omat havaintoni Iranista ja tekstissä tämä näkökulma tulee esiin. Alasuutari kirjoittaa omien kokemusten käyttämisestä tutkimuksessa:

Miksei voi myös sanoa, että taustana on myös ”osallistuvaa havainnointia”: Olenhan varttunut ja elänyt tutkimassani toisessa tasavallassa vuodesta 1956 alkaen. Omakehtainen kokemus on varmaankin tehnyt minulle mahdollisek-

---

⁷ Pirttilä 1979, 7.

⁸ Valtonen 1998, 93-121.

⁹ Pirttilä 1979, 41.

si tunnistaa ja palauttaa mieleen tutkimusaineiston pohjalta sellaisia jollekin ajanjaksolle ominaisia kehyksiä, joiden oivaltaminen olisi kulttuuria tunte-mattomalle voinut tuottaa enemmän päänvaivaa.¹⁰

Tämä tutkimus on myös historiantutkimus, joka koskee Iranin lähihistoriaa. Siinä ote-taan huomioon Iranin nykyinen islamin uskontoon perustuva systeemi ja patriarkaallinen systeemi naisia kohtaan. Tutkimuksessa selvitetään naisten asemaa ja naisten keinoja vaikuttaa oman aseman parantamiseksi. Tässä työssä otetaan huomioon Iranin historia eri aikoina, sillä se antaa tietoja myös niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat Iranin tämän-hetkiseen yhteiskuntaan. Työssä perehdytään naisten aseman eri vallanpitäjien aikana. Kuninkaat ovat pitäneet Iranissa valtaa pitkään eri aikoina.

Historiassa esiintyy keskeisenä kysymyksenä ihmisten suhde ja suhtautumi-nen toisiin ihmisiin, heidän sosiaalinen suhtautumisensa, sekä ne omalaatui-suudet, jotka ovat ominaisia heidän toiminnalleen, silloin kun he esiintyvät ihmisryhmien, sosiaalisten ryhmien jäseninä. Tämäkin alan asioiden selvit-tämiseen historiantutkimus voi saada objektiivisemmän pohjan ja samalla runsaastikin herätteitä hedelmällisille kysymyksenasetteluille niistä tuloksista, joita ihmistenvälisiä suhteita selvittävät.¹¹

Iranissa koko yhteiskunnan rakenteissa ja kaikissa ihmissuhteissa tulee esiin naisten ja miesten eriarvoisuus. Naiset ovat naisia ja miehet miehiä. Kuninkaat pitivät naisia omien linnojensa iloina ja palvelijoina. Uskonto on antanut naisille heikon aseman ja patri-arkaallinen yhteiskunta on alistanut naisia jne. Tämä kaikki on tapahtunut myös Iranin historiassa. Esimerkiksi *Kyyros*¹² sanoi: ”Mies, minä olen Kyyros, joka loi persialaisille imperiumin ja olen Persian kuningas.”¹³ Tämä sama perinne on toteutunut Iranin histo-riassa nykyaikaan asti.

1.2.1. Tutkimuksen aineistot

Iranissa kuten muissakin maissa on hyvin kirjavia puolueita ja monenlaista poliittikkaa. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus tutkia ja ottaa mukaan kaikkia puolueita, sillä se

---

¹⁰ Alasuutari 1996, 35.

¹¹ Renvall 1983, 114.

¹² Persian suuri kuningas vuonna 559 eKr.

¹³ Salonen 1967, 98.

olisi toinen tutkimusaihe. Tämä tutkimus ei yritä myöskään vertailla puolueita ja niiden poliitikoita. Eri maissa on monia saman aatemaailman omaavia puolueita, jotka harjoittavat samanlaista politiikkaa. Esimerkiksi Iranin Kurdistanin demokraattinen puolue on kansainvälisen sosialististen puolueiden järjestön jäsen. Tähän samaan järjestöön kuuluvat mm. Ruotsin, Suomen ja muiden Euroopan maiden sosialistipuolueet. Näitä puolueita ei ole kuitenkaan järkevää vertailla keskenään. Esimerkiksi Ruotsin sosialidemokraateilla on hyvin selkeä käsitys demokratiasta ja toisaalta Iranin Kurdistanin demokraattinen puolue käy sissisotaa. Iranissa on hyvin erikokoisia vasemmistopuolueita. On pienpuolueita tai ryhmiä, jotka kilpailevat suurien puolueiden kanssa ja yrittävät saada ne pois tieltä. Puolueiden sisällä tapahtuu jakautumisia ja näin syntyy jälleen uusia ryhmiä. Iranin vasemmistopuolueista voi sanoa, että kaikki puolueet ovat jossain vaiheessa jakautuneet ja näitä puolueiden jakautumisia tulee varmasti tapahtumaan myöskin tulevaisuudessa. Tämän vuoksi tässä ei voida selittää kaikkien puolueiden ja ryhmien historiaa, päämääriä ja toimintaa. Jatkuvasti tulee esiin uusia ryhmiä, jotka nimittävät itseään puolueiksi ja järjestöiksi. On mahdotonta tietää, kuinka paljon niillä on jäseniä ja kannattajia. Kaikilla puolueilla on niiden itsensä mukaan päämääränä johtaa iranilaiset parempaan elämään. Ne eivät kerro omien jäsentensä ja kannattajiensa lukumääriä, koska se on niiden mielestä vaarallista. Iranin turvallisuuspoliisi jäljittää niitä koko ajan ja yrittää tuhota nämä järjestöt. Näiden syiden vuoksi tähän tutkimukseen voi ottaa mukaan kaikkia iranilaisia puolueita, vaan vain muutama esimerkkipuolue on otettu mukaan. On mahdollista, että joku puolue on toiminut tehokkaammin jossain asioissa kuin muut. Mutta on selvää, että Iranissa vasemmistolaiset ja heidän toimintansa on vaikuttanut maan asioihin.

Naisten kannalta katsottuna Iranin vasemmistopuolueilla on ollut sekä positiivista että negatiivista toimintaa, mutta kaiken kaikkiaan ne ovat vaikuttaneet suuresti iranilaisten naisten elämään. Suurinta vaikutus on ollut naisten politisoitumisessa. Valtaapitävien Pahlavien perhe yritti saada naisia länsimaistomaan ja se yritti tehdä sen ensin pakottamalla. Tämä aiheutti sen, että naiset ja myös uskonnolliset piirit reagoivat länsimaista kulttuuria vastaan. Vasemmistolaiset yrittivät vaikuttaa naisiin niin, että he itse lähtisivät liikkeelle. Vasemmistolaiset eivät ole aina toimineet naisten asioissa niin kuin olisi parasta toimia. Ideologinen katsaus ja myös päivän politiikka ovat vaikuttaneet niiden toimintaan naisia kohtaan. Jamile Nedain, iranilaisen naisaktivistin mukaan ”taistelu imperialismia vastaan -iskulause oli syynä siihen, että fundamentalistinaiset vastustivat

moderneja naisia. Vasemmistopuolueet eivät ottaneet huomioon naisten pukeutumismääräyksiä, vaan ne ajattelivat että taistelu imperialismia vastaan on tällä hetkellä tärkeämpää kuin naisten oikeudet.”¹⁴

1.2.2. Tutkimukseen mukaan otetut vasemmistopuolueet

Vasemmistopuolueita ovat mm. *sazemAn-e fadAiAn-e xaleq-e iran (akasaryAt)*¹⁵, *hezb-e tud-e iran*¹⁶, *sAzemAn etehAd-e fadAiAn kalq-e irAn*¹⁷, *sAzemAn-e kArgarAn-e enqlAbi-e iran rAh-e kArgar*¹⁸, *sAzemAn-e fadAian(aqaliat)*.¹⁹ Nämä puolueet ja muut järjestöt ovat Iranissa aina taistelleet epätasa-arvoisuutta ja diktatuuria vastaan.

Iranin vasemmistopuolueet jakautuvat eri suuntauksiin, joita ovat sosialistit, kommunistit ja demokraatit. Näiden sisällä on lisäksi vanhoja vasemmistolaisia ja uusvasemmistolaisia. Vanhoja vasemmistolaisia järjestöjä ovat mm. marxistis-leninistiset järjestöt kuten Iranin *Tudeh-puolue*, marxistis-leninistis-maolaiset järjestöt kuten *EthAdiei-e komonisthAi-e irAn*²⁰ sekä marxilaiset järjestöt kuten *hezbe komonism kArgari-e irAn*.²¹ Nämä puolueet ja järjestöt kutsuvat itseään kommunisteiksi ja niiden puolueohjelmiin kuuluvat kapitalismin tuhoaminen ja kansanvallan aikaansaaminen. Rahekargarpuolueen ohjelman mukaan ”kapitalismi on ainoa yhteiskunnallisten ongelmien ja köyhyyden syy koko maailmassa ja Iranissa”.²² Se jatkaa: ”Ainoa tie pelastaa ihmiset kapitalismin orjuudesta on sosialismi.”²³ Toinen osa Iranin vasemmistopuolueista koostuu uusvasemmistolaisista, demokraattista ja kansallisuuteen perustuvista puolueista. Nämä puolueet kutsuvat itseään vasemmistolaisiksi, mutta niiden ohjelmat eroavat vanhojen vasemmistolaisten puolueiden ohjelmista. Ne eivät yritä rakentaa työläisten valtaa, vaan sosialismiin kuuluu niiden mielestä demokratia.

Se, mitä uusvasemmisto on dogmaattisesta venäläisestä kommunistisesta traditiosta ja sen arvosteluprosessista oppinut, antaa sille mahdollisuuksia

¹⁴ Nedai 1999, 8.

¹⁵ Iranin kansan Fadaian-järjestö (enemmistö).

¹⁶ Iranin Tudeh-puolue.

¹⁷ Iranin kansan Fadaian-yhdistyksen järjestö.

¹⁸ Iranin vallankumouksellinen työläisten järjestö (työläisten tie).

¹⁹ Iranin Fadaian-järjestö (vähemmistö).

²⁰ Iranin kommunistien liitto.

²¹ Iranin työväen kommunistinen puolue.

²² Puolueohjelma ensimmäisessä puoluekokouksessa, 1992, 1.

²³ Puolueohjelma ensimmäisessä puoluekokouksessa, 1992, 1.

toimia helpommin ja ottaa vastaan nyky-Iranin kansan viestit.²⁴[käännös kirjoittajan]

*Hezb-e demokratik-e mardom-e iran*²⁵ on uusvasemmistopuolue, joka erosi perestroikan jälkeen Tudeh-puolueesta. Yksi suurimmista ja tärkeimmistä Iranin uusvasemmistolaisista puolueista on Fadaian-järjestö (enemmistö). Nämä uusvasemmistolaiset puolueet ovat muuttaneet omaa toimintaansa ja puhuvat rauhanomaisen taistelun puolesta. Niillä ei ole selkää ideologiaa kuten marxismi-leninismi, mutta ne taistelevat tasa-arvon, demokratian ja yhteiskunnallisen kehityksen puolesta. Vanhoja aatteita ja iskulauseita on muutettu paljon ja iranilainen uusvasemmisto yrittää välttää turhia konflikteja. Osa näistä puolueista ei enää usko vallankumoukseen ja kutsuu itseään reformisteiksi. Sana ”reformisti” oli aiemmin Iranin vasemmiston riveissä kirosana. Kilpailijat kutsuivat toisiaan reformisteiksi, ja tarkoitus oli todistaa, että vastapuoli ei ole riittävän vallankumouksellinen.

On ilo todeta, että vasemmiston ja Iranin kansanliikkeiden uudistamisessa ovat mukana sellaiset yhteiskunnalliset arvot kuten demokratia, pluralismi, vapaus, tasa-arvo ja kehitys. Ideat ja arvot kuten laillisuus, toisinajattelu, väkivallattomuus, vallan jakaminen, poliittinen kilpailu ja yleinen äänioikeus ovat vasemmiston uudistuksen iskulauseita.²⁶ [käännös kirjoittajan]

On myös uusvasemmistolaisia, jotka toimivat yksilöinä tai pienissä ryhmässä. He ovat kirjailijoita ja islamilaisen tasavallan arvostelijoita, kuten kirjailija *Khnbaba Tehrani*, *Ali Keshtgar* ja *Aliasghar Hajseid-javadi*. He toimivat yleensä ulkomailla ja ovat maanpaossa. Iranissa uusvasemmistolaiset eivät toimi vapaasti, sillä kuten muutkin toisinajattelijat he ovat vaikeassa tilanteessa. Mutta Iranin sisälläkin on aktivisteja, jotka yrittävät vaikuttaa maan tilanteeseen rauhanomaisesti. Osa heistä tekee kulttuurityötä ja yrittää toimia sanomalehtiä ja kirjoja julkaisemalla. *Mohamed Mokhtari* ja *Jafar Puiande* olivat tutkijoita ja kirjailijoita, jotka vuonna 1998 joutuivat islamilaisten fundamentalistien kaappaamiksi. Korkea-arvoiset turvallisuuspoliisit kaappasivat heidät Iranin pääkaupungissa Teheranissa, tappoivat heidät ja heittivät heidän ruumiinsa autiomaahan. Myös

²⁴ Malak-mohamedi 2000, 8.

²⁵ Iranin kansan demokraattinen puolue.

²⁶ Malak-mohamedi 2000, 8.

monet muut kirjoittajat, jotka yrittivät toimia rauhanomaisesti ja vaikuttaa reformien kautta Iranin yhteiskuntaan, ovat saaneet surmansa tai heidät on vangittu.

Fadaian-puolueen (enemmistö) ohjelmassa naisten oikeuksista on 12 pykälää. Toisen pykälän mukaan ”poliittisessa toiminnassa naisilla on oikeus ilman mitään alistamista poikkeuksetta kilpailla miesten kanssa korkeimpien valtiollisten paikkojen saamisesta. Kaikki lailliset esteet tämän saavuttamiseen pitäisi hylätä.”²⁷ Tuhannet naiset ovat taistelleet tämän järjestön riveissä Muhammed Reza Pahlavin ja Khomeinin valtioita vastaan ja heistä on monta sataa saanut surmansa tai tuomittu pitkiin vankilatuomioihin.

Iranin Fadaian-järjestö perustettiin vuonna 1970. Puolue oli marxistis-leninistinen, mutta sen riveissä oli myös maolaisia. Fadaianin kannattajat toimivat kaupunkisisseinä ja kävivät sotaa Iranin poliisia ja armeijaa vastaan. Heidän päämääränään oli kaataa Pahlavien valta ja perustaa tilalle työväenvalta. Sissien elinaika oli yleensä lyhyt, sissin elämä vaikeassa taistelussa saattoi kestää vain puoli vuotta. Puolueen säännöt olivat tiukat. Sissit asuivat ryhmissä ja jokaisella tiimillä oli oma asunto. Asunnot vuokrattiin tavallisten ihmisten parista. Puolue rahoitti omaa toimintaansa takavarikoimalla pankkeja. Heidän mielestään Muhammed Reza Pahlavi oli diktaattori ja imperialismiin, erityisesti Yhdysvaltojen palvelija. Shaahi yritti salaisen turvallisuuspoliisin Savakin avulla tukahduttaa kaikki toisinajattelijat. Varsinkin puolueen radikaali osa oli shaahille vaarallinen. Shaahi ja hänen turvallisuusjärjestönsä estivät toisinajattelijoita vangitseamalla, kiduttamalla ja teloittamalla. Amnesty Internationalin raportti kertoo shaahin hallituksen ihmisoikeusrikoksista näin:

Ensimmäinen Amnesty Internationalin tietoon tullut yksityiskohtainen kidutusta koskeva lausunto on peräsin 23. päivältä joulukuuta 1963: siinä kuvataan kidutusta, joka samojen tietojen mukaan oli tapahtunut 17.12.1963. Iranin nykyisen hallituksen vastustajat tietävät kuitenkin kertoa, että kidutusta on harjoitettu jo vuodesta 1953 lähtien, jolloin Mossadegh syöstiin vallassa.²⁸

Fadaian-järjestön synty, historia ja perustamisen syyt antavat vihjeitä siitä, kuinka vaikeaa taistelu on ollut ja minkä vuoksi tämän järjestö syntyi. Korkeina päämäärinä olivat

²⁷ Puolueen viidennen vuosikokouksen raportti, 1998, 37.

²⁸ Amnesty International 1976, 280.

yhteiskunnallinen tasa-arvo ja vapaus, ja ne olivat syitä monarkistisen diktatuuriin vastaiseen toimintaan. Kun shaahi ei antanut mitään muita mahdollisuuksia toisinajatteli-joille, nämä nousivat kapinaan ja aloittivat järjestelmällisen taistelun shaahia vastaan.

Koko ihmiskunnan historia on täynnä edistyksellisen liikkeen sankarillista taistelua ja marttyyrien toimintaa vanhoillista luokkaa vastaan, taloudellisten ja yhteiskunnallisten muutosten ja uuden paremman järjestelmän puolesta. Meidän järjestömmekin on mukana tässä taistelussa. 8.11.1970 oli eräs Iranin historian pimeimmistä hetkistä, jolloin Muhammed Reza Pahlavin kuninkaallisessa hallinnossa oli raaka diktatuuri. Se loukkasi perusdemokraattisia oikeuksia ja tuomitsi kaikki tätä toimintaa ja systeemiä vastustaneet henkilöt. Ryhmä vallankumouksellisia kommunisteja, jotka vastustivat köyhyyttä ja olivat täynnä rakkautta työläisten ja vapauden puolesta, hyökkäsi *Sijahkalin*²⁹ poliisiasemalle ja aloitti taistelun hallitusta vastaan.³⁰ [käännös kirjoittajan]

Fadaian-järjestöllä oli paljon sisäisiä ristiriitoja eri asioista. Sissisota, maailman kommunismin tilanne ja miten marxismia tulkitaan olivat kysymyksiä, jotka vaikuttivat järjestöön. Fadaian-järjestö jakautui myöhemmin moneen ryhmään. Suurin jakautuminen vähemmistöön ja enemmistöön tapahtui vuonna 1980. Vähemmistöosa jatkoi radikaalia toimintaa ja sissisotaa islamilaista hallitusta vastaan. Se arvosteli Neuvostoliiton sosialismia revisionistisena. Fadaian-järjestön enemmistö muutti toimintaansa ja taisteli poliittisesti arvostellen varovaisesti Neuvostoliiton ja muiden sosialististen maiden sosialismia ja koko sosialistisen leirin politiikkaa. Vuonna 1983 Iranin islamilaisen tasavallan salainen poliisi kävi tämän puolueen kimppuun, kielsi sen toiminnan sekä vangitsi tai tappoi sen jäseniä ja kannattajia.

Fadaian-liikkellä on tärkeä rooli Iranin lähihistoriassa. Se sai idean vuonna 1960 Euroopan vasemmisto-opiskelijoiden toiminnasta ja otti mallia myös Latinalaisen Amerikan sissisodista. Iranin vallankumouksen jälkeen siitä tuli suurin iranilainen vasemmistojärjestö ja se sai paljon uusia nais- ja miesjäseniä eri puolella Irania. *Fadai*³¹ -nimi oli iranilaiselle tuttu sana. Fadaian-järjestöstä on syntynyt myös muita haaroja ja järjestöjä kuten Rahe-kargar jne.

²⁹ Iraninlainen kylä, joka sijaitse Pohjois-Iranissa.

³⁰ Fadian aqaliat, mokhtasari az tarikh-e saze man fadaian (aqaliyat) (osa Fadaian-järjestön (vähemmistö) historiasta) otettu 14.3.2000. [www-dokumentti].

Rahe-karegar on yksi iranilainen vasemmistolainen järjestö, joka perustettiin vuonna 1979 Iranin vallankumouksen aikana. Vuotta myöhemmin he kutsuivat itseään nimellä ”rahe karegar” eli työläisten tie. Vuonna 1983 he muuttivat viralliseksi nimekseen ”Sazeman-e kargran-e enqlabi-e iran (rah-e karegar)”.³² Tämä järjestö oli marxilais-leninistinen ja se kutsui itseään kommunistiseksi. Heidän päämääränään oli julistaa Iraniin työväenvalta, mutta siihen ei kuulunut sellainen työväenvalta, jossa puolue on vallassa kansan sijaan. ”Työväen valtaa ei ole kommunistisen puolueen ja valtion yhdistäminen. Se ei ole valtaa kansan sijasta.”³³ Tämä järjestö toimii aseellisesti Iranin valtiota vastaan. Heillä on radioasema Irakissa ja se lähettää ohjelmia Iraniin. Järjestöllä ei ole paljon kannattajia ja se toimii muiden iranilaisten vasemmistopuolueiden seuraajana. Tämä järjestö arvostelee muita vasemmistopuolueita ja yrittää yhdistää radikaalit vallankumoukselliset ryhmät.

Iranin radikaali vasemmisto on hajalla, eikä se ole yhteydessä oman luokan kanssa. Meidän järjestöllä on strateginen projekti yhdistää koko radikaali vasemmisto, vaikka sillä on keskenään monia erimielisyyksiä. Pää tavoitteemme on yksimielisyys islamilaisen tasavallan kaatamiseksi, työväenliikkeen järjestämiseksi ja työväen valtion perustamiseksi.³⁴

Tämän järjestön yhtenä päämääränä on naisten vapauttaminen syrjäytymisestä sekä tasa-arvo miesten kanssa. Sen ohjelman yksi osa käsittelee naisten oikeuksia ja mitkä asiat ovat tärkeitä naisille. Rahe kargarin ohjelmassa on kieltää mm. prostituutio, alle 18-vuotiaiden avioliitot, monen vaimon pitäminen³⁵ jne.

Iranin Tudeh-puolue perustettiin vuonna 1937. Sanonta ”53 henkilöä” on tuttu Iranin vasemmistolaisille. Nämä henkilöt olivat Reza shaahin vankeja. Vapauduttuaan tämä marxilaisista ja ei-radikaalimarxilaisista koostuva ryhmä perusti Tudeh-puolueen.³⁶ Myöhemmin se oli marxistis-leninistinen ja toimi Neuvostoliiton liittolaisena. Tudeh-puolueella oli veljessuhde maailman muiden Neuvostoliittoa puolustavien kommunistien kanssa. Se on aina toiminut poliittisesti ja vaikka heillä on ollut sotilaallinen järjestö,

---

³¹ Fada'i tarkoittaa rohkeaa vapaaehtoista henkilöä, joka lahjoittaa henkensä (tässä tarkoittaa taistelussa), sana tulee alunperin arabin kielestä.

³² Rah-e kargar 2000 [www-dokumentti].

³³ Rah-e kargar 2000 [www-dokumentti].

³⁴ Rah-e kargar 2000 [www-dokumentti].

³⁵ Puolueohjelma ensimmäisessä puoluekokouksessa, 1992, 10.

³⁶ Abrahmian 1983, 282.

se ei koskaan käyttänyt sitä. Osa Iranin poliitikoista arvosteli Tudeh-puoluetta liian hitaasta toiminnasta ja liian suuresta Neuvostoliiton myötäilystä. Vaikka Tudeh-puolue oli vasemmistolainen, se ei niin jyrkästi ja avoimesti arvostellut islamia ja ottanut huomioon Iranin uskonnollista tilannetta. Muhammed Reza Pahlavin ja islamilaisen tasavallan aikana vangittiin ja teloitettiin tuhansia Tudeh-puolueen jäseniä ja johtajia. Tudeh-puolue on vaikuttanut iranilaiseen työväestöön ja ohjannut heidän taistelua.

Tudeh-puolue on Iranin työväenpuolueena yli viisikymmentä vuotta taistellut työväen oikeuksien vuoksi ja se on aina ollut sitä mieltä, että ”työläisten ratkaisun avain on järjestö- ja yhdistystoiminta”.³⁷

Tudeh-puolueella on ollut paljon toimintaa Iranin työväestön keskuudessa ja monet työväestön johtajat kuten *Ali Omid*, *Ali Shenasai*, *Hosein Hosainpour Tabrizi*, *Asaf Razmide*, *Saber Mohammed-zadeh* jne. olivat Tudeh-puolueen jäseniä.³⁸ Niin kuin mainittiin, Tudeh-puolue on yrittänyt opettaa työläisiä taistelemaan omien etujensa puolesta. Koska Tudeh-puolue oli alussa ainoa vahva vasemmistopuolue, sen riveissä on ollut enemmän työläisiä kuin myöhemmin muissa vasemmistopuolueissa. Vaikka osa iranilaisista vasemmistoryhmistä tai -puolueista on nimittänyt itseään työväenpuolueiksi, ne eivät voineet ottaa mukaan työläisiä. Niiden jäsenet ovat yleensä olleet opiskelijoita, virkamiehiä tai maanviljelijöitä. Iranin vasemmistopuolueiden virheenä on ollut, että jotkut puolueet ovat vain halunneet hallita työväestön toimintaa. Ne ovat sanoneet, että työläisten järjestöjen pitäisi olla itsenäisiä, muuta todellisuudessa ne ovat halunneet väkisin miehittää työläisten järjestöt ja sekoittaa ne puolueen toimintaan. Tämä on vaikuttanut ja vahingoittanut työväestön toimintaa. Työläiset ovat voineet toimia omien etujensa parantamisen vuoksi, kuten järjestämällä työtaisteluja työajan lyhentämiseksi tai asunto-olojen parantamiseksi. Yleensä työläisten toiminta on leimattu vasemmistopuolueiden kannattamiseksi ja viranomaiset ovat sen vuoksi estäneet heidän toimintansa niin kuin muidenkin puolueiden toiminnan. Hossain Akbarin mukaan ”puolueet ja poliittiset ryhmät eivät olleet tietoisia itsenäisestä työläisten liitosta. Puolueiden toiminta ei vahvistanut työläisten liiton toimintaa ja se oli puolueista riippumaton järjestö.”³⁹

³⁷ Nameye mardom 25.4.1995, s. 6.

³⁸ Nameye mardom 25.4.1995, s. 6.

³⁹ Akbari 2000, 6.

Iranin Tudeh-puolue (kommunistinen puolue) on ensimmäinen iranilainen vasemmistopuolue, joka toi Iraniin modernin puoluejärjestyksen. Tudeh-puolue perustettiin vuonna 1937 ja sen perustajat olivat ajatuksiltaan marxilaisia.⁴⁰

By mid-1943, when the elections for the Fourteenth Majles⁴¹ begun, the Tudeh, according to British officials, was the only party with a determined policy, a well-disigened stucture, and a nationwide organizaition.⁴²

Vuoden 1943 puoleen väliin mennessä, kun neljännet Iranin parlamenttivaalit järjestettiin, englantilaisten viranomaisten mukaan Tudeh oli ainoa puolue, jolla oli kehittynyt politiikka, hyvin suunniteltu rakenne ja maanlaajuisen organisaatio. [käännös kirjoittajan]

Namei-e mardomin mukaan ”Iranin Tudeh-puolue on ensimmäinen Iranin poliittinen järjestö, joka on arvostanut naisten poliittista toimintaa ja kouluttanut riveihinsä paljon naistaistelijoita”.⁴³ Naiset olivat vasemmiston riveissä taistelleet tasavertaisina miesten kanssa. Vasemmistolaiset eivät ole kuitenkaan aina ottaneet huomioon erityisiä naisten ongelmia, sillä heidän mielestään kaikki asiat liittyvät luokkataisteluun. Kun luokkataistelu onnistuu, sen jälkeen muut ongelmat ratkeavat automaattisesti. Vasemmistolaiset ovat kuitenkin vaikuttanut naisten aseman ja siinä olevien epäkohtien esille tulemiseen.

Tässä tutkimuksessa pääaineistona ovat iranilaisten vasemmistopuolueiden julkaisut, sanoma- ja aikakauslehdet. Näitä ovat *Kar*,⁴⁴ *Etehad-e kar*,⁴⁵ *Namai-e mardom*,⁴⁶ *Rah-e karegar*⁴⁷ jne. Iranilaisten naisten elämästä kertova historiallinen kirjallisuus on myös tämän tutkimuksen materiaalina. ”Iranilaisten naisten muistikirjan” on kirjoittanut Maryam Firuz ja se kertoo iranilaisten naisten toiminnasta Tudeh-puolueessa. SahernoS Parsipourin oli vankilassa sekä shaahin että islamilaisen tasavallan aikana. Hänen muistelmakirjansa kertoo naisten kokemuksista poliittisena vankina. Aineistona on myös muiden naisten kirjoittamia asiakirjoja sekä naisten asemaa käsittelemiä lehtiä. Näistä Zanan-lehti (”naiset”) ja Jens-e dovom -lehti (”toinen sukupuoli”) julkaistaan Iranissa.

⁴⁰ Abrahamian 1983, 281.

⁴¹ Iranin parlamentti.

⁴² Abrahamian 1983, 291.

⁴³ Nameie mardom, peikar-e qahramanane (Sankarillinen taistelu) 7.3.2000, no. 578, s. 4.

⁴⁴ Iranin kansan Fadaian-järjestön (enemmistö) lehti, ilmestyy kaksi kertaa kuukaudessa, julkaistaan Euroopassa.

⁴⁵ Iranin kansan Fadaian-yhdistyksen lehti, ilmestyy kerran kuukaudessa, julkaistaan Euroopassa.

⁴⁶ Iranin Tudeh-puolueen lehti, ilmestyy kerran kuukaudessa, julkaistaan Euroopassa.

⁴⁷ Iranin vallankumouksellisen työläisten järjestön lehti, Työväen tie, ilmestyy kerran kuukaudessa, julkaistaan Euroopassa.

Tietoja on saatu myös Internetistä iranilaisten naisten kotisivuilta ja Internetissä ilmestyvistä lehdistä. Helsingin Sanomat ja muut länsimaiset aikakausi- ja sanomalehdet ovat raportoineet Iranin tilanteista ja kommentoineet sitä ja näitä käytetään myös tutkimusaineistona. Näiden lehtien uutiset ja pääkirjoitukset ovat tärkeitä, koska ne osoittavat länsimaiden olevan kiinnostuneita Iranin yhteiskunnasta.

1.2.2. Aikaisempia tutkimuksia

Suomessa naisten aseman tutkimus on korkealla tasolla. Tampereen maakuntakirjastossa löytyi noin 500 naisten asemasta kertovaa teosta ja suurin osa niistä on suomalaisten tekemiä tutkimusta. Kati Turtiainen on tutkinut iranilaisia, Suomessa asuvia pakolaisia, heidän tilannettaan Iranissa ja maanpaossa Suomessa. Hän kertoo:

Tutkimuksen tavoite on kuvata iranilaisten pakolaisten identiteetin rakentumista uudessa massa. Tutkimukseni johtajatuksena on suhde iranilaisten elämäntapaan ja poliittiseen islamiin sekä kysymys siitä, mahdollistaako pakolaisuus vapautumisen patriarkaalisen järjestelmän luomasta elämäntavasta.⁴⁸

Islamia ja muslimikulttuuria on tutkittu paljon. ”Poliittinen islam” on Aini Linjakumpun väitöskirja, jossa on tutkittu islamia ja sen politisoitumista. Hänen mukaansa ”poliittinen islam on ilmiö, joka herättää voimakkaita mielikuvia ja mielipiteitä”.⁴⁹ Tutkimus ei selvitä varsinaisesti naisten asemaa, mutta se antaa kuvan siitä, miten islamilaiset toimivat poliittisesti ja minkälaisia islamilaisia keinoja ja tavoitteita heillä on.

Iranin vuoden 1979 vallankumouksesta on tehty pro gradu -töitä ja tutkimuksia. Juha Äijälä on kirjoittanut pro gradun nimeltään ”Shaahista Khomeiniin”, jossa hän tutki Iranin vallankumousta.

Aikaisemmista tutkimuksista otan huomioon myös ulkomailla tehtyjä tutkimuksia ja artikkeleja. Iranilaiset kirjailijat ja tutkijat ovat tutkineet iranilaisten naisten asemaa ja toimintaa. Osa tutkimuksista on tehty Iranissa ja ulkomailla. Näitä tutkimuksia otetaan

---

⁴⁸ Turtiainen 1998, 6.

⁴⁹ Linjakumpu 1999, 15.

myös huomioon tässä tutkimuksessa. Iranissa tehdyistä tutkimuksista voidaan ottaa muutamia esimerkkejä. Iranissa tutkijat ovat islamilaisia ja heidän työnsä taustalla on islamilainen ideologia. Näistä voidaan mainita islamilaiset naisaktivistit. Nämä tutkijat ovat naisia, joilla on islamilainen ideologia. He yrittävät ottaa huomioon, että islamilaisia lakeja tulkitaan väärin ja pinnallisesti ja että islamin ytimeen ei kuulu naisten syrjintä. Esimerkiksi Jamile Kadivarin kirjan nimi on ”Zan” eli suomeksi nainen. Tutkimuksensa johdannossa hän kirjoittaa:

”Syynä tämän kirjan kirjoittamiseen ovat vanhoillisten ja lyhytnäköisten tuntemat uhat ja pelot. He eivät ota huomioon uskonnon ydintä, vaan katselevat sitä pinnalta ja ulkopuolelta. Pinnallisilla ajatuksilla ja propagandalla yritetään estää naisten osallistuminen ja kaikin keinoin syrjitään naisia.”⁵⁰ [käännös kirjoittajan]

Mehrangiz-e Kar on iranilainen naisaktivisti, joka yrittää taistella naisten oikeuksien puolesta Iranin nykyisen systeemin lakien muuttamiseksi. Hän on tutkinut iranilaisten naisten poliittisia oikeuksia. Hänen mukaansa Iranin lakeja pitäisi muuttaa niin, että naisia ja miehiä koskevat lait tulisivat tasapainoisiksi.⁵¹

Iranilainen naistutkija Banafsh-e Hejazi on tutkinut Iranin historiaa naisten kannalta. Qolam-Reza Moetamedi, Abas Bashiri ja Said Baqeri ovat toimittaneet kirjan, joka on nimeltään ”Säännöt ja lait naisille Iranissa”. Siihen on koottu ne Iranin lait, jotka koskevat naisia ja vaikuttavat naisten elämään. Abd al-husaayn Nahid on tutkinut naisten roolia Iranin maSrute -liikkeessä.⁵² Se kertoo naisten toiminnasta ja siitä, kuinka naiset ovat yrittäneet vaikuttaa omiin asioihinsa. Kuten aiemmin on tullut esiin, naiset ovat olleet mukana eri liikkeissä yhteiskunnallisten muutosten aikaansaamiseksi yhdessä miesten kanssa.

---

⁵⁰ Kadivar 1997, 10.

⁵¹ Kar 1997, 4.

⁵² Mashrote-liike oli laaja ja se toimi Iranissa 1900-luvun alussa. Sen toiminta päättyi Mashrote -vallankumoukseen. Sen tavoitteena oli rajoittaa kuninkaitten valtaa, niin että suurin valta olisi parlamentilla. Sen esikuvina olivat Englannin ja muiden eurooppalaisten maiden monarkistiset systeemit.

1.2.3. Tutkimuksen ongelmia

Ensisijainen ongelma on kirjoittajan sukupuoli. Miesten maailman on maskuliininen maailma ja on vaikea tutkia asioita, jotka ovat erilaisesta maailmasta. Miesten kokemukset ovat erilaisia kuin naiset ja naistutkimuksessa pääkohteena ovat naisia. Naiset ymmärtävät helpommin heitä itseään koskevat puutteet ja miehet voivat vain kuvitella niitä. Miehet eivät koskaan voi täysin tietää, miltä naisista alistaminen tuntuu ja mitkä ovat vallattomien naiset ongelmia. Miehet ovat osa maskuliinista järjestelmää, vaikka eivät haluaisikaan. Naisilla on kokemuksia, joita miehet eivät voi kokea. Miehet eivät voi synnyttää lapsia, eikä miehillä ole mahdollisuutta tietää, mitä naiset kokevat raskauden aikana. Tutkimustyössä naiset tietävät omat ongelmansa eri tavalla kuin miehet. Joissakin tutkimuksessa ei kuitenkaan ole eroa naisten ja miesten välillä. Aili Nenolan mukaan ”alkeishiukkaset, mineraalit, matemaattiset ongelmat tai alhaisten lämpötilojen vaikutus solujen biologiaan toisin sanoen eivät näytä erilaisilta mies- ja naisnäkökulmasta”.⁵³

Eri tieteenaloilla ero on merkittävä. Humanistisessa ja yhteiskunnallisessa tutkimuksessa tilanne on toinen kuin fysiikassa ja lääketieteessä ja niillä aloilla naisten ja miesten erot tulevat enemmän ilmi. Naisten ja miesten maailman erilaiset näkökulmat tulevat esiin, koska naisten ja miesten kokemukset ovat erilaisia.

Asia on toinen niillä tutkimuksen aloilla, joiden kohteena on ihminen, hänen toimintansa ja kulttuurinsa. Humanistisilla aloilla, yhteiskuntatieteiden, käyttäytymistieteiden ja tietyssä määrin myös lääketieteen alalla ei ole epäilystäkään siitä, että tutkijan maailmankatsomus ja näkemykset vaikuttavat sekä selitysperspektiiviin että tapaan, millä tutkimuskohde ja ongelmat nähdään ja määritetään.⁵⁴

Maskuliinisuuden traditiot eivät anna aina miehille edellytyksiä perehtyä tarkkaan naisten ongelmiin. Miehet voivat kuvata naisten asioita kokonaisuutena, mutta heidän katseus ei ehkä ole niin syvä kuin naisten, sillä naisten ja miesten erot tulevat esiin. Pekka Saurin mukaan ”sukupuoli, miehet ja naiset, on esillä kaikkialla”.⁵⁵ ”Nainen voi

⁵³ Nenola 1986, 29.

⁵⁴ Nenola 1986, 29.

⁵⁵ Sauri 1998, 11.

kokea, ettei hän mahdu hänelle kirjoitettuun osaan, ja mies voi ajatella, että hän voisi tehdä muutakin kuin ansaita perheelle elanto.”⁵⁶

Iranin poliittinen tilannekin vaikuttaa tutkimuksen tulokseen. Ei ole mahdollista tutkia täsmällisesti Iranin asioita ilman riippumattomia tilastoja ja muita tieteellisiä julkaisuja. Iranilaisten naisten haastattelut ja keskustelut olisivat olleet yksi keino saada naisten mielipiteitä tutkimukseen mukaan, mutta se ei ole nykyisessä tilanteessa mahdollista.

Puolueiden lehdetkään eivät aina voi raportoida kaikista Iranin asioista. On tapahtunut monia asioita, joista mitkään lehdet eivät kerro. Iranilainen lehdistö on keskittynyt lähinnä pääkaupungin asioihin, maaseudun ja pienempien kaupunkien asiat jäävät vähemmälle huomiolle.

Kaikki oppositiopuolueet ovat Iranissa kiellettyjä. Vapaamielisillä toimittajilla on omat rajansa raporteissa. Iran on kehitysmaa, jonka tietoja on vaikea selvittää tieteellisesti, eikä tietoja ole aina helposti saatavissa ulkomailla. On vaikea tietää, kuinka paljon Iranissa on poliittisia vankeja ja kuinka paljon heistä on naisia. Samoin tietoja naisten työssä käynnistä on vaikeaa saada. Ulkomaalaiset tiedotusvälineet eivät voi raportoida kaikista Iranin asioista, sillä niidenkin tiedonsaanti on rajoitettua. Nämä kaikki vaikuttavat tutkimuksen tekemiseen.

Tutkimuksessa on ongelmana Iranin ja länsimaiden erilaiset ajanlaskut. Olen muuttanut iranilaiset vuosiluvut länsimaiseksi, mutta se ei ole aivan ongelmaton ja siinä voi syntyä pieniä epätasuuksia. Nämä muutokset on kuitenkin yritetty tehdä mahdollisimman tarkasti. Toinen käytännön hankaluus on se, että persian kieli kirjoitetaan arabialaisilla kirjaimilla ja ne ovat erilaiset kuin latinalaiset aakkoset. Persialaisten sanojen ja nimien kirjoittaminen latinalaisin aakkosin ei ole yksiselitteistä, vaan on olemassa useampia kirjoitustapoja. Esimerkiksi kirjaimet ”kh” tai ”x” voivat molemmat tarkoittaa samaa persian äännettä ja sama sana voidaan kirjoittaa eri tavoin. Sana ”tarihk” voidaan kirjoittaa myös ”tArix” ja ne molemmat tarkoittavat historiaa. Olen käyttänyt mielestäni kulloiseenkin tilanteeseen paremmin sopivaa tapaa.

---

⁵⁶ Sauri 1998, 42.

2. Teoreettinen viitekehys

2.1. Feminismin käsitteitä

”Feminism is politics.”⁵⁷ Yli puolet maapallon asukkaista on naisia ja naisten vaikutus maailman kohtaloon on yhtä tärkeä kuin miestenkin. On tärkeä tietää mikä on nainen. Nainen määritellään on monin eri käsittein. Ensisijaisesti nainen on ihminen ja biologinen olento, joka syö, nukkuu, ajattelee, tuntee jne. Yhteiskunnalliselta kannalta katsottuna nainen on yhteiskunnan jäsen niin kuin mieskin. Naisia ei ole kuitenkaan aina laskettu samanvertaisiksi miesten kanssa. Naisten oikeuksia ei aina tunnusteta tai niitä rikotaan. ”Naisiin kohdistuu monissa maissa edelleen laajaa syrjintää lukuisista kansainvälisistä ihmisoikeussopimuksista huolimatta.”⁵⁸

Valta ja johtajuus ovat ne termit, jotka erottavat naisten ja miesten maailmat. Valta tulee ilmi yhteiskunnassa kuten koulutuksessa, työpaikoilla ja perheessä. Kirjallisuudessa puhutaan usein ”vallattomasta naisesta”. ”Valta ja toiminta jakautuvat silmiinpistävän stereotyyppisesti sukupuolen mukaan.”⁵⁹ Naisten ja miehen maailmat on rakennettu niin, että miehet ovat yleensä johtajia. Patriarkaalisen yhteiskunnan mukaan valta kuuluu miehelle ja naiset ovat alaisia ja vailla valtaa. Valta ja sen käyttö ovatkin tekijöitä, jotka jakavat naiset ja miehet kahteen ryhmään. Toinen tekijä on se, että miehet hoitavat yleensä perheen talousasiat, naiset puolestaan kasvattavat lapset ja hoitavat kotityötä. Naisten työt eivät ole niin arvostettuja kuin miesten työt. Tämän perustella voi sanoa, että naiset ovat monissa tapauksissa yhteiskunnallisia uhreja, jotka eivät hallitse taloudellisia asioita ja joiden toiminta on rajoitettu kodin sisäpuolella. Modernissa yhteiskunnassa kuten Pohjois-Euroopassakin naisten oikeuksia rikotaan. Esimerkkeinä ovat palkkaerot ja myös vallan jakaminen.

Äidit huolehtivat kodissa suoritettavista töistä, kuten hoivaamisesta ja kulttuuriperinteen siirtämisestä ja isät tuotantoon liittyvistä tehtävistä, jotka tehdään poissa kotoa. Ansiotyössä naiset ovat siten keskittyneet hoito-, opetus-

---

⁵⁷ Phillips 1998, 1.

⁵⁸ Herlin 1998, 3.

⁵⁹ Haavio-Mannila 1987, 16.

ja toimistotöihin, miehet tuotanto- ja työnjohtotöihin. Tämä vallanjako merkitsee useimmiten miesten suurempaa valtaa.⁶⁰

Historiassa ja myös lähihistoriassa naisia on alennettu määrittelemällä hänet ”seksin välineeksi” tai miesten ilon kohteiksi. Naisesta on tehty seksiteollisuuden välineitä. Nykyisessä modernissa yhteiskunnassa ja kapitalistisessa maailmassa käytetään alastomien naisten kuvia tuotannon ja myynnin lisäämiseen. Kari Immonen kirjoittaa:

Meidän miehisessä kulttuurissamme nainen määritellään ensisijaisesti seksuaalisuuden kautta; hänen ruumiinsa on seksuaalisuudella kyllästetty. Saksalainen Gorge Gorosz on erinomaisesti kuvannut tätä asetelmaa. Hänen piirroksissaan naiset ovat aina kokonaan tai osittain alasti, miehet taas korostetun peittävästi puettuja. Naiset ovat vain naisia, miehet herroja ja työläisiä, partureita ja poliiseja.⁶¹

Nainen voi olla mitä tahansa, mutta naiset kasvattavat myös pojat miehiksi. Ilman naisten synnyttämistä ja kasvatustyötä ei synny miehiä. Naiset synnyttävät, imettävät ja kasvattavat lapsia. Naiset työskentelevät pelloilla, tehtaissa, opettajina ja virastoissa. Nainen on loppujen lopuksi kasvattaja ja ohjaaja. Voiko naisia kutsua vain äideiksi ja huomiota ainoastaan heidän ”naisuutensa”? Jos vain tämä osa huomioidaan, voi tasa-arvoisuus unohtua. Miehet ja naiset ovat molemmat ihmisiä ja sen vuoksi samanarvoisia. Yhteiskunta voidaan nähdä yhtenä joukkona, jonka sisällä on miehiä ja naisia, tyttöjä ja poikia, vanhoja ja nuoria. ”Yhteiskunta muodostuu ihmisistä, heidän elinympäristöstä ja ihmisten tekemästä työstä.”⁶² Simone de Beauvoirin mukaan ”naisen määrittelyminen ainoastaan naaraana ei riitä”⁶³. Naiset ovat enemmän kuin vain äitejä ja lasten synnyttäjiä. Aristoteles vastaa tähän kysymykseen ”nainen on nainen ominaisuuksien puutteesta”.⁶⁴ Tomas Akvinolaisen mielestä ”nainen on epäonnistunut mies, vahingossa luotu olento”.⁶⁵

”Onko naisten asema samanlainen kaikkialla maailmalla?”⁶⁶ Tämä on kysymys, jonka tutkijat ja muut naisten asemasta kiinnostuneet esittävät. Naisten eristäminen ja heidän

⁶⁰ Olander et al, 1994, 41.

⁶¹ Immonen 1994, 7-15.

⁶² Laurila & Saija 1986, 7.

⁶³ de Beauvoir 1949, 11.

⁶⁴ de Beauvoir 1949, 12.

⁶⁵ de Beauvoir 1949, 12.

oikeuksiensa rikkominen ovat samanlaisia kaikkialla maailmassa. Naiset ovat niitä, joiden oikeuksia rikotaan. Naisten asema ja tilanne vaihtelevat suuresti eri puolilla maailmaa. Euroopan maissa ja muissa teollistuneissa maissa naisten asema on hyvin eri tasolla kuin kolmannen maailman maissa. Euroopassa feminismi on myös monta askelta edellä kehitysmaita. Euroopassa tämän päivän aiheena on naisten valtaan pääseminen, kun taas monissa kehitysmaissa naisten ja tyttöjen koulutus on tärkein kysymys. Joissakin arabimaissa naiset eivät saa ajaa autoa eivätkä äänestää. Naisten perusoikeuksien saaminen on vielä monien kehitysmaiden naisten saavuttamaton tavoite.

Feminismi on termi, joka käsittelee naisten maailmaa. Feminismin yksi tärkeä kohde on feminismin kritiikki. Feministit kritisoiivat yhteiskuntaa. Feminismin mukaan yhteiskunta ei kohtele naisia kokonaisina ihmisenä eikä anna naisille kaikkia heille kuuluvia oikeuksia. ”Feminismin voi poliittisena projektina käsittää sarjaksi neuvotteluja, jotka koskevat länsimaisen ajattelun ristiriitaista tapaa määritellä nainen.”⁶⁷ Feminismi on maskulismin vastakohta. Naisten asema, kehitys ja tasa-arvo on feminismin tutkimusaiheita.

Feminismi on yhä melko yksinkertainen käsite, huolimatta toistuvista - ja suunnattoman tehokkaasta - yrityksestä mustamaalata se ja sen kannattajat. Rebecca West kirjoitti pisteliäästi vuonna 1913: ”En ole koskaan kyennyt tarkasti selvittämään mitä feminismi on. Tiedän vain sen, että ihmiset kutsuvat minua feministiksi aina kun ilmaisen mielipiteitä jotka erottavat minut kynnysmatosta.”⁶⁸

de Beauvoirin mukaan ”tämä maailma on aina kuulunut miehelle”.⁶⁹ Naisilla ei ole koskaan ollut mahdollisuutta olla tasa-arvoinen miesten kanssa. Naisten ja miesten erot syntyivät hyvin varhain historiassa, jolloin ihmiset metsästivät, keräilivät ja elivät luolissa. Naisten synnyttäminen esti heitä osallistumaan miesten toimintaan ja naiset jäivät tässä prosessissa taka-alalle. Voisi jopa ajatella, että mies ravinnon runsauden aikoina olisi alistunut naisen-äidin valtaan ja jättänyt suojelijan ja ravinnonhankkijan roolinsa.⁷⁰ de Beauvoir tarkastelee naisten historiaa materialistisen historiankäsityksen mukaan eli ensin olivat heimojen kommuunit, orjuus ja feodaalinen sekä kapitalistinen yhteiskunta.

⁶⁶ Lehto & Kiljunen 1983, 3.

⁶⁷ Koivunen & Liljeström 1996, 9-35.

⁶⁸ Faludi 1992, 43.

⁶⁹ de Beauvoir 1993, 43.

Hän kertoo, että ”materialistinen historiankäsitelmä on tuonut päivänvaloon hyvin tärkeä totuuksia”.⁷¹

Ihminen ei ole eläimen kaltainen, vaan ihminen on historiallinen tosiasia. Tämän perusteella naistakaan ei voida pitää vain seksuaalisesti toimivana biologisena olentona. Ihmiset toimivat luonnossa sekä objektina että subjektina.⁷² Ihmiset eroavat eläimistä, sillä ihmiset toimivat aktiivisina muuttujina ja vaikuttavat omaan ympäristöönsä. Ihminen käyttää luontoa aktiivisesti omien tarpeiden mukaan ja muuttaa sitä. Tämä antaa naisille viiteitä siitä, että naiset eivät ole vain seksuaalisia objekteja, vaan niin kuin muutkin ihmiset he ovat subjekteja. Subjektiiivisuus tuo esiin valtaa objektia kohtaan. Naiset hallitsevat luontoa toimijoina ja heillä on järki ja oma tahto. Nämä antavat naisille edellytyksiä toimia omien päätöksiensä mukaan. Naiset voivat vaikuttaa omaan toimintaansa, eikä heitä ei voi pakottaa mihinkään. Naisilla on oikeus toimia vapaasti. Naiset samoin kuin miehet ovat muuttaneet historiassa ja he ovat myös muuttaneet ympäristönsä omien etujensa vuoksi. Naisten vaikutus voidaan havaita kasvatuksessa, sillä yleensä naiset suurimmaksi osaksi kasvattavat lapset ja opettavat heille perusasioita kuten syömään, kävelemään ja puhumaan.

Vastasyntynyt lapsi kokee ympäristön vain sisäisinä aistimuksina. Lapsi on yhä kaikkeuden sylissä samalla tavalla kuin se aikaisemmin lepäsi kohdun pimeydessä. Ruokittiinpa sitä rinnasta tai pullosta, se on äidin ruumiinlämmön ympäröimä.⁷³

Maskuliininen yhteiskunta yrittää tehdä naisesta objektiivisen olennon. Tämän mukaan naisille annetaan tietynlaisia rooleja ja ohjataan heidän elämää. Naisilta otetaan pois subjektiivinen rooli. Subjektina nainen toimii miesten tavoin, määrää, vaikuttaa ja muuttaa ympäristöään. Objektina nainen on orja, jota määrätään, ohjataan ja jonka toimintaa rajoitetaan. Antropologi Riitta Auvinen toteaa tutkimuksessaan, että ”vastavuoroisuuden ylläpitäjänä nainen on reflektoitu objektiivinen”.⁷⁴ Ihmisten historiassa naisia on kohdeltu tavaranäköisesti. Naisia on kaupattu ja annettu lahjaksi. Naiset vaikuttivat myös sotien ja kon-

---

⁷⁰ de Beauvoir 1993, 44.

⁷¹ de Beauvoir 1993, 35.

⁷² de Beauvoir 1993, 35.

⁷³ de Beauvoir 1993, 155.

⁷⁴ Auvinen 1977, 22.

fliktien ratkaisuun. Sodan osapuolet saattoivat lahjoittaa toisilleen naisia rauhan solmimiseksi.

”Miehet ovat antautuneet naisten vaihtoon koko ihmiskunnan historian ajan, he ovat pitäneet häntä vaihtorahana kaikissa maailman maissa, kaikissa yhteiskunnissa, joissa rahajärjestelmä ei vielä ollut” (La Prostitution, Quatuour pour voix feminies, 65).⁷⁵

Raija Julkusen mukaan ”feminismi pyrki olemaan myös yhteiskuntaa muuttava liike, jota koskettavat kysymykset strategioista ja liittolaisista”.⁷⁶ Feministien sanankäytölläkin on oma historiansa. Sana ”feminismi” esiintyi ensi kerran eräässä kirja-arvostelussa Athenaeum-lehdessä 27.4.1895.⁷⁷ Feministinen liike aktivoitui Euroopassa 1960-luvulla. ”Naisliikkeen toinen aalto syntyi 1960- ja 1970-lukujen vaiheessa.”⁷⁸ Sen toiminta oli eri aloilla kritikoida naisten alistamista. ”1960-1970-lukujen feministisessä miesvallan kritiikissä tuli tärkeäksi käsitteellistää sukupuoli uudelleen.”⁷⁹ Jotkut feministit antavat naisille erilaisen aseman yhteiskunnassa. Juliet Mitchell toteaa:

Naisten asema poikkeaa kaikkien muiden yhteiskunnan ryhmien asemasta. Syynä on se, etteivät he lukeudu erilaisten eristettävien yksilöiden joukkoon, vaan ovat kokonaisuuden - ihmiskunnan - puolikas. Naiset ovat olennaisia ja korvaamattomia, eikä heitä näin ollen voida riistää siten kuin yhteiskunnan muita ryhmiä.⁸⁰

Feminismi niin kuin muutkin yhteiskunnan toiminnot jakautuu eri tasoihin. Aika ja paikka vaikuttavat feminismiin. Eri maissa paikallinen feminismi on edennyt eri tahtiin.

Nykyfeminismillä on monet kasvot. Tähän asti ovat parhaatkin yritykset eritellä naisliikkeen laajuutta ja monimuotoisuutta jakaneet feministit ideologisesti eri ryhmiin. Niinpä liberaalifeministeillä, marxilaisilla, uusmarxilaisilla ja radikaalifeministeillä on kaikilla eri käsitys siitä, mistä seksismi on peräisin ja miten siitä siis voidaan päästä eroon.⁸¹

⁷⁵ Auvinen 1977, 22.

⁷⁶ Julkunen 1997, 102-122.

⁷⁷ Julkunen 1997, 102-122.

⁷⁸ Julkunen 1997, 102-122.

⁷⁹ Koivunen & Liljeström 1996, 9-35.

⁸⁰ Mitchell 1986, 18.

Osa eurooppalaisista feministeistä ajattelee, että heidän feministinen maailmankatsomus on kehittyneempi kuin kehitysmaiden feminisismi. Kehitysmaita, Afrikan maita, Latinalaisen Amerikan maita ja joitakin Aasian maita kutsutaan jälkikolonialistisiksi yhteiskunniksi. Näiden maiden naisliikkeet poikkeavat eurooppalaisesta feministisestä liikkeestä. Islamilaiset maat ovat myös jälkikolonialististen maiden joukossa. Ulla Vuorela tuoda esiin näitä asioita:

Naisten proletaaristumista koskevassa keskustelussa on noussut esiin peruskysymys: missä määrin Tansanian prosessi poikkeaa sinänsä ”klassisesta” eurooppalaisesta mallista, ja missä määrin tämä prosessi on erilainen naisten kohdalla miehiin verrattuna.⁸²

Feministinen järjestö voi olla yhtä lailla porvarillinen tai työläisten järjestö. Nykyisin on myös homoseksuaalisia feministisiä järjestöjä, jotka toimivat seksuaalisten vähemmistöjen kuten lesbojen oikeuksien puolesta. Eroja feminististen ja lesbojärjestöjen välille tuo heteroseksuaalisten feministien järjestöjen pelko siitä, että niiden vaatimukset ja toiminta leimataan helposti homoseksuaaliseksi toiminnaksi. Tämän vuoksi ne eivät helpolla lähde yhteistoimintaan lesbojen järjestöjen kanssa. Feministisiin järjestöihin ovat tuoneet eroja porvarillisten feministijärjestöjen ja työläisfeministien näkemuserot ja ristiriidat. Suomen naisliikkeen historian alkuaikoina 1900-luvun alussa feminististen liikkeiden välillä syntyi erimielisyyksiä mm. suhtautumisessa aviottomien naisten raskauksiin ja heidän oikeuksiin. Avioliiton ulkopuolisia raskauksia pidettiin moraalittomina tekoina. Työläisnaisten edustajakokous laati anomusehdotuksen ”kotien perustamisesta turvattomia lapsia, aviottomia äitejä ja heidän lapsiaan varten”⁸³. Tämän anomuksen käsittely jakoi myös naiset jyrkästi kahteen leiriin.⁸⁴

Feministiteologia on feminististä toimintaa, joka syntyi 1960-luvulla roomalaiskatolisessa maailmassa ja levisi myöhemmin protestanttistenkin kirkkojen alueelle. Raija Solamo määrittelee feministiteologian näin:

Feministiteologiaa on vaikea määritellä. Se on teologian uudelleen ajattelua ja uudelleen formulointia sorrettujen ja alistettujen naisten kokemuksen läpi.

---

⁸¹ Lee Bartky 1984, 53-72.

⁸² Vuorela 1983, 7-35.

⁸³ Sulkunen 1989, 45.

⁸⁴ Sulkunen 1989, 46.

Se on teologiaa naisen näkökulmasta. Se keskittyy tutkimaan naisen asemaa sekä naisen ja miehen välistä suhdetta päämääränään kaikkien ihmisten tasa-arvo.⁸⁵

2.2. Vasemmistolaisuuden vaikutus feministiseen ajatteluun

Osa pro gradu -työni materiaalista on iranilaisten vasemmistojärjestöjen lehtiartikkeleja. On tärkeä tietää, miten vasemmistolainen ideologia on vaikuttanut feministiseen ajatteluun ja millainen suhde niiden välillä on. Mitkä tekijät yhdistävät niitä? Miten ne ovat vaikuttaneet toisiinsa jne.?

Naisten asema ja naisten oikeudet ovat olleet yksi tärkeä osa vasemmistolaisten taistelua ja aatemaailmaa. Nainen työläisenä ja tehdastyössä on ollut työväenluokan jäsen. Naiset olivat kapitalismille uusi työntekijäluokka. Marx kiinnitti huomiota naisten asemaan. Marx totesi, että ”käytetään naisen parhaita ominaisuuksia hänen omaksi haitakseen, ja kaikki hänen luonteensa hyvät ja hienot puolet kelpaavat välineeksi häntä orjuutettaessa ja kiusattaessa”.⁸⁶ Vaikka vasemmistolla ei ole aina ollut selkeää käsitystä naisasioista niin kuin nykyisin, sen vaikutus naisten vapautusliikkeeseen on ollut suuri. Tasa-arvo, vapaus ja paremmat elinolot ovat olleet marxilaisten päämääriä. *Clara Zetkin*⁸⁷ ehdotti vuonna 1910, että 8. maaliskuuta nimitettäisiin maailman naisten päiväksi niiden amerikkalaisten työläisnaisten kunniaksi, jotka marssivat 8.3.1875 Yhdysvalloissa omien työolojensa puolesta ja jotka poliisi surmasi.⁸⁸ Tästä syntyi kansainvälinen naisten päivä ja joka vuosi naiset juhlivat tätä päivää ja tuovat erityisesti silloin esiin epäkohtia naisten tilanteessa.

Historiantutkimuksessa ei tilanteita voi vertailla aivan tarkalleen tämän päivän tapahtumiin. On tärkeää ottaa huomio tapahtumien paikka ja historiallinen ajankohta. Marxilaisia ideoita ei voi vertailla täysin nykypäivään, koska Marxin elinaikana vasemmisto ja yhteiskunta olivat erilaisia kuin tänään myös naisten kannalta. Marx kirjoittaa työläisnaisten kohtelusta teoksessaan *Pääoma*:

---

⁸⁵ Sollamo 1988, 7-25.

⁸⁶ de Beauvoir 1993, 86-87.

⁸⁷ Saksan työväestön ja kommunistisen liikkeen johtaja ja Saksan kommunistisen puolueen perustaja.

⁸⁸ Iranin Tudeh-puolueen keskuskomitean naistenpäivän julistus 6.3.2000.

Tehtailija M.E. kertoi minulle ottavansa palvelukseensa naisia vain mekaanisiin kangaspuihin, ja että hän piti parempina naimisissa olevia naisia ja etenkin sellaisia, joilla oli perhe elätettävänä kotona, siksi että nämä olivat huolellisempia ja nöyrempiä kuin naimattomat naiset. Heidän oli pakko työskennellä katkeamispisteeseen asti hankkiakseen omilleen tarpeellisen elannon.⁸⁹

Marxismi ja vasemmistoaate ovat vaikuttaneet paljon naisliikkeen toimintaan ja feminismiin. ”Naiset siis alkoivat sovittaa yhteen marxismia ja feminismiä, kapitalistisen tuotantotavan ja sukupuolijakojen analyysia, luokkaa ja sukupuolta, työväenluokan ja naisten vapautusta.”⁹⁰ Marxisin ja feminismin periaatteet eivät ole ristiriidassa keskenään, vaan ne tukevat toisiansa.

Naiset olivat myös tärkeitä johtajia ja vaikuttajia marxismin ja kommunismin aatemaailmassa. Syntyi suuria naispuolisia työväenluokan taistelun johtajia ja teoretikkoja, joiden vaikutus oli suuri. Heistä voi nimetä esim. Rosa Luxemburg, Clara Zetkin, Henriette Roland Holst ja Angelika Balabanva.⁹¹ Myös Venäjän taistelussa kapitalismia vastaan oli paljon ja naisia, heistä esimerkkeinä ”ensimmäinen sosialisti Luomova Bardina”⁹², Sofia Petrovskaja, Hessy Helfman, Vera Finger, Vera Zaslits ja Walkenstin.⁹³ Suurten johtajien lisäksi naiset myös vaikuttivat liikkeissä ja perustivat uusia taisteluliikkeitä ja he ovat toimineet erityisesti köyhyyden ja työolojen puolesta.

Naiset eivät ainoastaan ole olleet mukana toiminnassa, vaan he ovat rakentaneet uusia järjestöjä ja tuoneet uusia ideoita niin kuin jo aikaisemmin mainitut Clara Zetkin ja Rosa Luxemburg. Kollontai kirjoittaa, että ”työn vapautus -niminen ryhmä, joka pani marxilaisen vallankumousliikkeen alulle Venäjällä, ei ollut vain Plehanovin ja Axelrodin vaan myös Vera Zaslitsin perustama”.⁹⁴

Naisten rooli perheessä ja äitinä on tärkeä rooli. Naisten paikka perinteisesti ollut kotona ja lasten kasvattaminen on ollut naisten tehtävänä. Myös Lenin on kirjoittanut naisesta

---

⁸⁹ de Beauvoir 1993, 86.

⁹⁰ Julkunen 1997, 102-122.

⁹¹ Kollontai 1973, 145.

⁹² Kollontai 1973, 145.

⁹³ Kollontai 1973, 145-146.

⁹⁴ Kollontai 1973, 146.

ja naisten orjuuttamisesta. Historian kuluessa naisesta on tehty kotiorja ja marxilaiset ottivat tämän huomioon.

Nainen, jonka äitiys oli kiinnittänyt nuotioon päätti kesyttää tulen ja tehdä siitä palvelijansa. Mutta taloudellisen kehityksen lait johtivat toisaalle. Alkukantaisen kotilieden liekki orjuutti naisen itsensä ja teki hänestä vuosisadoiksi keittiön tottelevaisen ja oikeudettoman palvelijan.⁹⁵

Marxilaiset ovat taistelleet naisten oikeuksien puolesta. ”Kaikki 1800-luvun suuret sosialistiset ajattelijat tunnustivat naisten alistamisen ongelman ja heidän vapautuksensa tarpeellisuuden.”⁹⁶ Naisten oikeuksiin vaikuttavat Engelsin mukaan yhtenä tekijänä naisten ja miesten erot perheessä ja yhteiskunnassa:

Äidinoikeuden kumoaminen oli naissukupuolen maailmanhistoriallinen tappio. Mies tarttui ohjaksiin myös kotona, ja nainen menetti arvoasemansa, hänet tehtiin palvelijaksi, miehen halujen orjattareksi ja pelkäsi lastensiittämisvälineeksi.⁹⁷

Marxilaisessa ajatuksessa työ ja taloudelliset asiat ovat tärkeitä ja yhteiskunnan asiat selitetään niiden perusteella. Naiseus ja sukupuoli heijastuvat taistelussa parempien yhteiskunnallisten ja taloudellisten olojen puolesta.

Lenin oli sitä mieltä, että naisten voima on yhteiskunnalle myönteistä. Lenin kirjoitti: ”Tämä on meille hyvin arvokasta. Se on tärkeää koko maailman naisten kannalta, sillä se todistaa miten suuria arvoja ja kykyjä naisten työ yhteiskunnan hyväksi edustaa.”⁹⁸ Leninismi kiinnitti naiseen huomiota ennen kaikkea työn kannalta. Tarkoitus oli, että naiset tekevät työtä kotien ulkopuolella ja vapautuvat kotitöistä. Osallistumalla yhteiskunnalliseen toimintaan aktiivisesti naiset saivat aikaan parannuksia heitä koskevissa asioissa.

Venäjän 1917 lokakuun vallankumous oli suuri tappio kapitalismille. Ensimmäisen maailmansodan vuoksi naisten osuus työvoimasta oli kasvanut. Miehet siirrettiin sota-

---

⁹⁵ Kollontai 1973, 19.

⁹⁶ Mitchell 1986, 19.

⁹⁷ Engels 1977, 17.

⁹⁸ Kuusinen 1973, 7-11.

rintamalle ja naiset joutuivat korvaamaan miesten työtä varsinkin sotateollisuudessa. Miesten työpanos ei enää yksin riittänyt perheen elättämiseen, vaan myös naisten työtä vaadittiin perheen elättämiseksi. Naiset alkoivat käydä enemmän työssä perheen ulkopuolella ja he muuttuivat ploretaarisiksi. ”Yleensä naistyövoiman kasvu oli sodan aikana Euroopassa ja Amerikassa noin 10 miljoonaa.”⁹⁹ Työläisten kannalta Euroopassa oli tullut uusi kokemus taistelussa tasa-arvon puolesta. Tähän vallankumoukseen osallistui miesten rinnalla paljon naisia. Työläisinä naiset olivat automaattisesti miesten rinnalla työläisiä. Lokakuun 1917 vallankumouksen johtajan puheessaan Lenin puhui naisista proletariaattina. Leninin mukaan naisten asema vallankumoukseen asti oli orjuutta. Naisia rasitti kotitaloustyön taakka ja vain sosialismi voisi pelastaa naiset tästä asemasta. Sitten kun rasitetut siirtyvät pienistä talouksista yhteisiin talouksiin ja maan yhteisviljelykseen, vasta silloin koittaa täydellinen vapautus.¹⁰⁰ Eli kun naiset osallistuvat suuriin yhteisiin talouksiin ja muuttuvat täydellisesti työläisiksi niin kuin miehetkin, naiset voivat vapautua. Lenin puhui I yleisvenäläisessä edustajainkokouksessa marraskuun 19. päivänä 1918:

Toverit, eräässä suhteessa on proletaariarmeijan naispuolisen osan edustajakokouksella erikoisen tärkeä merkitys, koska naiset ovat kaikissa maissa olleet hitaampia lähtemään liikkeelle. Ei voi olla sosialistista kumousta, ellei työtätekevien naisten valtaosa osallistu siihen huomattavalla tavalla.¹⁰¹

Marxilaisessa aatteessa talouden, pääoman ja työn suhteet vaikuttavat ihmisten väliseen taisteluun. Pääoman ja työn välillä taistelu on antagonistista. Taistelu päättyy, kun jompikumpi osapuolista voittaa sen. Työläisten taistelussa ei menetetä mitään muuta paitsi orjuuden kahleet. Marxilaisessa aatteessa taistellaan vapauden puolesta ja osa taisteli-joista on naisia. Naiset taistelevat vapautensa vuoksi samoin kuin miehetkin. Helena Laisin mukaan

socialismin teoretikot, mm. August Bebel (1907, 137, 285) esittivät, että naisten täydellinen yhteiskunnallinen vapautuminen oli mahdollinen vasta toisenlaisessa yhteiskuntajärjestelmässä, socialismissa.¹⁰²

---

⁹⁹ Kollontai 1973, 150.

¹⁰⁰ Lenin 1977, 190.

¹⁰¹ Lenin 1977, 189.

Luokka-asema on tärkeä paikka yhteiskunnassa. Se määrää pääoman ja työläisten taistelua ja myös sen suhdetta. Työläinen ja koko hänen perheensä eli myös vaimo ja lapset kuuluvat työväenluokkaan ja porvarit porvariston luokkaan. Jos työläinen joutuu työttömäksi, myös muun perheen taloudellinen tilanne muuttuu huonommaksi. Työläisten asumisolot, terveys ja toimeentulo ovat koko perheen asia. Jos kapitalismi ottaa mies-työläisen orjaksi, se vaikuttaa perheeseen. Samalla myös perhe muuttuu automaattisesti orjaksi. Marx kirjoittaa:

Porvarilliset tilastotieteilijämme sanovat teille esim., että Lancashiren tehdastyöläisten perheiden keskipalkka on noussut. He unohtavat tällöin, että miehen, perheenpään, lisäksi pääoman Juggernautin vaunujen alle heitetään nyt myös hänen vaimonsa ja 3 tai 4 lastansa ja ettei heidän kokonaispalkkansa kohoaminen vastaa perheeltä puserretun lisätyön koko määrää ...¹⁰³

Talous yhdistää perhettä alistamis-kysymyksessä. Miesten palkat vaikuttavat koko perheen olosuhteisiin. Jos työläinen joutuu hyväksikäytetyksi, vaimo ja lapsetkin kokevat köyhyyttä. Tästä syntyy työläisperhe. Työläisperheessä naiset joutuvat kaksinkertaisesti alistetuiksi eli 1. perheen köyhyyden vuoksi ja 2. patriarkaalisen yhteiskunnan sääntöjen vuoksi. Aili Nenolan mukaan suomalaiset naiset kokevat myös tämän. ”Tilastojen mukaan naiset tekevät yhä yli 2/3 kotitöistä - ja usein palkkatyön lisäksi.”¹⁰⁴ Kun naiset tekevät kahta työtä, he saavat vain yhden palkan. Naistehdastyöläinen saa palkkaa vähemmän kuin mies ja samaan aikaan hän joutuu tekemään kotityötkin. Kotityöstä nainen ei saa mitään palkkaa. Jos nainen tekee monta työtä samanaikaisesti, hänen vastuu on suurempi, mutta hänellä on valtaa perheessä ja yhteiskunnassa on vähemmän kuin miehellä. Nousee kysymys, kuinka naiset tekevät enemmän työtä, mutta heille annetaan vähemmän valtaa? Patriarkaalisessa yhteiskunnassa on siihen yksinkertainen vastaus, eli nainen on nainen ja valta kuuluu vain miehelle. Tämä on absoluuttinen vastaus, eikä mikään voi rikkoa sitä. Demokratian kannalta tämä on ristiriitaista, koska demokratiassa jokaisella on oikeus päättää omasta kohtalostaan. Voidaan sanoa, että patriarkaalinen yhteiskunta on ristiriidassa demokratian kanssa. Naisten työ ja oikeudet ovat samalla linjalla. Naiset voivat tehdä miesten töitä, mutta hän saa vähemmän palkkaa ja valtaa. Naiset ovat sekä työntekijöitä että kotiorjia. Naisia orjuutetaan työn kautta sekä sidotaan, nöyryytetään ja käytetään hyväksi. Naista ei kohdella ihmisarvoisesti. Ääritapauk-

¹⁰² Laisi 1987, 133-139.

¹⁰³ Marx 1977, 48.

sisä naiset ovat vain työntekijöitä, jotka myös tyydyttävät patriarkaalisten miesten tarpeet. Patriarkaalisen käsityksen mukaan ei ole tarkoitettu, että naiset saisivat samaa palkkaa ja tasa-arvoiset oikeudet miehiin verrattuna. Perheen työn tarkoitus on tasa-arvoisuus ja molemmat sukupuolet tekevät töitä perheen hyvinvoinnin vuoksi. Naisella ja miehellä on yhtä suuri vastuu perheestä ja lasten kasvatuksesta. Jos naisia alistetaan niin kuin työntekijöitä, perheen tarkoitus muuttuu ja siitä on vaikea nimittää perheeksi. Yleensä perhe on paikka, jonka pitäisi suojata ihmisiä ulkopuolisilta uhkilta kuten yksinäisyydeltä, syrjäytymiseltä ja eri-arvoisuudelta. Jos naisille annetaan perheessä vain palvelijan rooli, ei hänen työtä kohdella tasa-arvoisesti. Tällöin voidaan määritellä, että perheessä on orjasääntö ja naisesta on tehty orja, jolla ei ole mitään oikeuksia. Hän vain tekee työtä, mutta ei voi valita niitä eikä hallitse omaa kehoaan eikä voi vaikuttaa perheen asioihin.

Delphyn (1977) mukaan sukupuolten eriarvoisuus on peräisin kotitaloustuotannosta, missä aviomies riistää vaimon työtä. Walby (1986) korosti, miten miehet patriarkaalisilla käytännöillä kontrolloivat naisten pääsyä työmarkkinoille ja kiinnittivät naiset kotitalouteen.¹⁰⁵

Ovatko miesten ja naisten edut samanlaisia? Luokkataistelussa naisilla ja miehillä oli sama vihollinen eli ”kapitalismi” ja siihen asti naiset ja miehet toimivat liittolaisina. Auttavatko miehet vapauttamaan naiset myös maskuliinisesta vallasta? Kollontai näkee erot näin:

Vaikka työläisnaisten liike muodostaakin työväenluokan koko taistelun kanssa yhtenäisen kokonaisuuden, se silti omilla erityistavoitteillaan rikastuttaa tätä liikettä ja tekee siitä laajemman ja monitahoisemman.¹⁰⁶

Engelsin mukaan erot työntekijöitten olosuhteissa varsinkin naisten kohdalla ovat suuria. Naisia kohdellaan työläisinä usein huonommin.

...Tehdastyön vaikutukset naisen ruumiiseen ovat samoin aivan erityislaatuisia. Pitkän työajan aiheuttamat vammautumukset ovat naisilla vielä paljon vakavampia. Lantion epämuodostumat, jotka johtuvat osaksi väärästä asennos-

¹⁰⁴ Nenola, 1986, 14.

¹⁰⁵ Julkunen 1997, 111.

¹⁰⁶ Kollontai 1973, 144.

ta ja lantioluiden omasta kehityksestä ja osaksi selkärangan alaosan taipumisesta, ovat usein näiden syiden aikaansaamia.¹⁰⁷

Tämän mukaan naisten työtehtävät ja olosuhteet ovat heidän fyysisiin ominaisuuksiinsa nähden vaikeampia kuin miesten. Engles on ottanut tämän huomioon ja erottanut naisten aseman miehestä. Vaikka naiset ja miehet ovat samoissa työpaikoissa, naisilla on kaiken kaikkiaan enemmän työtä kuin miehillä, sillä heidän pitää tehdä ansiotyötä niin kuin miehet ja elättää perhe. Lisäksi nainen synnyttää lapset ja huolehtii perheen koti- töistä. Nämä kaikki vaativat naisilta monin verroin voimia, jotka eivät aina riitä. Tämän vuoksi kapitalistit pitävät naisia heikkoina ja pitävät heidän työtään vähempiarvoisena ja maksavat heille vähemmän kuin miehille, vaikka työ olisi vaativampaa kuin miesten.

2.3. Naiset kehitysmaissa

Kehitysmaita on määritelty eri tavoin käyttäen kriteereinä yhteiskunnallisia asioita kuten yhteiskunnallista tasa-arvoa, nationalismin rajoja, köyhyyttä ja monia muita tekijöitä. Vietnamilaisyyntyinen Trinh T. Minh-ha määrittelee käsitteen ”kolmas maailma” kirjassaan ”Woman, Native, Other” näin:

...että emme voi enää määritellä kolmatta maailmaa samalla tavoin kuin ennen, koska sillä ei ole maantieteellisesti paikkaa, ei selviä rajoja, eikä etenkään sellaisia rajoja, jotka sen erottaisivat teollisuusvaltiosta.¹⁰⁸

Jälkiteollisen järjestelmän sosio-ekonomiset prosessit ja ideologiset prosessit ovat läpäisseet Aasian, Afrikan, Latinalaisen Amerikan samoin kuin erilaiset vähemmistökansallisuudet ovat muuttaneet kaikkialle Yhdysvaltoihin, Eurooppaan ja koko maailmaan.¹⁰⁹ Tämän idean mukaan maailma on yhtenäistynyt, eivätkä valtioiden rajat enää kerro mitään. Mutta todellisuudessa niin ei ole, vaan maailmassa on edelleen sekä köyhä että ja rikkaita maita. McDonald’s pikaruokaketju, Coca-Cola, aseteollisuus ja monet muut ylikansalliset, yhdysvaltalaiset ja eurooppalaiset tuotteet ovat miehittäneet maailmanmarkkinat, eikä köyhillä mailla ole kykyä kilpailla niiden kanssa. Saksassa Turkista

¹⁰⁷ Engels 1977, 32.

¹⁰⁸ Vuorela 1999, 13-41.

muuttaneet ja Etelä-Espanjassa pohjoisafrikkalaiset siirtolaiset ovat jatkuvasti rasismin ja ulkomaalaisvihan kohteena. EU-maat tiukentavat rajojansa kehitysmaiden siirtolaisilta. Yhdysvaltojen ja Meksikon rajalla on tiukka valvonta estämässä siirtolaisten rajanylityksiä. Toisin sanoen kulttuuri ja ihmiset eivät liiku vapaasti, vain rikkaiden maiden teollisuustuotanto ja kulttuuri voivat vapaasti siirtyä muihin maihin. EU:n huippukokouksessa Tampereella vuonna 1999 käsiteltiin sitä, miten voitaisiin estää siirtolaisten ryntäys EU-maihin. Silloisessa EU:n puheenjohtaja- ja isäntämaassa Suomessa ei ole paljon ulkomaalaisia. Vuosina 1973-1993 Suomeen tuli 10 443 pakolaista. Työministeriön tilaston mukaan Suomeen sijoitettujen pakolaisten määrä oli 31.3.1998 yhteensä 15 586.¹¹⁰

Suomessa pakolaisuus ja maahanmuutto ovat olleet marginaalisia ilmiöitä. Vielä vuonna 1990 Suomessa oli noin 20000 maahanmuuttajaa, kun luku vuoden 1998 alussa on noin 80000. Tuosta määrästä pakolaisia on noin 16000.¹¹¹

2.3.1. Maailman kahtiajakautuminen

Maapallo on jakautunut rikkaaseen ja köyhään osaan. Pohjoisella pallonpuoliskolla sijaitsevat kehittyneimmät ja rikkaimmat maat, eteläisellä puolella ovat vähemmän kehittyneet köyhemmät maat. Maailman väestöstä 75 % asuu kehitysmaissa.¹¹² Kehitysmaihin voidaan lukea Latinalaisen Amerikan maat, Aasian maat lukuunottamatta Japania ja Afrikan maat. Eniten köyhä maita on Afrikassa ja Asiassa. ”Viidesosa maailman asukkaista, eli rikkaiden maiden väestö, ansaitsee 74 kertaa enemmän kuin maailman köyhimmät.”¹¹³ Kehitysmaissa on korkea syntyvyys ja niiden asukasluku kasvaa nopeasti. Yleisradion uutiset raportoivat Intian väkiluvusta näin:

Maailman toiseksi väkirikkaimman maan Intian väkiluvun arvioidaan ylittävän huomenna miljardin ihmisen rajan... Intiassa syntyy joka minuutti 29 lasta ja joka vuosi yli 15,5 miljoona. Perheiden lapsiluku on keskimäärin 3,5 lasta, kun se esimerkiksi Kiinassa on 1,8.¹¹⁴

¹⁰⁹ Vuorela 1999, 13-41.

¹¹⁰ Valtonen 1999, 10.

¹¹¹ Turtiainen 1998, 5.

¹¹² Sajama 1996, 26.

¹¹³ Barrez 2000, 31.

¹¹⁴ YLE, Teksti-TV 11.5.2000, 142.

Kehitysmaiden talous on länsimaihin verrattuna on kehittymätöntä tai hyvin vähän kehittynyttä. Teollisuusmaiden kehitys on ollut nopeaa ja yhteiskunnan kehitysvaihe on ohittanut postmodernin vaiheen. Uuden teknologian ja viestintävälineiden kehityksen vauhti nopeutuu päivä päivältä. Tämä on teollisuusmaille hyödyllistä, mutta kehitysmaiden on vaikea pysyä tässä vauhdissa mukana. Toisaalta kehitysmailla on runsaasti raaka-aineita, joita teollisuusmaat tarvitsevat tuotteidensa materiaaliksi ja energiantuotantoon. Tämän vuoksi kehitysmaat ovat suurvaltojen ja rikkaiden maiden suosiossa. Historian kuluessa suurvallat ovat käyttäneet kehitysmaiden luonnonvaroja omien talouksiensa hyväksi. Euroopan ja Pohjois-Amerikan maat ovat omien etujensa vuoksi vaikuttaneet kehitysmaiden poliitikoihin. Vallankaappaukset ja sisällissotien aiheuttamat vahingot ja ihmisoikeusrikokset ovat estäneet monien kehitysmaiden yhteiskuntien eteenpäin menoa. Vuonna 1953 Yhdysvaltojen tiedustelupalvelu CIA järjesti vallankaappauksen Iranissa ja pääministeri *Muhammed Mossadegh*¹¹⁵ syrjäytettiin vallasta. Mossadegh kansallisti Iranin öljyntuotannon ja rajoitti suurvaltojen vapaata öljynvientä Iranista. Myös Englanti on vaikuttanut Lähi- ja Keski-idän politiikan etujensa takia. Teollisuusmaat käyttävät myös kehitysmaiden halpaa työvoimaa. Lasten ja naisten epäinhimillisistä työoloista mm. Pakistanissa, Kiinassa ja Itä-Aasian maissa on paljon keskusteltu. Länsimaihin tulevat käsintehdyt jalkapallot ovat pakistanilaisten lasten ompelemia.

Ilman kehitysmaista halvalla saatuja raaka-aineita suurin osa länsimaiden teollisuustuotannosta pysähtyy, autot, laivat, junat ja lentokoneet eivät kulkisi nykyisillä energiamuodoilla. Tämä on tullut ilmi joidenkin kriisien aikoina, jolloin raaka-aineiden saatavuus on vaikeutunut ja se on heijastunut teollisuusmaiden talouksiin. Jos öljyn tuotanto ja vienti vähenevät Lähi- ja Keski-idän maissa, sen hinta nousee nopeasti teollisuusmaissa. Esimerkiksi Persianlahden sota 1990-luvun alussa ja vuoden 2000 OPEC:in kriisi ovat nostaneet tavallisten autoilijoiden menoja. Vuonna 1990 länsiliittoutuman lentokoneet Yhdysvaltojen johdolla pommittivat Irakin kaupunkeja, koska Irak oli miehittänyt suuren öljyntuottajamaan, Kuwaitin. Tämä kriisi sai länsimaat toimimaan väkivaltaisesti. Latinalainen Amerikka on suuri kahvinviljelijämaa ja myös banaani sekä muut trooppiset hedelmät tulevat sieltä ja muista kehitysmaista. Saara Sajaman toteaa öljynviejämaista:

---

¹¹⁵ Iranin pääministeri vuosina 1951-1953.

Monet Lähi-idän maat ovat vaurastuneet öljyn viennillä. Alueen korkeasta BKT:sta huolimatta (Saudi-Arabiassa 16.000 \$ ja Kuwaitissa 19.870 \$), epätasa-arvoisuus on suurta ja köyhyys yleistä. Köyhimmissä Pohjois-Afrikan maissa BKT on alle 1000 \$ (Marokko 870 \$, Egypti 690 \$).¹¹⁶

Länsimaat ovat hyvin riippuvaisia kehitysmaiden tuottamista raaka-aineista. Kehitysmaiden köyhyys on suuri ongelma, joka aiheuttaa myös muita ongelmia. Lukutaidottomuus, terveydenhuollon riittämättömyys ja rikollisuus ovat yleisiä. Sisällissodat, eri kulttuurien ja uskontojen väliset konfliktit heikentävät näitä maita. Intiassa ja Indonesiassa tapahtuu jatkuvasti eri uskontojen välillä verisiä yhteenottoja. Intiassa muslimit ja hindut tappavat toisiaan, Indonesiassa puolestaan muslimit ja kristityt. Sudanissa maan etelä- ja pohjoisosien asukkaat tunnustavat eri uskontoja. Siellä islamilainen kenraali Said-al-Bashir on maan johdossa ja hän joukkoineen sotii kristittyjä vastaan. Tämä sota on aiheuttanut maan pohjoisosaan nälänhädän. Monissa kehitysmaissa on jonkinlainen sisällissota tai konflikti naapurimaan kanssa. Vuoden 1980 alussa alkoi Iranin ja Irakin välillä rajasota, joka kesti 8 vuotta. Miljoonat ihmiset saivat surmansa ja haavoittuivat, ihmisten koteja ja kaupunkeja tuhoutui. 1990-luvun lopulla Intia ja Pakistan kahinoivat Kashmirin alueesta. Afganistanissa on ollut noin 20 vuotta sisällissota ja maa on raunioina. Suurin osa afganistanilaisista on paennut naapurimaihin (esim. Iranissa asuu noin 2 miljoonaa afgaanipakolaista). Latalalaisen Amerikan maista mm. Kolumbiassa ja Perussa on sisällissodat jatkuneet vuosikausia. Algeriassa on ollut 1990-luvulla fundamentalistien ja valtion välillä verisiä yhteenottoja, ja niiden uhreja ovat olleet tavalliset ihmiset, naiset ja lapset. Algeria on öljynviejämaa ja OPEC:in tärkeä jäsen.

2.3.2. Kehitysmaiden köyhyys

Luonnonolosuhteiden ja ihmisten itsensä aiheuttamat nälänhädät ja kuivuus ovat toisten kehitysmaiden ongelmia. Etiopiassa kuivuus aiheuttaa nälkää tasaisin välein ja tuhansia ihmisiä kuolee nälkään. Myös tulvat, mutavyöryt ja muut luonnonkatastrofit ovat aiheuttaneet paljon kuolonuhreja ja ihmiset ovat menettäneet kotejansa. Vaikka kehitysmailla on runsaasti luonnonvaroja, ne ovat velkaantuneita rikkaille maille. Velat, jotka eivät koskaan lopu, ovat aiheuttaneet kehitysmailla enemmän köyhyyttä kuin hyötyä. Köyhät

---

¹¹⁶ Sajama 1996, 12.

maat eivät pysty maksamaan velkojaan takaisin rikkaille maille. Tällä hetkellä kansalaisjärjestöt yrittävät maailmanlaajuisesti saada rikkaat maat antamaan anteeksi velkansa kehitysmaille.

YK:n pääsihteeri Kofi Annanin tuoreessa millennium-raportissa todetaan, että köyhyyden vähentämistä on turha tavoitella, jos velkaongelmaa ei ensin ratkaista. Tällä hetkellä köyhimmät kehitysmaat joutuvat käyttämään moninkertaisesti enemmän rahaa velkojen hoitokuluihin kuin terveysmenoihin.¹¹⁷

Kehitysmaiden köyhyys vaikuttaa tavallisiin perheisiin. Naiset, lapset ja iäkkäät ihmiset kärsivät eniten köyhyydestä. Naiset ja lapset tekevät työtä, mutta heidän tulot jäävät alhaisiksi. Naisilla lasten synnyttämiset ja heikommat fyysiset voimat vaikuttavat toimeentuloon. Vanhat ihmiset eivät enää kelpaa raskaisiin töihin tehtaisiin ja pelloille. Kehitysmaiden lapset tekevät usein vaarallisia ja likaisia töitä. Köyhät voivat työskennellä kaatopaikalla ja käsitellä vaarallisia ja likaisia aineita etsiessään hyödyntämiskelpoisia materiaaleja tai ruokaa. Kehitysmaiden elin- ja työolosuhteet eivät vastaa mitään standardeja. Lapset ja muut työläiset voivat tehdä työtä enemmän kuin 12 tuntia päivässä rakennustyössä tai pelloilla. Lomia ei ole tai jos on, ne vastaavat työttömyyttä eli silloin ei saa palkkaa. Iranissa rakennustyöläiset tekevät työtä kesällä kuumassa ilmassa vähintään 12 tuntia päivässä, eikä palkallisia lomia ole. Sadekauden aikana ja talvella työntekijät jäävät työttömäksi, eivätkä he saa koskaan työttömyyskorvauksia. Lapset tekevät samaa työtä kuin aikuisetkin, mutta yleensä he saavat vähemmän palkkaa kuin muut. Intiassa ja Pakistanissa naiset työskentelevät tekstiilitehtaissa ja työaikana heidän lapsensa leikkivät ja nukkuvat koneiden vieressä. He elävät työmaalla melun, pölyn ja vaarallisten koneiden keskellä.

Kehitysmaiden väestöstä 75 % asuu maaseudulla.¹¹⁸ Maaseudulla työolosuhteet ovat raskaampia kuin kaupungeissa. Lukutaidottomuus on suurempaa kuin kaupungeissa. Terveys ja ravinnonpuute on maaseudulla yleensä heikompaa kuin kaupungeissa. Jos kaupunkien tilanne on huono, se on maaseudulla kaksin- tai monin verroin huonompi. Pienissä ja syrjäisissä kylissä tilanne on hyvin vaikea. Iranin kurdialueella sairaat kulkevat pitkiä matkoja päästäkseen lääkäriin. Useat synnytykset ja muut sairaudet vievät äitien ja lapsien hengen hyvin helposti. Patriarkaallinen systeemi heikentää enemmän las-

---

¹¹⁷ Rekola 2000, 4.

ten ja naisten tilannetta. Nuoret tytöt on pakotettu menemään naimisiin hyvin nuorina. Yleensä äidit itse ovat lapsia synnyttäessään ensimmäisiä lapsiaan. Jos tyttö ei saa lapsia sairauden takia, se on häpeällistä ja hänet syrjäytetään.

Lasten ja erityisesti tyttöjen koulunkäynti jää vähäiseksi perheen köyhyiden ja varhaisen naimisiinmenon vuoksi. Tyttöjen koulutusta pidetään usein turhana, koska koulu tulki-taan pojan paikaksi. Syrjäisellä maaseudulla koulua ja lukutaitoa pidetään turhana ja siihen suhtaudutaan leikkimielisesti. Koulu ei ole pelto, joka tuottaisi ruokaa. Köyhä ja tietämätön perhe ei kehitä lapsia koulussa, koska se heidän mielestään tuhlaa lasten ai-kaa. Köyhät ja tietämättömät perheet ja vanhemmat opettavat lapsillensa vain perheen omat rajalliset selviytymistavat, joita he pitävät arvokkaampina kuin koulun käyntiä ja uusien asioiden oppimista. Työttömyyden vuoksi moni maalaisperhe joutuu muuttamaan kaupunkiin ja epäinhimillisiin olosuhteisiin. Perheen tulot eivät riitä lapsen kouluun tai perheen muihin harrastuksiin. Ulla Vuorela kertoo tansanialaisesta yhteiskunnasta: ”Lasten merkitys työvoimana on kuitenkin vähenemään päin peruskoulun tavoittaessa yhä suuremmat joukot kouluikäisiä.”¹¹⁹

Taloudellinen pakko ja tietämättömyys aiheuttaa sen, että perheet eivät ole kiinnostuneita koulutuksesta. Koulutuksen puute aiheuttaa kehitysmaissa suuria ongelmia. Se vai-kuttaa perheen ja lasten kasvatukseen, hyvän työpaikan saamiseen, terveydenhuoltoon ja ravinnon hankkimiseen. Tästä syntyy ketju, jonka vanhemmat aiheuttavat lapsille ja lap-set jatkavat tätä perinnettä edelleen omille lapsillensa. Tutkimuksissa on tullut esiin tämän vaikutuksia. Uutiset kertovat, että ”naisten koulutustaso ja perhesuunnittelu vai-kuttavat eniten perheiden hyvinvointiin, ilmenee kansainvälisen Pelastakaa lapset -järjestön raportista”.¹²⁰

Tässä tulee esiin, kuinka tärkeä naisten rooli on perheessä ja kasvatuksessa. Jos miehen rooli on hankkia perheelle rahaa ja elättää se, lasten ja perheen kasvatusta jäävät naisten harteille. Yleensä kehitysmaissa lapset kasvatetaan traditiojoen mukaan. Ne antavat kei-not lasten kasvatukseen ja hoitoon. Vanhat traditiot ovat toimineet aikanaan, mutta eivät aina toimi nykypäivänä. Jos perheen säännöt toimivat vanhojen traditiojoen mukaan, uudet asiat ja keinot jäävät käyttämättä. Aikaisemmin kouluja ei ollut ollenkaan tai ne

¹¹⁸ Sajama 1996, 26.

¹¹⁹ Vuorela 1983, 7-35.

¹²⁰ YLE, Teksti-TV 11.5. 2000, s. 144.

eivät olleet niin kehittyneitä kuin tänä päivänä ja vain varakkaat kävivät koulussa. Tämä aiheuttaa sen, että köyhät ja kouluttamattomat vanhemmat eivät anna lapsille mahdollisuutta opiskella. Tytöille koulunkäynti on vielä vaikeampaa, koska vanhojen tapojen mukaan tyttö ei voinut käydä koulua ja hänet annettiin naimisiin hyvin varhain.

2.3.3. Naisten asema kehitysmaissa

Naisten asema kehitysmaissa vaihtelee maasta maahan, muuta kaiken kaikkiaan tilanne ei ole hyvä. Sajaman mukaan naisten asema vaihtelu syynä ovat eri alueiden suuret uskontojen, kulttuurien ja eri poliittisten ideologioiden erot.¹²¹ Tähän voi lisätä myös taloudellisen tilanteen. Maan talous vaikuttaa asukkaiden hyvinvointiin positiivisesti, jos se palvelee tasa-arvoisesti kaikkia asukkaita. On totta, että uskonto, kulttuuri ja politiikka vaikuttavat suuresti eri maissa. Buddhalainen kulttuuri, kristinusko ja Islam vaikuttavat eri tavalla naisten asioihin, esimerkiksi pukeutuminen ja naimisiinmeno ovat näitä. Mutta mitkä seikat vaikuttavat naisten ja lasten hyvinvointiin sekä naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon? Ei riitä, että naiset voivat pukeutua vapaasti, heillä on oltava mahdollisuus myös ostaa vaatteita. Naisten asema kehitysmaissa vaihtelee kulttuurien ja uskontojen mukaan suuresti, mutta taloudellisesti ei ole niin paljon eroja, koska kaikki ovat köyhiä. Saudi-Arabian naisten asemaa on vertailussa pidetty huonompana kuin Latinalaisen Amerikan maiden naisten asemaa. Naisten vapaus ja pukeutuminen heikentävät heidän asemaa. Sajama kirjoittaa:

Kristinusko on Karibian pääuskonto, mutta suurin osa intialaisten jälkeläisistä on hinduja. Vaikka kristinuskossa kannatetaan patriarkaalista ideologiaa, Karibian naisten taloudellinen itsenäisyys on mahdollistanut naisten vapautumisen monista uskonnollisista rasitteista, jotka muualla ovat huonontaneet naisten asemaa ja alistaneet naiset kotiäidin roolin.¹²²

Saudi-Arabiassa ja muissa tiukan fundamentalistisissa ja patriarkaalisisissa maissa naisten on vaikea vaikuttaa yhteiskunnassa. Naisten tehtävä on palvella miehiä seksuaalisesti ja huolehtia heidän hyvinvoinnistaan. Mutta muissakin maissa on samoja ongelmia, vaikka uskonnot ja kulttuuri ovat erilaisia, naisten asemat ovat samanlaisia. Patriarkalaisuus

---

¹²¹ Sajama 1996, 6.

¹²² Sajama 1996, 12.

tulee esiin naisten pukeutumisessa ja joissakin maissa naisten yhteiskunnallista osallistumista on rajoitettu.

Naisten yhteiskunnallinen osallistuminen ei ole Meksikossa itsestään selvää. Naisten rooli on hitaasti muuttumassa, mutta usein naisen keskeinen tehtävä on edelleen huolehtia lasten ja miesten hyvinvoinnista.¹²³

Eteläinen Aasia on alue, missä naiset eivät perinteisesti osallistu talouselämään, vaan elävät eristettyinä ja alistettuina kodeissaan.¹²⁴ Yleensä naiset ovat kotiarestissa ja ulkona käymiseen pitää olla miehen lupa. Jos mies ei tahdo, että perheen naiset käyvät ulkona, naisilla ei ole siihen mahdollisuutta. On hyvin tärkeää, että naiset pääsevät vapaasti käymään töissä ja opiskelemaan. Tämä kehittää ja vahvistaa naisten oloja ja edesauttaa tasa-arvon kehittymistä. Kehitysmaissa tämä ei ole aina mahdollista, koska naisilla ei ole varaa käydä koulua. Naiset jäävät sen vuoksi helpommin työttömiksi. Yhteiskunnallisilla vapauksilla ei ole paljon merkitystä, jos taloudelliset olot ovat kurjat ja jos naisilla ei ole taloudellisia oikeuksia. Esimerkiksi sotien vietyä aviomiehet miehistään taloudellisesti riippuvaiset naiset köyhtyvät edelleen. Uskovaiset fundamentalistit vangitsevat ja rajoittavat naisten toimintaa. Taloudelliset kriisien ensimmäiset uhrat ovat yleensä naisyöntekijät ja he jäävät miehiä helpommin työttömäksi.

Kehitysmaiden poliittiset järjestelmät eivät ole tarpeeksi kehittyneitä, eivätkä viranomaiset toimi. Intia kutsuu itseään demokraattiseksi maaksi, mutta köyhyys on suurta ja luokkaerot valitsevat maata. Korruptio ja muut taloudellinen rikokset estävät köyhiä saamasta oikeuksia lakien perusteella. Korruption vuoksi rikkailla työnantajilla on paremmat mahdollisuudet ostaa oikeutta ja kuin köyhällä työntekijällä. Jos ei ole selkeitä lakeja tai lakia ei noudateta, syntyy metsänlaki. Vahvat ja varakkaat käyttävät hyväksi heikompia ja lakikin suoja niitä.

Kehitysmaissa naiset käyvät työssä, mutta heidän työskentelyolosuhteet ovat monesti heikommalla kuin miesten. Nainen pitäisi työssä käymisen lisäksi hoitaa myös perheen ja kotityöt. Työelämässä naisilla ei ole tasa-arvo miesten kanssa. Ulla Vuorela on tutkinut tansanialaisten naisten työelämää. Tutkimuksen mukaan ”peltotöiden ja karjanhoidon

---

¹²³ Hakkarainen 1999, 129-167.

¹²⁴ Boulding 1983, 36-54.

tehtävien lisäksi kaikki kotityöt (ruoanvalmistus, lastenhoito, siivous, vedenhaku) ovat lähes yksin naisten vastuulla”.¹²⁵ Naisten työtaakka on kaksinkertainen miehiin verrattuna, mutta siitä huolimatta naisten taloudellinen osuus jää vähäiseksi. Vaikka naiset ja miehet asuvat samassa taloudessa ja samoja töitä, omaisuus on miesten nimissä. Nagalulan tutkimuksen mukaan Mwanazassa, Tansaniassa ”taloudessa tuotantovälineiden, maan, karjan ja työkalujen omistus ja määräysvalta niiden käytöstä olivat miesten nimissä”.¹²⁶ Tämän mukaan naiset omistavat ainoastaan omat vaatteensa, keittiöastiat ja mahdollisesti heidän itse tuottamansa viljan, josta he olivat kuitenkin velvollisia ruokkimaan koko perheen.¹²⁷ Tästä voi päätellä, että tasa-arvoa ei ole ollenkaan, koska perheen omaisuus kuuluu miehelle, naiset omistavat vain omat vaatteensa. Avioerotilanteessa nainen lähtee kodista ilman mitään omaisuutta ja mies voi pitää kaikki. Mies voi erottaa naisen perheestä ilman mitään syytä, eikä naisella ole aina mitään turvallista paikka, mihin mennä. Sen vuoksi naisten on usein pakko avioitua heti uudelleen toisen miehen kanssa. Naiset eivät voi palata vanhempiensa luokse tai se on mahdollista vain lyhyeksi aikaa. Naisen pitäisi löytää uusi paikka patriarkalisessa yhteiskunnassa, jossa hänellä ei voi elää itsenäisenä. Uusi avioliitto on ainoa mahdollisuus, vaikka siihen ei olisi mitään kiinnostusta. Köyhissä maissa naisilla ei ole monesti mitään muuta omaisuutta paitsi oma ruumiinsa ja vaatteensa. Nainen on täysin riippuvainen miehestä ja avioliitosta. Miehet voivat olla väkivaltaisia ja käyttää vaimoansa hyväksi, mutta nainen ei yleensä voi tehdä mitään, koska perheen omaisuus ja maataloustuotantovälineet ovat miesten nimissä.

2.3.4. Naiset pakolaisina

Monet maahanmuuttajanaiset eroavat muutettuaan maahan, jossa naiset voivat elää itsenäisemmin. Länsimaissa, kuten Ruotsissa ja Suomessa, maahanmuuttajien avioerot ovat yleisiä. Kati Turtiainen on omassa tutkimuksessaan haastatellut Jyväskylässä kahdeksaa iranilaista naista, joista seitsemän oli eronnut aviomiehestään. Kuudella heistä oli lapsia. Haastateltavat olivat iältään 22–45 vuotiaita.¹²⁸ Tutkimuksessa tuli esille syitä, miksi naiset pysyvät kotimaassaan avioliitossa, vaikka perheessä olisi vakaviakin ongelmia. Suurin syy on taloudellinen riippuvaisuus miehestä sekä naisten liikkumisrajoitukset.

¹²⁵ Vuorela 1983, 7-35.

¹²⁶ Vuorela 1983, 26.

¹²⁷ Vuorela 1983, 26-27.

¹²⁸ Turtiainen 1998, 21.

EU-maissa asuu paljon siirtolaisia ja suuri joukko heistä on naisia. Vapaus ja taloudellinen riippumattomuus miehistä antaa osalle naisia mahdollisuuden elää inhimillisemmissä oloissa ja päättää omasta kohtalostaan ja korjata vanhat virheet. Miesten ei pitäisi enää pystyä alistamaan naisia ja estää heitä elämästä itsenäisempää elämää.

EU-maissa arvioidaan olevan kahdestatoista viiteentoista miljoonaa siirtolaista, joista arviolta puolet naisia. Monet naisista ovat tulleet siirtolaisten puolisoina, mutta useille oikeudet on annettu omana itsenään.¹²⁹

Ei-patriarkaaliset maat ovat turvapaikkoja kehitysmaiden naisille. Jos naiset eroavat miehestään, heidän ei tarvitse kärsiä taloudellisesta riippuvuudesta, mennä uudestaan pakkonaimisiin jne. Euroopassa on myös sellaisia kehitysmaista tulleita siirtolaisperheitä, jotka turvautuvat omiin perinteisiin ja elävät samojen uskonnollisten ja kulttuuristen sääntöjen mukaan kuin kotimaassa. Tästä on esimerkkinä tyttöjen ympärileikkaus, jota osa Itä-Afrikasta tulleista perheistä yrittää säilyttää, vaikka eurooppalaiset lait ja viranomaiset kieltävät sen. Toinen esimerkki on kahden vaimon pitäminen, joka on myös kielletty länsimaissa. Lasten ja tyttöjen avioitumisikä on Euroopassa korkeampi ja varhainen naimisiinmeno on kielletty. Tällä suojataan lapsia ja varsinkin tyttöjä. Naiset voivat joutua myös länsimaiden seksiteollisuuden uhreiksi. Eurooppalaisten hyvinvoinnista ei ole ollut hyötyä näille naisille, vaan he ovat joutuneet enemmän alistetuiksi. Monet heistä ovat tulleet maahan poliittisina pakolaisina tai suoraan seksityöntekijöiksi erityisesti Thaimaasta ja Filippiineiltä.¹³⁰

2.3.5. Naisten taistelun kehitys

Kehitysmaiden kehitysprosessit ovat eri aivan kuin eri planeetalla länsimaihin verrattuna, ja tämä heijastuu myös naisten taistelussa ja feminismissä. Osa eurooppalaista feministeistä ajattelee, että he ovat aina edellä ja kehitysmaiden tai jälkikolonialististen maiden naiset ovat heidän takana. Tämä on joskus aiheuttanut vääriä käsityksiä kehitysmaiden naisliikkeissä ja tulkittu alistamiseksi. Erillisyyteen ja eri tahteihin on omat syynsä. Kehitysmaiden yhteiskunnalliset liikkeet muuttuvat ja kehittyvät maan talouden mukaan

---

¹²⁹ Turtiainen 1998, 5.

¹³⁰ Turtiainen 1998, 5.

ja myös kulttuurit ovat erilaisia. Ulla Vuorela kirjoittaa tansanialaisten naisten kehityksestä:

Naisten proletaaristumista koskevassa keskustelussa on noussut esiin kaksi peruskysymystä: missä määrin Tansanian prosessi poikkeaa sinänsä 'klassisesta' eurooppalaisesta mallista, ja missä määrin tämä prosessi on erilainen naisten kohdalla miehiin verrattuna.¹³¹

On selvää, että kehitysmaiden naisten kehitys ei ole samanlaista kuin länsimaiden naisten. Joitakin maita kuten Afganistanin ja Arabimaiden feodaalisia patriarkaalisia järjestelmiä ei voi verrata länsimaiden jälkiteollisiin yhteiskuntiin. Suomessa ja Islannissa naiset pääsevät korkeimmille poliittisille paikoille, mutta Afganistanissa tytöt eivät saa mennä kouluun. Länsimaissa naiset voivat valita minkä tahansa ammatin, mutta Saudi-Arabiassa naiset eivät saa ajaa autoa. Kuwaitissa kiistellään, voivatko naiset äänestää vai ei. Ulla Vuorela mainitsee, että

Tansanian naistutkijat ovat toistaiseksi olleet taipuvaisia katsomaan, että entisten siirtomaiden teollistumiselle ja palkkatyövoiman muodostumiselle on ominaisista palkkatyövoiman huomattavan osan jääminen vielä maataloustulosta riippuvaiseksi puoliproletariaatiksi (esim. Maghji 1977). Palkkatyöväestön on säilytettävä läheiset siteensä maahan ja maaseutuun, koska palkka ei useinkaan riitä toimeentuloon kaupungissa ja toisaalta maatalous ei enää yksinään turvaa toimeentuloa maaseudulla.¹³²

Kehitysmaiden hidas taloudellinen kehitysprosessi vaikuttaa muiden liikkeiden toimintaan ja koko yhteiskunnan ja mm. naisten kehitykseen. Länsimaiden ja kehitysmaiden ero syvenee päivä päivältä, eivätkä kehitysmaat enää pärjää ilman länsimaiden kehitysapua. Monet kehitysmaat ovat tulleet riippuvaisiksi rikkaista maista. Naisten ja lasten koulutus ja hyvinvointi tarvitsevat rikkaiden maiden apua. Ihmisten hyvinvoinnin parantaminen vaikuttaa myös muiden yhteiskunnan osiin. Ihmisten työ, asunto, ruoka ja terveydenhuolto ovat perusasioita, jotka pitäisi ensin ratkaista. Jos ihmisten elinolot paranevat, hän yrittää parantaa myös koulutusta ja muita elämän osa-alueita.

---

¹³¹ Vuorela 1983, 7-35.

¹³² Vuorela 1983, 27.

Naiset tarvitsevat tukea tasa-arvon ja inhimillisen elämän saavuttamiseksi. Jos naisten asema paranee, se vaikuttaa lasten ja koko perheen tilanteeseen. Kehitysapu naisten aseman parantamiseen ja kehityksen tukemiseen on tärkeä. Maailma on globalisoitunut, ja kehitysmaiden tilanteet vaikuttavat myös länsimaihin monin tavoin. ”Laaja turvallisuuskäsitys lähtee maailmanlaajuisesta näkökulmasta ja keskinäisestä riippuvuudesta.”¹³³ Suomi tukee kehitysyhteistyötä ja ottaa siinä huomioon sukupuolten tasa-arvon.

Tasa-arvon huomioonottamiseen liittyvä käytäntö on pyritty ulottamaan kehitysyhteistyömme koko kuvaan. Jo Pekingin konferenssissa (1995) Suomi ajoi kehitysmaiden naisten kannalta tärkeitä asioita: naisten ihmisoikeuksia, köyhyyden poistamiseen liittyviä kysymyksiä, naisten taloudellista itsenäisyyttä, naisten osallistumista taloudelliseen, poliittiseen ja hallinnolliseen päätöksentekoon sekä naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseen.¹³⁴

Kehitysmaissa 75 % asukkaista asuu maaseudulla. Kun puhutaan maaseudun naisesta, puhutaan maailman naisten enemmistöstä.¹³⁵ Maailman asukkaista 75 % asuu kehitysmaissa.¹³⁶ Kehitysmaiden maaseudun naisten elämää voi pitää raskaampana kuin kaupunkilaisten naisten elämää. Kaupungeissa naiset kokevat enemmän työttömyyttä, ovat huonosti palkatuissa töissä ja joutuvat asumaan kaupunkien laidoilla. Naiset niin kuin muutkin kuuluvat eri yhteiskuntaluokkiin, he ovat erilaisissa asemissa ja erilaisissa tilanteissa. Naiset voivat kuulua ylä-, keski- tai alaluokkiin. Tämä antaa joillekin mahdollisuuksia saada koulutusta, päästä mukaan yhteiskunnallisiin toimintoihin ja esimerkiksi opettajiksi, sairaanhoitajiksi ja muihin naisten ammatteihin. Heillä on enemmän vaihtoehtoja. Maaseudulla elämä on naisille raskaampaa ja yksinkertaisempaa ja naisten asema on huonompi. Peltotyöt, kotityöt ja jatkuvat synnytykset ovat raskaita naisille. Naisten työ alkaa aamun hämärässä ja jatkuu nukkumaan menoon saakka. Yönet jäävät lyhyeksi. Naisilla ei ole mitään lepopäiviä. Maaseudulla on enemmän tietämättömyyttä ja kapea-alaisuutta naisten asioissa kuin kaupungeissa.

Bukh (1979) on kuvannut tutkimuksissa ghanalaisen kylän naisten elämää. Naisen tavalliseen päivään kuuluu herääminen ennen auringon nousua (klo 4-5), ruoanvalmistamisen myyntiin ja lapsille, ruoan myynti, lasten laittaminen kouluun, talon siivoaminen, pelolla työskentely, ruoan valmistaminen ja mahdollisuuksien mukaan tarvikkeiden hankkiminen iltaruokaa varten,

¹³³ Suomen kehitysyhteistyö 98. 1999, 15.

¹³⁴ Suomen kehitysyhteistyö 98. 1999, 41.

¹³⁵ Sajama 1996, 26.

¹³⁶ Sajama 1996, 26.

ruoan valmistaminen ja mahdollisesti lasten nukkuessa tuotteiden myynti kylän markkinoilla.¹³⁷

Myös veden hankkiminen on naisten hartioilla. Jos on kuiva aika, veden hankkiminen vie paljon aikaa ja se on rankkaa työtä. On kuljettavana pitkä matka joskus lapsi selässä tai sylissä, jotta voi hankkia vettä tai pestä perheen vaatteet.

Kehitysmaiden terveydenhuollon tilanne on heikko. Varsinkin köyhien on vaikea saada parempaa hoitoa tai palveluja. Ihmiset kuolevat tavallisiin sairauksiin, joiden hoito rikkaissa maissa on hyvin helppoa. Lapset ja naiset ovat myös tautien uhreja. Malaria, kolera, punatauti, yskä ja flunssa voivat viedä kehitysmaissa ihmisten hengen. Sajama kirjoittaa:

Yleisesti tiedetään, että kehitysmaissa terveydenhuoltopalvelut ovat riittämättömät. Terveyspalvelut vievätkin bruttokansantuotteesta vain yhden prosentin. Vuonna 1985 Dominikaanisessa Tasavallassa terveyspalveluihin käytettiin bruttokansantuotteesta vain yksi prosentti, Guatemalassa 0,7 prosenttia ja Meksikossa 0,3 prosenttia. Koska valtion tuottamia palveluita on niin vähän, varakkaammat ihmiset hankkivat palveluita yksityissektorilta.¹³⁸

Naisten terveydenhuolto on kehitysmaissa heikosti hoidettu. Naiset tekevät pitkiä työpäiviä, synnyttävät lapsia usein ja imettävät lähes koko ajan. Naisten synnytyksen aikainen verenvuoto ja raskas työ voivat aiheuttaa lasten kuolemia ja vaarantaa myös äidin hengen. Lapsia hoitaessa nukkuminen jää vähäiseksi, eikä lomia ole. Naisilla ei ole yleensä avustajia kotitöissä. Pakistanilaisesta naisista kirjoitetaan: ”Aliravitsemus, aivan liian tiheät synnytykset ja alituinen huoli jokapäiväisestä leivästä kuluttavat naisia.”¹³⁹ Urheilu ja harrastukset ovat naisille vieras asia, yleensä tehdään lisätyötä perheen elatuksen takia. Päivätyön ja kotitöiden lisäksi hän voi kutoa mattoja tai sukkaa perheelle ja myyntiin.

---

¹³⁷ Sajama 1996, 26.

¹³⁸ Sajama 1996, 77.

¹³⁹ Norkko 1976, 16-29.

2.4. Islam ja naiset

Uskonnot kaikkialla maailmassa vaikuttavat ihmisten elämään päivittäin. Uskonnot vaikuttavat ihmisten moraalikäsitteisiin ja henkisiin asioihin. Uskonnot ovat filosofioita ja ne yrittävät selittää maailmankaikkeuden syntyä ja tulevaisuutta. Osalla uskonnoissa jumala on luoja, joka on synnyttänyt maailman ja ihmisillä on velvollisuus palvella jumalaa ja noudattaa hänen pyhiin kirjoihin kirjoitettuja käskyjään. Uskonnot väittävät, että niillä on ohjelma koko yhteiskunnan ja ihmisten ohjaamiseksi.

Inhimillistä elämää kaikissa kulttuureissa hallitsee jako kahteen sukupuoleen, naiseen ja mieheen. Uskonto henkisten päämäärien, moraalin ja etiikan mallein legitimoii tätä kaksinapaista heteromaailmaa monin tavoin. Ihmisten sukupuoleen liittyvä suvunjatkaminen ja seksuaalisuus on voitu ymmärtää paitsi hengellisten päämäärien esteenä, joskus myös niiden edellytyksenä.¹⁴⁰

Uskontojen moraalisäännöt poikkeavat toisistaan. Naisten asemasta eri uskonnoilla on eri moraalikäsitteet ja niiden mukaan naisten asema miesten suhteen vaihtelee. Ne muuttuvat myös ajan mukana ja Euroopassa keskiaikana naisten arvo oli alhaisempi kuin miesten. Päivi Setälän mukaan ”selibaatissa eläneet papit määrittivät naisen alhaisemmaksi kuin mies”¹⁴¹. Kirkko piti naisia pahantekijöinä ja syytti naisia, koska heidän mukaan kärsimys ja kuolema olivat tulleet maailmaan Eevan kautta.¹⁴² Kirkko on ollut miesten hallitsema instituutio ja naisilla on ollut kolkuttajan osa, vain nunnaluostarit ovat olleet heidän aluettaan.¹⁴³

Uskonnot ohjaavat ihmisiä eri tavoin ja eri uskonnoilla on omat eettiset ja moraaliset käsitteet. Yksi uskonto, hindulaisuus, käskee ihmistä olla syömättä naudanlihaa ja islamin uskonto puolestaan sianlihaa. Islamin uskonto kieltää alkoholin juomisen, mutta kristinusko vapauttaa sen. Ihmisillä on erilaisia käsitteitä maailmasta ja yhteiskunnasta ja tämä heijastuu uskonnoissa.

Osa uskontotieteilijöistäkin on sitoutunut, ellei nyt juuri tiettyyn uskontoon, niin ainakin käsitteeseen uskonnon universaalisuudesta ja välttämättömyydestä ihmisyyteille ja niiden yhtenäisyydelle, moraalille tai etiikalle, joka

---

¹⁴⁰ Hovi 1999, 12-15.

¹⁴¹ Setälä 1996, 8.

¹⁴² Setälä 1996, 9.

¹⁴³ Markkola 1994, 349-420.

näky muun muassa tavassa millä erilaisia maailmankatsomuksia tai merkitysjärjestelmiä pyritään tulkitsemaan uskonnon funktionaalisina korvikkeina.¹⁴⁴

Kulttuurilla on suuri rooli yhteiskuntien elämässä. Kulttuuri määrää mm. ihmisten käyttäytymistä, pukeutumista ja ruokailua. Myös sosiaaliset kontaktit perustuvat kulttuuriin. Musiikki, ruokalajit, kielet, kirjallisuus, avioliittomenot, erilaiset juhlat ja monet muut yhteiskunnalliset asiat riippuvat kulttuurista. Eri yhteiskuntaluokilla on omaa kulttuuria, rikkaiden ja köyhien kulttuurin samassa maassa eroavat. Ulla Mustanoja kirjoittaa tästä: ”Samassakin maassa yläluokan ja alemman luokan arvostukset, tavat ja tottumukset saattavat poiketa voimakkaasti toisesta, ja niiden mukana naisen asema.”¹⁴⁵ Uskonnot ovat vaikuttaneet ja vaikuttavat muihin kulttuurien osa-alueisiin. Käännytystyön avulla tuodut uskonnot ovat vaikuttanut maiden alkuperäisiin kulttuureihin. Erityisesti kristinusko ja islam ovat muuttaneet muita kulttuureja. Uskonnot eivät ole hävittäneet aivan kaikkia alkuperäisiä kulttuuritapoja, vaan osa niistä on säilynyt. On syntynyt ristiriitoja kulttuurien ja uskontojen välillä. Esimerkiksi iranilaisilla on uuden vuoden juhla ”nowruz”, joka ei ole islamilainen uskonnollinen juhla. Se on synnyttänyt pappien ja ihmisten välillä ristiriitoja. Ihmiset viettävät juhlia, koska se on heidän omaa kulttuuriaan, eikä islam ole voinut hävittää sitä. Elina Vuola kirjoittaa: ”Uskonto on keskeinen osa myös omaa länsimaista kulttuuriamme, jota kristinuskon ohella ovat muovanneet juutalaisuus ja islam.”¹⁴⁶

Islam on suuri uskonto, joka vaikuttaa paljon monissa kehitysmaissa. Islamilaisten poliitikkojen päämääränä on, että islamin määräykset ja lait tulevat voimaan vallankäytössä. Osa islamilaisista fundamentalistista maista kuten Saudi-Arabia, Iran sekä Taliban-liike Afganistanissa harjoittavat islamin perinnettä. Islamin lakien rikkomisesta voidaan rangaista teloittamalla, kivittämällä ja ruumiinosien silpomisella. Taliban-liike on Afganistanissa kieltänyt television ja ihmisten kuvaamisen. Saudi-Arabiassa teloitettiin ihmisiä miekalla muiden ihmisten nähden. Nämä kaikki islamin lain ”sharian” noudattamisen vuoksi. Kaikki islamilaiset eivät ole fundamentalisteja, vaan he yrittävät elää ajan mukana. Nykyään Iranissa islamilaiset reformistit ovat aktiivisia ja yrittävät vastustaa fundamentalisteja ja konservatiiveja. Kuwaitissa naisten oikeudet ja erityisesti äänioikeus

¹⁴⁴ Nenola 1999, 7-10.

¹⁴⁵ Mustanoja 1983, 141-157.

¹⁴⁶ Vuola 1999, 111-126.

on ollut patriarkaalisen yhteiskunnan teemana. Monet muslimit pitävät uskontoa ihmisten henkilökohtaisena asiana, joka ei kuulu vallanpitäjille ja muille viranomaisille. Osa islamilaisista reformisteista yrittää saada uskonnon irtautumaan politiikasta, koska se heidän mielestään heikentää muslimien uskollisuutta islamille. John B. Taylor kirjoittaa sekularismista näin :

Sekularistien ryhmään kuuluvat toisaalta ne, jotka yhä pitävät itseään muslimeina, vaikka väittävätkin, ettei poliittisia, kasvatuksellisia ja lainkäytännöllisiä asioita pitäisi antaa uskonnollisten johtajien hoidettaviksi.¹⁴⁷

Toinen osa islamilaisista aktivisteista yrittää saada vallan omiin käsiin ja oikeastaan he käyttävät islamia omien etujen hyväksi. Tämän päivän maailmassa on vaikea saada ihmiset noudattamaan kaikkia uskontojen perinteitä. Tämä tulee esiin tämän päivän Iranissa. Vaikka islamilaiset ovat 20 vuotta yrittäneet vaikuttaa nuoriin ja muuttaa heidät täysin islamilaisiksi, todellisuudessa he eivät ole onnistuneet siinä. Islam hyväksyy muut pääuskonnot eli kristinuskon ja juutalaisuuden, mutta se pitää itseään ainoana oikeana uskontona maailmassa. ”Jumalan edessä ainoa oikea uskonto on islam. Ne jotka ovat saaneet kirjan, ovat keskinäisestä kateudesta ruvenneet riitelemään saatuaan tiedon. Joka ei usko Jumalan merkkeihin, tietäköön, että Jumala on nopea pitämään tiliä. (Koraani 3:19).”¹⁴⁸ Islamin mukaan kaikkien ihmisten pitäisi kääntyä islamin uskoon ja noudattaa sen sääntöjä. Islam on hegemoninen uskonto, joka yrittää saada muiden uskontojen kannattajat kääntymään siihen. Islam on maailman toiseksi yleisin uskonto.¹⁴⁹ Se syntyi noin 1400 vuotta sitten Saudi-Arabian alueella. Osa muslimeista ajattelee, että islam on ollut aina maailmassa, jos maailman syntyminen lasketaan uskonnolliseen tapaan Aatamista lähtien.

Vaikka islam lopullisena historiallisena ilmiönä tuli maailmaan 1400 vuotta sitten, se syntyi jo itse asiassa silloin, kun Adam heräsi tajuamaan elämän, kuoleman, jumalan luo paluun ja muiden näkymättömien seikkojen merkityksen.¹⁵⁰

Islamilaisilla on erilaisia käsityksiä ilmiöistä ja uskonnon tulkinta eli ”tafsir” vaikuttaa suuresti islamilaisiin sääntöihin. Islamilaiset imaamit voivat tulkita mitä tahansa islamin

---

¹⁴⁷ Taylor 1980, 58.

¹⁴⁸ Haeri 1996, 34.

¹⁴⁹ Allahwardi & Hallenberg 1992, 5.

käskeyttä ajan mukaan. Muslimien mukaan islam on viimeinen ja täydellinen uskonto. Jumala hyväksyy koraanin kautta myös Mooseksen ja Jeesuksen eli he ovat profeettoja ja heillä on taivaallinen kirja. Heidän mukaansa islam on kuitenkin uudempi ja täydellisempi. Koraanissa on kirjoitettu ”tänään olen tehnyt teidän uskontonne täydelliseksi, saattanut armoni täydelliseksi ja valinnut islamin teidän uskonnoksenne”. (Koraani 5:3)¹⁵¹ On olemassa väitteitä, että islam on lähtenyt juutalaisuudesta ja vain osa asioista on muutettu. Islamissa onkin asioita, jotka ovat myös juutalaisuudessa ja kristinuskossa. Tässä asiasta Ulla Mustanoja kirjoittaa näin:

Islamilaisuudesta puhuttaessa meillä usein sanotaan, että profeetta Muhammed ”lainasi” omaan oppiinsa piirteitä juutalaisuudesta ja kristinuskosta. Kuitenkin islam suurelta osalta perustuu näihin oppeihin ja näin ollen oikeampaa olisi puhua profeetoista juutalaisten ja kristillisten oppien ”uskonpuhdistajana”. Koska profeetta Muhammed ”puhdisti” Jeesuksen jumaluudesta ja hyväksyi hänet vain ihmisenä ja profeettana, kristinuskon perustan hylkääminen teki opillisen eron kristittyjen ja muslimien välille. Vaikka islam hyväksyy pyhinä kirjoinaan mm. Mooseksen viisi kirjaa, Psalmit ja sananlaskut, uuden testamentin evankeliumeja ei pidetä puhtaana Jumalan sanana, koska niiden autenttisuudesta ovat olleet päätämässä niin monet kirkolliskokoukset, siis ihmiset.¹⁵²

2.4.1. Islaminuskon synnystä

Islamin perustaja Muhammed syntyi vuonna 571 jKr. ja hänen äitinsä nimi oli Amene ja isän nimi oli Abdollah.¹⁵³ Fadhlalla Haerin mukaan Muhammed syntyi vuonna 570 jKr. Mekassa greish-heimoon kuuluvaan Hashemin klaaniin. Kun Muhammed jäi orvoksi hänen isoisästään ‘Abd al-Muttalibista tuli hänen holhoojansa.¹⁵⁴ Jumala profetoi koraanin Muhammedille Heran luolassa¹⁵⁵, kun Muhammed vietti siellä 40 päivää paastoten. Islamin mukaan jumala lähetti koraanin hänelle enkelin (Gabriel) kautta. Muhammed otti muistiin kaikki sanat, koska hän ei osannut lukea eikä kirjoittaa. Muhammed nai Khadijan, joka oli rikas ja 15 vuotta vanhempi hän. Muhammed oli tuolloin 25-vuotias ja Khadija 40-vuotias.¹⁵⁶ Muhammedista tuli profeetta 40-vuotiaana. Muhammedilla oli monta vaimoa, joita kutsuttiin nimillä ”omohat-ol-muslemin”. Nämä naiset olivat Muhammedin vaimoina kaikkien muslimien äitejä, eikä kukaan muu voinut mennä heidän

---

¹⁵⁰ Haeri 1996, 14.

¹⁵¹ Haeri 1995, 27.

¹⁵² Mustanoja 1983, 141-157.

¹⁵³ Poursasan s.a., 13.

¹⁵⁴ Haeri 1995, 21.

¹⁵⁵ Luola lähellä Mekan kaupunkia.

¹⁵⁶ Haeri, 1995, 21.

kanssa sen vuoksi naimisiin. Irmeli Perhon mukaan Muhammed aloitti toimintansa islamin profeettana 600-luvun alussa Mekassa.¹⁵⁷ Vuonna 662 profeetta muutti kannattajineen Mekasta Medinaan, jonne hän perusti muslimien yhteisön ”umman”. Vuonna 630 Muhammed valloitti Mekan ja mekkalaiset kääntyivät islamin. Hän kuoli vuonna 632 Medinassa.¹⁵⁸

Islamin uskonto sääntelee yhteiskunnan kaikkia osa-alueita ja sillä on sääntöjä lapsille, miehelle ja naisille. Islam katselee tarkasti naisten asioita ja hyvin radikaalisti sääntelee naisten elämään liittyviä asioita. Islamin uskonto on pyhä samoin kuin koraani on pyhä kirja. Islamin käskyjen noudattaminen on kaikkien muslimien velvollisuus. ”Islamia pidetään täydellisenä elämisen mallina ja ohjenuorana niin arkipäivän askareissa kuin erikoistilanteissakin.”¹⁵⁹ Islamia pidetään täydellisenä uskontoa, jolla on ohjeet myös kaikkina aikoina. Tänä päivänä yhteiskunta on hyvin erilainen kuin se oli 1400 vuotta sitten. Teknologia on vaikuttanut ihmisten elämään ja ihmiset tietävät maailman tapahtumista aivan eri tavalla kuin koskaan aikaisemmin. Välimatkat ovat lyhentyneet niin, että muutamassa tunnissa voi matkustaa toiselle puolelle maapalloa. Teknologian avulla ihminen matkustaa avaruuteen ja pystyy kloonamaan eliöitä. Tietotekniikka tekee ihmeitä, joita ihmiset eivät voineet vähän aikaa sitten aavistaa. Miten historialliset uskonnot tai filosofiat sopeutuvat tähän maailmaan? Absoluuttinen vastaus on ei, sillä ne eivät ole voineet täsmällisesti tietää tai arvioida millainen nykypäivän maailma on. Ihminen voi arvioida, että tulevaisuuden elämä on hyvin erilaista kuin tänä päivänä, mutta hän ei voi arvioida mitä tapahtuu tuhannen vuoden kuluttua. Islamillakaan ei ollut kaikkiin asioihin vastauksia, mutta heillä on tulkintoja niihin.

Monet eivät enää suhtaudu perinteisellä tavalla *‘ibadat*-¹⁶⁰ ja *mu’amalat*¹⁶¹ käsitteisiin. Heidän mielestään ainoastaan edellinen kuuluu ehdottomasti uskonnon määräysvallan piiriin, kun taas jälkimmäistä voi ohjata myös maallinen lainsäädäntö. Perinteisen näkemyksen ja uuden tulkinnan välillä on ristiriita, jolla on väistämättä myös poliittisia seurauksia. Onko esimerkiksi kaiken lainsäädännön perustuttava *shari’aan*¹⁶² vai rajoittuuko sen vaikutusvalta uskonnon rituaaleihin? Onko pankki- ja vakuutuslainsäädännön tai

¹⁵⁷ Muslimien pyhä kaupunki sijaitsee Saudi-Arabiassa.

¹⁵⁸ Perho 1992, 20-32.

¹⁵⁹ Hjärpe 1992, 9.

¹⁶⁰ Uskonnolliset velvollisuudet.

¹⁶¹ Toiminnot.

¹⁶² Islamin lakia tai elämänohjeita.

perhe- ja rikosoikeuden perustuttava koraaniin ja sunnaan vai maalliseen lainsäädäntöön? Pitäisikö shari'an olla maan ainoa laki?¹⁶³

2.4.2. Miesten etuoikeudet

Koraanin mukaan miehet ovat etuoikeutettuja naisiin verrattuina. Miehet ovat naisten esimiehiä eli aviomiehet omistavat vaimonsa. Naiset ja miehet eivät ole tasa-arvoisia, vaan miehet voivat määrätä mitä pitäisi olla tai mitä ei. Miehellä on perheessä enemmän oikeuksia. Naiset ovat kuin palvelijoita ja työntekijöitä, mies on isäntä ja omistaa koko perheen. Naisten pitäisi kunnioittaa ja palvella miehiänsä niin hyvin kuin mahdollista.

38. Miehet olkoot naisten esimiehiä sillä oikeudella, jonka Jumala on antanut toisille ennen toisia, ja sen perusteella, mitä he ovat antaneet omaisuudestaan; olkoot siis hurskaat naiset alistuvia ja uskollisia sille salaisuudelle, jonka Jumala on pannut talteen. Mutta niitä, joiden puolelta pelkääte uppiskaisuutta, varoittakaa ja lopettakaa vuodeyhteys heidän kanssaan ja kurruttakaa heitä, mutta jos he tottelevat teitä, niin älkää etsikö syytä heitä vastaan. Totisesti Jumala on korkea ja suuri.¹⁶⁴

Koraanissa on kirjoitettu koko perheen sekä myös naisten ja miesten asioista. Naisten *suura*¹⁶⁵ on koraanin osa, joka käsittelee naisten ja perheen asioista. Islamin mukaan miehellä voi olla monta vaimoa samanaikaisesti. Koraanissa naisten suurassa numero 3 on kirjoitettu:

3. Ja jos pelkääte, ettette pysty olemaan oikeudenmukaisia orvoille, niin naikaa niin monta vaimoa kuin teille sopii, kaksi, kolme tai neljä, mutta jos kumminkin pelkääte, että ette pysty täyttämään kohtuuden vaatimuksia, niin ottakaa vain yksi tai niitä palvelijattaria, jotka ovat oikean kätenne vallassa! Tämä on lähin keino välttää vääryyttä. Lahjoittakaa myös vaimoille heidän myötäjäisensä, mutta jos he hyvän hyvyyttään antavat teille jotakin siitä, niin nauttikaa se iloksenne ja terveydeksenne.¹⁶⁶

Islamin uskonnossa on annettu miehelle lupa ottaa vaimoksi niin monta naista kuin haluaa, mutta naisilla ei ole vastaavaa oikeutta pitää monta aviomiestä kerralla. Naisten

¹⁶³ Hjärpe 1992, 9.

¹⁶⁴ Koraani 1980, 70.

¹⁶⁵ Luku koraanissa.

oikeus on puolet siitä mikä on miesten ja kaksi naista lasketaan vastaamaan yhtä miestä. Oikeudessa naiset vastaavat puolta miestä, eli kahden naisen todistus vastaa yhden miehen todistusta. Jos mies tappaa naisen, häntä rangaistaan vain puolesta taposta, koska hän on tappanut vain puoli ihmistä, ei koko ihmistä eli miestä. ”Naisesta maksettava henkiraha on perinteisesti puolet miehen henkirahasta.”¹⁶⁷ Esimerkiksi perinnöstä naiset saavat vain puolet siitä minkä miespuolinen perillinen saa. ”Perintölait antavat naisille pienemmän perinnön osuuden kuin miehelle.”¹⁶⁸

12. Jumala säättää teille lapsistanne: miespuolinen perillinen saakoon yhä paljon kuin kaksi naista, mutta jos on vain naisia ja yli kahden, saakoot he kolmanneksen siitä, mitä hän on jättänyt jälkeensä, mutta jos on vain yksi nainen, hän saa puolet, ja vainajan vanhemmat saavat kumpikin kuudennen osan siitä, mitä hän on jättänyt jälkeensä, jos hänellä on lapsia. Jos hänellä ei ole lapsia, niin hänen vanhempansa perivät hänet, ja hänen äitinsä saa kolmanneksen. Mutta jos hänellä on sisar, niin hänen äitinsä saa kuudennen osan, sen jälkeen kun annettu pois mitä on testamentattu ja maksettu velat. Mitä tulee vanhempiinne ja lapsenne, niin ette te tiedä, mikä on lähinnä hyödyllistä teille. Tämä on Jumalan määräys; totisesti Jumala on Tietäväinen ja viisas.¹⁶⁹

Islamin mukaan naiset on tarkoitettu miehille. Vaimon pitäisi palvella miestä ja noudattaa miehensä tahtoa kaikessa. Jan Hjärpe toteaa: ”Avioliitossa nainen ei saa kieltäytyä seksuaalisesta kanssakäymisestä aviomiehensä kanssa.”¹⁷⁰ Islamin mukaan naisen täytyy olla uskollinen miehelleen, eikä hän saa rikkoa avioliiton sääntöjä. Jos huomaa naisen rikkoneen avioliittoa, mies voi reagoida äärimmäisesti naista vastaan. Koraanin mukaan miehellä on oikeus rangaista omaa vaimoaan, jos vaimo on tehnyt virheen, jolla on todistaja. Tämä rangaistus voi olla äärimmäinen eli jopa kuolema.

19. Niitä vastaan teidän vaimoistanne, jotka tekevät häpeällisiä tekoja, tulee teidän kutsua neljä todistajaa joukostanne, ja jos he todistavat, sulkekaa heidät taloihin, kunnes kuolema korjaa heidät tai Jumala valmistaa heille jonkin muu tien.¹⁷¹

---

¹⁶⁶ Koraani 1980, 67.

¹⁶⁷ Hjärpe 1992, 115.

¹⁶⁸ Hjärpe 1992, 115.

¹⁶⁹ Koraani 1980, 67.

¹⁷⁰ Hjärpe 1992, 115.

¹⁷¹ Koraani 1980, 68.

Ei vain aviomies vaan myös yhteiskunta ja viranomaiset rankaisevat avioliittoa rikko-
nutta naista ankarasti. Myös tästä Hjärpe kirjoittaa: ”Avioliiton solmimista pidetään mil-
tei velvollisuutena. Avioliiton ulkopuolisista sukupuolisuhteista määrätään hudud-
rangaistus (raippa- tai kuolemanrangaistus).”¹⁷² Kuolemanrangaistus pannaan toimeen
kivittämällä, joka jatkuu niin kauan kunnes uhri kuolee. Rangaistus toimitetaan aukiolla,
jotta kaikki ihmiset näkisivät.

Nämä asiat olivat eri tavalla Euroopassa keskiajalla. Euroopassa keskiajalla ajateltiin,
että mies on naisen pää ja tarkoitus.¹⁷³ Naiset, jotka olivat rikkoneet avioliittoa tai olivat
prostituoituja, rangaistiin katumusluostareissa.¹⁷⁴ ”Naisilla on luomisjärjestyksen perus-
teella palveleva ja alisteinen tehtävä.”¹⁷⁵ Jos silloin ajateltiin, että miehellä on oikeus
rangaista naisia, nykypäivänä kaikki asiat ovat muuttuneet äärimmäisen paljon. Miehellä
ei ole oikeutta rangaista naisia perheessä mustasukkaisuuden vuoksi avioliiton ulkopuo-
lisista suhteista. Ihmisoikeussopimukset kieltävät väkivallan naisia kohtaan perheessä.
Suomessa ja muissa kehittyneissä maissa estetään miehiä käyttämästä naisia vastaan
väkivaltaa. ”Perheväkivalta ja naiseen kohdistuva väkivalta loukkaa ihmisoikeuksia ja
estää tasa-arvon toteutumista. Väkivalta on yhtä tuomittavaa, tapahtuipa se perhepiirissä
tai kodin ulkopuolella.”¹⁷⁶

2.4.3. Islamilaiset maat

Islamilaiset maat ovat yleensä Aasiassa ja Afrikassa sijaitsevia kehitysmaita. Kansan
köyhyys, epätasa-arvoisuus ja lukutaidottomuus ovat korkeita. Naisten ja miesten oike-
uksien erot ovat syvällä. ”Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa sukupuolirakennetta voidaan
kutsua hyvin maskuliiniseksi.”¹⁷⁷ Valta on miesten kädessä ja naisia alistetaan kaikilla
tasoilla. Islamilaisissa maissa uskonnollinen perinne hallitsee yhteiskunnallisia asioita.
Vaikka osa arabimaista on rikkaita, niillä on paljon luonnonvaroja sekä kanssakäymistä
teollisuusmaiden kanssa, nykykulttuuri ja tekniikka ovat niille vieraita. Vanhat tavat ja
perinne ovat näissä maissa tabuja, niitä ei saa muuttaa eikä rikkoa. Perinne on niin sy-

¹⁷² Hjärpe 1992, 115.

¹⁷³ Pirinen 1985, 86-112.

¹⁷⁴ Setälä 1996, 135.

¹⁷⁵ Pirinen 1985, 86-112.

¹⁷⁶ Tasa-arvoasiain neuvottelukunta 1997, 70.

¹⁷⁷ Sajama 1996, 13.

vällä, että vanhoilla valkopartaisilla miehillä on kaikki näkyvä valta ja piilovalta yhteiskunnassa. Ihmiset kunnioittavat vanhoja ihmisiä ja yleensä he ratkaisevat kansalaisten ongelmia. ”Pakistanin tapaisessa patriarkalisessa yhteiskunnassa jokaisella kylällä on itseoikeutettu johtaja, jokaisessa suvussa vanhin, jokaisessa perheessä päämies, jonka sana on laki.”¹⁷⁸ Islamilaisissa maissa yleensä moskeijan papit ja rukouksen *imaamit*¹⁷⁹ ohjaavat ihmisiä kulttuurin ja moraalien asioista. Näillä imaameilla on islamilainen koulutus. Se alkaa jo lapsena ja kun he valmistuvat, imaamit voivat johtaa ihmisten rukouksia ja vastata ihmisten kysymyksiin. Kaikki papit eivät harrasta politiikkaa. Joidenkin mielestä se on pyhä ammatti, joka elättää heidät. Islamilaisessa uskonossa naiset eivät voi olla pappeja. Rukouksissa naiset ovat miesten takana. Naiset eivät myöskään saa olla poliittisia johtajia.

Naisten äänioikeus ei ole ongelma, mutta naista ei hyväksytä poliittiseksi johtajaksi. Tätä näkemys perustellaan *hadidithilla*¹⁸⁰: ‘Naisten johtamaa kansa ei menesty’. Naisen sopimattomuutta poliittisiin johtotehtäviin perustellaan hänen biologisilla ja psykologisilla piirteillään: mielialaan vaikuttavalla menstruaatiolla ym.¹⁸¹

Islamilaisissa maissa on poikkeuksia naisten pääsemisessä valtaan. Naiset ovat yrittäneet saada valtaa ja vastuuta sekä näyttää omaa aktiivisuutta yhteiskunnassa. Vaikka yhdessä tai kahdessa maassa naiset ovat perheen perinnön kautta päässeet väliaikaisesti valtaan, ei sitä voi yleistää, koska universaalisti islamissa valta ei kuulu naisille. Mutta kaikissa asiassa voi tapahtua poikkeus, Pakistanissa Ali Bhutton tytär pääsi ihmisten äänillä pääministeriksi. Jos joku nainen pääsee valtaan, pitäisi tutkia miksi tämä poikkeus on tapahtunut. Bhutton tapauksessa hän pääsi valtaan ihmisten äänillä. Hänen puolueensa kansanpuolue ei ole islamilainen puolue, eivätkä hän ja hänen kannattajansa ole fundamentalistisia islamilaisia. Tämän perustella hän pääsi valtaan, mutta hänen valta ei kestänyt kauan. Osa tutkijoista kuten Ulla Mustanoja ei ota näitä poikkeuksina, vaan yleistää muutamat esimerkit koko islamilaiseen maailmaan. Hän kirjoittaa:

Naisia on ollut muslimivaltioiden hallitsijoina historian aikana, ja vielä useimmat naiset ovat käyttäneet poliittista valtaa hallitsijoiden äiteinä. Naisia on politiikassa jatkuvasti. Poliittisten aatteidensa vuoksi naiset ovat vyöry-

¹⁷⁸ Norkka 1976, 16-29.

¹⁷⁹ Imam on arabialainen sana ja tarkoittaa edessa, hän on rukouksen johtaja.

¹⁸⁰ Profeetan puheita.

¹⁸¹ Hjärpe 1992, 116.

neet kaduille Egyptissä ja Iranissa tai tarttuneet aseisiin kuten Algerian ja Palestiinan naiset.¹⁸²

Ulla Mustanoja ei ota huomioon, että naiset yrittävät taistella omien oikeuksien vuoksi ja osallistua yhteiskunnan asioihin. Naiset ovat valmiina taistelemaan niin kauan kun haluavat. Naiset ovat yleensä olleet islamilaisten poliitikkojen uhreja. Naiset ovat suuri yhteiskunnan voima ja tahtoessaan he voivat miesten tukena kaataa mitä tahansa poliittisia systeemejä. Islamilaiset ovat huomanneet naisten voiman ja he ovat yrittäneet käyttää sitä hyväksi. Sitten kun he ovat päässeet valtaan, he ovat tukahduttaneet naisten oikeudet ja rajoittaneet heidän toimintaa. Afganistanissa, Iranissa ja Jemenillä naisten elämä on hyvin rajoitettua. Fundamentalistit Algeriassa tappavat naisaktivisteja ja -toimittajia. Islamilaiset tarvitsevat naisia politiikassa, koska islamilaiset naiset voivat hyvin helposti järjestää naisia liikkeelle. Mutta naisten osallistumiseen politiikassa on myös omat rajansa. Historiassa on sekä sunnilaisilla että shiialaisilla islamilaisilla monia naisjohtajia. Jotkut naiset ovat tärkeitä vain, koska he olivat islamilaisten johtajien tyttäriä tai vaimoja. Nämä naiset olivat sen vuoksi pyhiä. Varsinaisia naisjohtajia ei ollut ollenkaan. Islamilaiset eivät ota mielellään naisia mukaan, mutta kun on pakko eikä ole muita vaihtoehtoja, islamilaisetkin hyväksyvät naiset. Najat Ouakrim kommentoi asiaa näin:

Historia tuntee monia esimerkkejä poliittisesti aktiivisista naisista. Heistä voidaan mainita Pakistanin pääministeri Benazir Bhutto, Bangladeshin pääministeri Begum Khaled Zia ja intialainen muslimikuningatar Mumzah Mahal. Kuitenkin uskonnollisiin virkoihin naista ei mielellään valita.¹⁸³

Rukouksessa naisten paikka on miesten rivien takana ja yleensä naisten ja miesten välillä on verho. Naiset eivät saa laulaa, eivätkä miehet saa kuulla vieraiden naisten ääniä. Naiset voivat kyllä laulaa keskenään. Koraania luetaan yleensä laulamalla ääneen, ja sen vuoksi naiset eivät lue koraania vieraille miehille. Naisten äänen pitäisi olla sellainen, että miehelle ei tule mieleen seksuaalisia ajatuksia naisia kohtaan. Naisilla on mm. velvollisuus kontrolloida ääntään, kävelyään ja vaatteitaan niin, ettei vieras mies erehdy huomioimaan naista seksuaalisesti. Elsa Norkko kertoo pakistanilaisesta naisesta näin:

---

¹⁸² Mustanoja 1983, 141-157.

¹⁸³ Ouakrim 1998, 11.

Kuukautisten aikana naisen on parempia olla menemättä moskeijaan, sillä hän saastuttasi pyhän paikan.¹⁸⁴ ”Naisilla on oma paikkansa moskeijan takaosassa, ettei heidän läsnäolonsa tekisi miehistä hajamielisiä.”¹⁸⁵

Musliminaisia pidetään äärimmäisen voimakkaina ja kykenevinä saamaan miehet järjiltään *fitnan* (= epäjärjestys, kaaos, joka aiheutuu naisten seksuaalisesta viehätysvoimasta) vuoksi. Naisten aiheuttama kaaos voi uhata miesten omistautumista Allahille.¹⁸⁶

Islamin uskonto käskää naisia peittämään ruumiinsa vieraiden miesten katseilta. Naisille on annettu määräys, että heidän pitäisi noudattaa hejabia eli peittää koko keho kankaalla. Joidenkin hyvin fundamentalististen muslimien käskyistä naisten ei pitäisi paljastaa edes käsiään eikä kasvojaan. Koraani määrää, kenellä ei ole oikeutta nähdä naisten ruumiinosia tai kenellä on siihen oikeus.

31. Sano myös uskovaisille naisille, että he hallitsisivat katseensa ja varoisivat jäsentään eivätkä näyttäisi suloaan paitsi sitä, mikä siitä aina on näkyvisä! Ja heidän tulee heittää huntunsa povensa päälle eikä näyttää suloaan muille kuin miehilleen tai isillen tai miestensä isille tai pojille tai miehen pojille tai veljilleen tai veljiensä pojille tai sisariensa pojille tai naisilleen tai niille orjille, jotka ovat heidän oikean kätensä vallassa, tai sellaisille miesraukoille, jolla ei ole siihen vetoa, tai lapsille, jotka eivät ole tietoisia naisten alastomuudesta. Heidän ei myöskään tule polkea jaloillaan niin, että korut huomataan, jotka he kätkevät. Kääntykää Jumalan puoleen kaikki te uskovaiset, että kukaties teistä tulisi onnellisia.¹⁸⁷

Islamilaisten käytännöt naisia kohtaan ovat herättäneet huomiota maailmassa ja varsinkin ihmisoikeus- ja naisjärjestöjen riveissä. Länsimaiset nais- ja ihmisoikeusaktivistit yrittävät herättää ja tukea islamilaisten maiden naisia omien oikeuksien saamisessa taistelussa. Tämä on herättänyt konflikteja ja arvostelua länsimaita vastaan. Islamistit väittävät, että islam on ainoa, joka antaa naisille parempia elämäntapoja. Islamilaisten mukaan naisten asema islamilaisissa on parempi kuin länsimaissa. Jan Hjärpe kirjoittaa

---

¹⁸⁴ Norkko 1976, 16-29.

¹⁸⁵ Norkko 1976, 16-29.

¹⁸⁶ Sajama 1996, 14.

¹⁸⁷ Koraani 1980, 268.

tästä asiasta: ”He väittävät mielellään, että islamin asenne naisiin on ‘edistyksellinen’ ja että islam tarjoaa naisille paremman aseman kuin länsimainen elämäntapa.”¹⁸⁸

2.4.4. Naisten aktiivisuus

Naisten asemaa islamilaisissa maissa voidaan tarkastella tutkimalla, kuinka paljon naiset voivat osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan aktiivisesti ja miten heidän asemaan suhtaudutaan. On selvää, että naisia islamissa ei arvosteta niin kuin miehiä. Heidän tehtävänä on huolehtia perheestä, kasvattaa lapsia ja palvella miestensä.

Nainen on ensisijaisesti aviovaimo ja äiti. Hän on vastuussa kodista ja pienten lasten kasvatuksesta. Naisen keskittymistä kotiin liittyviin asioihin pidetään lasten mutta myös naisen itsensä kannalta parhaana ratkaisuna: nainen ”säästyy uran luomisen vaatimalta taistelulta ja sen antamilta huolilta”. Lisäksi tämä ihanne ilmenee säädöksinä, jotka rajoittava naisen osallistumista työelämään.¹⁸⁹

Perheessä on eroja poikien ja tyttöjen välisessä kohtelussa. Poikien koulutus ja liikkuminen on vapaampaa. Perheissä vallitsee patriarkaalinen kasvatus. Tyttöjen on pakko osallistua kotitöihin kuten siivoamiseen ja muiden lasten hoitamiseen. Sen sijaan poikien ei tarvitse tehdä niitä. Pakistanilaisessa yhteiskunnassa on käytäntönä, että ”vanhimmman pojan vanhimmasta pojasta tulee vuorostaan aikaa myöten päämies. Hän kantaa suurempaa vastuuta ja hänen sanansa painaa enemmän kuin toisen.”¹⁹⁰ Tytöt ovat hyvin tiukassa perheen valvonnassa perheen kunnian vuoksi. Veljet voivat määrätä siskojensa tekemisiä ja kontrolloida heidän elämäänsä. Jordaniassa veljet ovat perheen kunnian vuoksi tappaneet siskojaan. Tyttöillä ei saa olla poikaystävää ja jos hänellä on salainen rakkaussuhde, se on suuri rikos ja sen paljastuttua perheessä toimitaan hyvin ankarasti. Tyttöjä pakotetaan naimisiin hyvin varhaisessa iässä, eikä hänellä ole oikeutta valita itse aviomiestään. Islamin uskon mukaan tytöt voidaan naittaa 9-vuotiaana minkä ikäiselle miehelle tahansa. Sara Sajaman mukaan:

Lähi-idässä ja Pohjois-Afrikassa avioliiton solmiminen on yleistä. Alueen 15-19 -vuotiaista tytöistä 25-50 prosenttia on tai on ollut naimisissa. Kun ty-

¹⁸⁸ Hjärpe 1992, 114.

¹⁸⁹ Hjärpe 1992, 116.

¹⁹⁰ Norkka 1976, 16-29.

töt naitetaan nuorina, heidän seksuaalista käyttäytymistään voidaan kontrolloida, eivätkä he tuoda häpeää miessukulaisilleen. Vaikka naisten mahdollisuudet avioeroon ovat monissa islamilaisissa maissa parantuneet, miehet voivat edelleen hylätä vaimonsa helposti.¹⁹¹

Työ on yksi keino, joka vapauttaa naisen miehen vallasta. Miehet tuottavat rahaa ja ovat vastuussa perheen toimeentulosta. Naiset ovat hyvin riippuvaisia miesten rahoista. Naiset eivät saa käydä työssä miesten lailla. Jos naiset eivät saa Saudi-Arabiassa ajaa autoa, miten he voisivat olla autonkuljettajia? Naisten työssäkäymistä on rajoitettu, eikä kotona tehtävää työtä lasketa työksi, koska se ei virallisesti tuota rahaa. Naisilla on kuitenkin suuri vastuu kodin asioista, jos mies elää ja syö hotellissa tai ravintolassa, tuskin hänen rahat riittäisivät kustannuksiin. Kun mies tulee työstä kotiin, hänellä on kaikki valmiina: ruoka, puhtaat vaatteet ja perhe. Nainen on hoitanut nämä kaikki yksinään. Tule esiin kysymys, miksi naisten asema on niin huono ja epäinhimillinen, vaikka he hyödyttävät perhettä. Jos naiset joissain tapauksissa voivat tehdä työtä, he eivät saa tehdä kaikenlaista työtä eivätkä opiskella kaikilla ammattialoilla. Miesten ammatit ovat naisilta kiellettyjä. Naiset voivat opiskella vain tiettyjä aloja tai työskennellä tietyissä sallituissa ammateissa. Naiset voivat olla esimerkiksi kätilöjä, opettajia ja keittäjiä. Naiset voivat opiskella mm. terveydenhoito-, kasvatusta- ja toimistoaloilla. Ammattikoulut, maatalous- ja rakennusalat ovat miesten paikkoja ja naiset harvoin pääsevät niille. Naisten ja miesten työpaikat ovat erillään. Myös kouluissa ja yliopistoissa naisten ja miesten tilat on erotettu toisistaan. Maaseudulla naiset tekevät työtä miesten lailla, mutta sielläkin miehet ovat perheen päässä ja hoitavat perheen raha- ja talousasiat. Hjärpe kirjoittaa naisten työstä ja yhteiskunnallisesta osallistumisesta:

Naisten keskittymistä kotiin liittyviin asioihin pidetään lasten mutta myös naisen itsensä kannalta parhaana ratkaisuna: nainen ”säästyy uran luomisen vaatimalta taistelulta ja sen antamilta huolilta”. Laissa tämä ihanne ilmenee säädöksinä, jotka rajoittavat naisen osallistumista työelämään. Joskus esitetään myös vaatimus erillisistä kouluista ja yliopistoista miehelle ja naiselle. Samoin vaaditaan sukupuolten pitämistä erillään yhteiskuntaelämässä.¹⁹²

Nämä naisen elämää rajoittaneet lait ja säännöt ovat aiheuttaneet naisille suuren katastrofin. Lukutaidottomuus ja tietämättömyys vaikuttaneet naisten elämäniin, että suuri

---

¹⁹¹ Sjama 1996, 14.

osa heistä on hyväksynyt nämä säännöt, eikä yritä saada itseänsä irti tästä alistamisesta. Ulla Mustanojan mukaan naisten lukutaidottomuus islamilaisten maissa on suurempaa kuin miesten.¹⁹³ Naisten työnteon ja koulutuksen rajoittaminen on aiheuttanut naisille sen, että heidän elämänsä on hyvin riippuvainen miehistä. Miehet voivat määrätä naisia ja naisten on pakko hyväksyä nämä kaikki, koska heillä ei oikeutta valittaa. Jos nainen valittaa, mies voi hylätä vaimonsa ja erottaa hänet perheestä. Nainen ei saa erossa juuri-kaan omaisuutta, koska koko omaisuus on miehen nimissä ja hallinnassa. Tämä myös aiheuttaa sen, että naiset jäävät kehityksessä miesten jälkeen. Miehet voivat vallata tärkeimmät yhteiskunnalliset tehtävät, naisille jää vain koti ja keittiön nurkka.

Islamilaisessa maissa myös on monia naisliikkeitä ja naisaktivisteja, jotka taistelevat naisten aseman parantamiseksi. Osa näistä naisista on muslimeja ja heitä nimitetään islamilaisiksi feministeiksi. Esimerkkeinä heistä ovat egyptiläinen kirjailija Naval el-Saadavi ja marokkolainen kirjailija Fatima Mernisi, iranilaiset nykyajan taistelijat Mrhangiz-e Kar ja Shaahila Lahji. Näiden islamilaisten feministienkin ajatuksissa ja toiminnoissa on paljon eroja. Osa heistä hyvin perusteellisesti yrittää vaikuttaa ja muuttaa lakeja, osa taas pelkästään arvostelee. He kaikki haluavat paljon muutoksia yhteiskuntaan ja sanovat, että oikea islam ei rajoita niin paljon naisten elämää kuin fundamentalistit ja ahdasmieliset islamilaiset luulevat. Iranilaisen naiskirjailijan ja islamistin Jamile Kadivarin mukaan naisten asioihin ja toimintaan pitäisi olla aikaa ja niitä pitäisi kehittää islamilaisten tarpeiden mukaan.¹⁹⁴

---

¹⁹² Hjärpe 1992, 116.

¹⁹³ Mustanoja 1983, 141-157.

¹⁹⁴ Kadivar 1997, 10.

3. Mitä historia kertoo iranilaisista naisista

3.1. Naiset Iranin varhaisessa historiassa

Iranin historiankirjoituksessa on paljon puutteita, sillä poliittiset tilanteet ovat vaikuttaneet niin, ettei historia ole tullut kirjoitetuksi niin kuin se on todella tapahtunut. Kuningaita kiinnosti heidän oma historiansa ja islamilaisia omansa. Kuningasvallan aikana ei virallista historiaa voinut kirjoittaa kaikista asioista. Esimerkiksi shaahi Muhammed Reza Pahlavi ei antanut lupaa kirjoittaa hänen isästään ja muista kuninkaista puutteita tai negatiivisia asioita. Samoin hänen omasta toiminnastaankin sai kirjoittaa vain myönteisiä asioita. Asadollah Alam oli shaahin läheinen ministeri ja neuvonantaja, jolla oli tapana kirjoittaa päiväkirjaa hänen ja shaahin päivätapaamisista vuodesta 1969 lähtien joka päivä. Hänen oli pakko kirjoittaa shaahista positiivisesti ja myöskin salata kirjoitukset shaahin turvallisuuspoliisilta. Osa hänen kirjoituksistaan painettiin vasta 10 vuotta islamilaisten vallankumouksen jälkeen. Alamin testamentin mukaan hänen muistiinpanonsa saataisiin painaa vasta sitten, kun Pahlavit eivät ole vallassa.

Tilanne on samanlainen islamilaisia koskevan historian suhteen. Islamilaiset fundamentalistit tappoivat *Ahmed Kasravin* (1890-1946), historiantutkijan ja kirjailijan, koska hänen kirjoituksessaan oli negatiivisia paljastuksia islamilaisten pappien toiminnasta. Islamilaisen tasavallan aikana Iranissa ei sallita historiaa, joka näyttää islamilaisista negatiivisia piirteitä. Näistä vaikeuksista huolimatta on tutkijoita ja kirjailijoita, jotka ovat tutkineet oikeaa ja puolueetonta historiaa ja julkaisseet aiheesta teoksia. Historiantutkijoiden työ on vaikeaa, koska tutkijoiden on pakko arvata ja keksiä, mitä on todella tapahtunut ja mitä joku asia on tarkoittanut. Tutkijat joutuvat kokemaan hankaluuksia ja työ on hidasta asioiden selvittämisen vuoksi.

Iranilaisten naisten historia on täynnä taisteluita ja tuskallisiakin asioita, mutta naisten asioista ei ole aina kirjoitettu hyvin. Se mitä tulee esiin, on vain osa todellisuutta. Joskus naisista kirjoitetaan, mutta se ei anna kokonaiskuvaa kaikista naista eli miten naiset ovat eläneet ja millainen oli muiden naisten asema. *Banfesh-e Hejazin* mukaan varallisuus vaikuttaa tietoihin, rikkaista ja yläluokasta on kirjoitettu paljon ja heistä on tietoa, mutta

köyhistä ja vähävaraisista ei ole juurikaan tietoja.¹⁹⁵ Parhaiten historiassa tulevat esiin vaikuttaneet henkilöt eli vallanpitäjien toiminta ja elämä. Huomiotta on jäänyt tavallisten ihmisten ja etenkin naisten elämä. Joissakin tapauksissa naisten asiat on sekoitettu miesten asioiden kanssa ja naisten asiat ovat jääneet piiloon. Ardashir Avansian kirjoittaa Iranin vuosien 1922-1933 työväestön ja kommunistien liikkeestä Reza Shaahin aikana. Hän kirjoittaa Vatan-nimisestä tekstiilitehtaasta ja siellä tapahtuneesta lakosta. Hän kuvaa liikettä työväentaisteluna, mutta hän ei kerro eikä erota, oliko siellä mukana naisia, mitä naiset tekivät ja kuinka suuri osuus naisilla oli tässä taistelussa. Avansian kirjoittaa työläisistä ja lapsista, mutta ei laisinkaan naisista. Hän kirjoittaa esimerkiksi palkasta näin: ”Erikoisammattilaiset työläiset saivat palkkaa 20-30 *shaahia*.¹⁹⁶ Muut työläiset ja lapset saivat palkkaa 10-20 *shaahia*.¹⁹⁷ Vaikka iranilaiset naiset ovat olleet mukana taisteluissa eri liikkeissä ja eri vallankumouksissa, naisten osuus historiankirjoissa kuten *tarikh-e mashrutei-e Iranissa*¹⁹⁸ ei näy ollenkaan tai se näkyy hyvin heikosti. Abdul-Husain Nahid on kirjoittanut teoksen nimeltään *zanAn irAn dar jonbeS-e maSrut-e*.¹⁹⁹ Koko kirja kertoo naisten taistelusta ja toiminnasta Mashrote-liikkeessä. Banfshe Hejazi kirjoittaa:

Hertsfel on kirjoittanut Iranin varhaisesta historiantutkimuksesta ja sen puutteesta. Iranilaiset eivät ole tehneet riippumatonta historiankirjoitusta, eikä askeltakaan ole menty eteenpäin intialaisista ja arjalaisista, vaikka iranilaiset itse ovat historiallista sukua. Tämä puute on syvällä iranilaisten kansalaisten juurissa.²⁰⁰ [käännös kirjoittajan]

Hejazi kertoo, että tämän puutteen eli riippumattoman historiankirjoituksen puuttumisen vuoksi on vaikea tutkia naisten sosiaalista tilannetta.²⁰¹ Iranissa on löydettyjen historiallisten kirjoitusten kautta tietoja naisten aktiivisuudesta ja toiminnasta. Neomesoliittisella kaudella *kamrbandin*-nimisen luolan asukkaat lähellä *behSahrinia*²⁰² elivät metsästyksellä. Neoliittikaudella nämä luolaihmiset viljelivät maata ja samoihin aikoihin he oppi-

---

¹⁹⁵ Hejazi 1992, 21.

¹⁹⁶ Iranin vanha rahayksikkö.

¹⁹⁷ Avnsian 1980, 119.

¹⁹⁸ Iraninen maSrut-e -liikkeen historia, kirjoittanut Ahmad Kasravi.

¹⁹⁹ Iranin naiset maSrut-e -liikkeessä.

²⁰⁰ Hejazi 1992, 19.

²⁰¹ Hejazi 1992, 20.

²⁰² Kaupunki Pohjois-Iranissa.

vat kutomisen ja keramiikan valmistuksen. He ottivat haltuunsa eläimiä ja kesyttivät vuohia, sikoja ja vuorivuohia.²⁰³

Tässä varhaisessa yhteiskunnassa naisilla oli erikoisvelvollisuuksia. Tulen valvomisen lisäksi hän keksi ehkä saviastioiden tekemisen. Hän etsi vuoristosta ruokajuuria ja villihedelmiä. Kasvien tunnistaminen, niiden kasvukausien tunteminen ja niiden siementen keruu vaatii pitkän ajan seuraamista ja opasti hänet kokeilemaan viljelystä.²⁰⁴ [käännös kirjoittajan]

Tämän mukaan varhaisen yhteiskunnan aikana Iranissa naisilla on ollut tärkeä asema ja heidän maailma ei ole rajoittunut vain kotinurkkaan. Naisilla oli tärkeä asema ja tutkijoiden mukaan on tullut esiin, että Iranin ylängöllä ja Luoteis-Aasiassa viljely, leipominen, ruoanlaitto ja tulen tekeminen olivat naisten hartioilla. Keramiikan valmistus opetti heille kemiaa ja kehrääminen fysiikkaa, kutominen opetti mekaniikkaa ja puuvillan viljely opetti kasvitiedettä. Hejazin mukaan näitä aikoja nimitettiin matriarkaateiksi tai kommuunien kausiksi. Kirjan mukaan silloin naiset olivat fyysisesti miehiä vahvempia ja he osallistuivat sotaan oman heimon puolesta. Naiset olivat voimakkaita ja kulkivat pitkiä matkoja. Heillä oli johtajan paikkoja, he osaisivat pohtia ja ratkaista ongelmia. Naisten pätevyys ja voimakkuus sekoitti miesten ja naisten välisiä eroa ja naiset saivat tärkeämpiä asemia kuin miehet. Banfshe Hejazin mukaan heimolla ei ollut mitään seksuaalisia rajoja ja jokainen nainen ja mies saattoi harrastaa seksuaalista kanssakäymistä kenen kanssa halusi. Ei ollut samanlaisia rajoituksia niin kuin nykyisissä yhteiskunnissa, vaan siskojen ja veljien tai vanhempien lapsien välinen seksuaalinen kanssakäyminen oli sallittua. Tällainen järjestelmä oli tavallinen alkuheimojen keskuudessa. Osittain tällainen systeemi ja tällaiset heimoelämäntavat ovat säilyneet vieläkin, esimerkiksi Alaskassa, Chilessä ja Intiassa on tällaisia piirteitä jäljellä. Tämä matriarkaallinen järjestelmä on ollut alun perin iranilaisilla ja eurooppalaiset voittajat omaksuivat sen heiltä.²⁰⁵

Armas Salonen kirjoittaa Iranin naisten tärkeästä asemasta historiassa: ”Emme tunne toista kansaa maan päällä, joka siinä määrin olisi kunnioittanut ja palvonut naista kuin muinaiset haltamtilaiset.”²⁰⁶ Eli naisilla on ollut tärkeä paikka ihmisten keskuudessa, niin että häntä palvottiin jopa kuin jumalaa. Iranilaisten uskomus oli, että maailman

²⁰³ Hejazi 1992, 30.

²⁰⁴ Hejazi 1992, 30.

²⁰⁵ Hejazi 1992, 32.

²⁰⁶ Salonen 1967, 77.

synnyttäjä oli naaras, egyptiläiset ajattelivat se oli mies. Tämän uskomuksen vuoksi Iranin Kurdistanin alueella asuvien *Gutin*-heimon armeijan johtajana oli nainen. Ihmiset näkivät, että nainen voi synnyttää ja hänen rinnoistaan tulee maitoa. Heidän tietojensa mukaan koko maailma syntyi naisesta ja nainen nousi jumalan paikalle. Häntä kutsuttiin nimellä *Amba* tai *Amma* eli hän joka synnyttää lapsia ja lisääntyy ja synnyttää voimaa. Ilkeämieliset pelkäsivät hänen voimaansa. Armas Salonen kirjoittaa iranilaisista uskomuksista: ”Persia on ihmeellinen maa myös uskontojen alalla. Maan vanhimmat asukkaat haltamptilais-elamilaiset palvelivat naista ja käärmettä.”²⁰⁷

Iranin ylänköjen alkuasukkaat uskoivat luonnonuskontoon. Uskontojen mukaan pääjohtaja oli taivas, jota kutsuttiin nimellä *Ahuramazda*. Yksi tieto kertoo, että heillä oli eri uskontoja, koska he asuivat erikseen ja tietoa on vain Mazda-uskonnosta. Iranilaisilla oli luonnonuskontoja ja nämä uskonnot olivat luonnon voimavarojen mukaisia, heillä oli monta erilaista jumalaa. Mithra oli auringon jumala, Indar oli salaman jumala, Yima oli auringon poika ja Varuna oli maailman vartija. Nämä jumalat olivat sekä nais- että miespuolisia. Taivaan suuri jumala oli Dyauh eli tulen jumala ja se oli miespuolinen. Auringonnousun jumala oli naispuolinen.²⁰⁸ Tämän mukaan Iranin ylänköjen alkuasukkaat olivat naisten ja miesten suhteessa tasa-arvoisia. Myöhemmin noin 1200 eKr. Iranissa syntyi zarahustralainen uskonto, jossa oli muutoksia Maza-uskonnosta. *Bandhashtissa*²⁰⁹ puhutaan zarahustralaisesta maailmankatsomuksesta ja maailman synnystä. Sen mukaan *Gayomard*²¹⁰ oli ensimmäinen ihminen ja Hormozdin (jumala) kuudes synnytys oli luominen. Hormozdin yksi synnytys oli ensimmäinen synnytys eli taivas, toinen oli *Humina*²¹¹ ja ensimmäinen eläin oli lehmä. Gayomardin tekeminen kesti 70 päivää ja hänen siemenistään syntyi kaksi ihmistä eli Mashy ja Mashayana. Alussa ei ollut selvää, kuka oli mies ja kuka oli nainen. Tätä tulkitaan niin, että naisella ja miehellä oli tasa-arvoinen asema, eikä heillä ollut eroja. Zarahustralaisuus puhuu paljon naisista ja heillä on uskonnossa arvostettu asema. Naisia kehutaan ja heitä symboloidaan hyvien asioiden tekijöinä. Valehtelevä on sensijaan yksi paha symboli ja on väitetty, että toinen valhe oli naisten teko. Mashyana harhautti *Ahriman*²¹² ja ohjasi hänet valehtelemaan. Hejazin mukaan väite oli ensimmäinen keino vähätellä toista sukupuolta.

²⁰⁷ Salonen 1967, 215.

²⁰⁸ Hejazi 1992, 40.

²⁰⁹ Bandhasht on tärkeä kirja pahlavin kielellä ja se on Iranin historian tärkeä tutkimuslähde.

²¹⁰ Kuoleva elämä.

²¹¹ Humina oli Hormozdin synnytys ja tarkoittaa hyvää ajatusta.

²¹² Ahriman tarkoittaa Zarahushtralaisuudessa saatanaa ja on vastakohta Ahuramazdalle.

Mutta myöhemmässä kirjassaan Hejazin sanoo, että zarahustran mukan huonojen miesten pahat teot muuttuivat rumaksi naiseksi.²¹³ Tämä sen vuoksi, että zarahustralaisuudessa arvostetaan kauniita naisia, vaikka paljon puhutaankin naisten käyttäytymisestä ja puhtaasta hengestä.

Iranissa on ollut hyvin erilaisia valtakausia. Oli kausia, jolloin suku tai perhe eivät hallinneet Iranissa. Madit-heimot ja persialaiset heimot olivat tärkeitä hallitsijoita. Monin paikoin niissä vallitsi polygamia eli mies saattoi ottaa monta vaimoa. Esimerkiksi *meedialaisten* (arjalaiset, persialaiset ja meedialaiset saapuivat maahan noin 1500 eKr.)²¹⁴ vallan aikana vallitsi polygamia. Myös myöhemmin kuninkailla oli useita vaimoja. Virallisen vaimon lisäksi saattoi olla myös epävirallisia vaimoja. Suurella Kyyroksella oli kolme vaimoa, joista kaksi oli nimeltään Kasandan ja yksi oli Amitis. Toisen iranilaisen kuninkaan Daryoshin vaimot olivat Paramida, Artystone (suuren Kyyroksen tytär), Fedima, Merroe (Kyyroksen tytär), Phratagone ja Ataosa (Kyyroksen tytär). Kolmannella Ardashrin kuninkaalla oli 360 naista eli jokaiselle vuoden päivälle oli yksi nainen käytössä. Hänellä oli myös 150 poikalasta. Vaikka kuninkaat olivat naimisissa lapsien ja varsinkin poikien vuoksi, mutta heillä oli muitakin syitä eli poliittiset syyt. Naiset olivat poliittisissa rooleissa rauhan teossa, hyvien naapurussuhteiden vuoksi sekä vallan ja voiman vuoksi. Naisten kautta saatu valta oli niin tärkeää, että kuninkaat pyysivät tärkeitä naisia solmimaan avioliiton. Jos naapuriheimo ei hyväksynyt avioliittoa, kuningas saattoi hyökätä siihen maahan. Suuri Kyyros pyysi *Massagataen*²¹⁵-heimon leskeksi jäänyttä vallanpitäjää prinsessa Tamiria vaimokseen saadakseen lisää valtaa. Tamir ei hyväksynyt pyyntöä ja hänen armeijansa hyökkäsi Kyyrosta vastaan. Kyyros sai surmansa tässä sodassa.²¹⁶ Armas Salonen kirjoittaa Kyyroksen kuolemasta:

Vuonna 530²¹⁷ eräs Saka-heimo Araksen-virran luona nousi häntä vastaan kapinaan. Kyyros lähi itse kukistamaan kapinaa ja jätti poikansa Kambysekseen sijaishallitsijaksi kaupunkiin. Mutta tässä taistelussa hän tapasi kohtalonsa: Saka-heimon kuningatar, nainen, sai hänet ansaan ja Kyyros haavoitui taistelussa ja kuoli kolme päivää myöhemmin.²¹⁸

---

²¹³ Hejazi 1992, 50.

²¹⁴ Salonen 1967, 21.

²¹⁵ Olivat iranilaisesta Sit-heimosta, joka asui Koillis-Iranissa.

²¹⁶ Hejazi 1992, 81.

²¹⁷ Vuonna 530 eKr.

²¹⁸ Salonen 1967, 97.

Naisten asema on muuttunut historian aikana. Vanhoina aikoina naisilla Iranissa oli vahva ja tärkeä asema. Heillä oli jopa jumalan asema ja arvostettujen ihmisten asema. Naisten paikka on muuttunut aikojen kuluessa ja miehet ovat ottaneet valta-asemat. Historian prosesseissa on tullut voimakkaita muutoksia ja yhteiskunta on muuttunut patriarkaaliseksi. Meedialaisten heimon valta-aikoina (noin 1000 vuotta eKr.)²¹⁹ naisten tilanne ei ollut samanlainen kuin matriarkaalisena aikana. Iranissa naisista tuli miesten omaisuutta ja heitä vaihdettiin niin kuin tavaroita. Naiset kulkivat kädestä käteen sotien mukaan. Syntyi polygaminen kausi, jolloin miehillä saattoi olla monta vaimoa. Rakkaus ja toisen aviopuolison mielipide ei ollut tärkeä. Ulkopuoliset vaikuttajat kuten vanhemmat ja johtajat valitsivat prinssille ja feodaaliherrojen pojille sopivat puoliset. Naisia ostettiin vaimoiksi torilta kuin orjia ja miesten kuoleman jälkeen naiset kulkivat perintönä toisille perheenjäsenille. Vanhimpina aikoina neitsyys oli häpeä, mutta arvostus muuttui niin, että neitsyydestä tuli tärkeä ja naisten makaaminen vieraitten miesten kanssa oli suuri rikos.²²⁰

3.2. Islamin valta Iranissa

Yksi vaihe Iranin historiassa on arabien hyökkäys Iraniin ja sen myötä tullut iranilaisten uskonnon muuttuminen. Kun Muhammed kuoli vuonna 632, kalifi Abu Bakr tuli valtaan. Hän aloitti hyökkäyksen itään päin levittääkseen islamia. Abu Bakr kuoli kaksi vuotta myöhemmin ja hänen jälkeen nousi valtaan Omar. Hän oli kova mies ja sotilas, joka vuonna 644 valtasi Iranin ja kaatoi Iranin kuninkaan Jezdgerdin.²²¹ Armas Salonen kertoo Omarista: ”Voimakas Omar, joka mielellään esiintyi kädessä ruoska, joilla hän piti kurissa tyttärtään ja jopa profeetan vaimoja.”²²² Arabien valtauksen jälkeen alkoi Iranissa islamin ja arabialaisen kulttuurin vaikutus. Vähitellen islamista tuli Iranin pääuskonto ja muiden uskontojen, mm. zarahustralaisuuden, kannatus heikkeni. Iranin kulttuuri muuttui islamilaiseksi.

Islamilaiset jakautuvat kahteen ryhmän eli shiialaisiin ja sunnilaisiin. Näistä shiialaiset ovat Iranissa enemmistönä. Muualla maailmassa sunnit ovat muslimien enemmistönä. Iranin shiitit on tunnettu nimellä *Ithna`Ashari Shi,ia*. Nämä shiialaiset uskovat imaamin

---

²¹⁹ Hejazi 1992, 63.

²²⁰ Hejazi 1992, 65.

²²¹ Salonen 1967, 216.

²²² Salonen 1967, 216.

Aliin, joka oli kuin Muhammedin poika ja hän oli shiialaisten ensimmäinen imaami. Näitä imaameja jatkui aina kahdenteentoista imaamin asti.²²³ Viimeinen imaami on Mehdi, joka on shiialaisten mukaan syntymänsä jälkeen piiloutunut. Sitten kun maailma on täynnä huonoja asioita, hän ilmestyy ja pelastaa ihmiset. Yksi sunnien ja shiilaisten tärkeimpiä kiistoja on erimielisyys Muhammedin seuraajien paikoista. Sunnit ja shiit riitelevät kalifin ja imaamin paikoista. Shiialaisten mielestä Muhammedin seuraajana todellisuudessa on imaami Ali, eivätkä muut kalifit kuten Abu Bakr ja Omar olleet oikeita Muhammedin seuraajia. Shiiamuslimeilla on yksi tärkeä kirja, joka on koottu imaami Alin neuvoista ja kirjeistä ja sen nimi on Nahjul Balagheh. Naisten asioista molemmat islamin suunnat ovat samoilla linjoilla. Koraanin käskyt ja omien johtajien tulkinnat määrittelevät naisen asemaa. Shiialaisilla on myös yksi erikoistapa, jota Iranissa kutsutaan nimellä ”sigh” eli väliaikainen avioliitto. Tämä avioliitto ei ole täydellinen avioliitto, mutta naiset voivat tulla miesten vaimoksi väliaikaisesti sopimuksen mukaan. Väliaikainen avioliitto voi kestää vain tunnin tai kuukauden ja sen siunaavat islamilaiset imaamit. Jotkut kutsuvat väliaikaista avioliittoa laillistetuksi prostituutioksi.

3.2.1. Islamin varjossa syntyneitä vapautusliikkeitä

Iranissa on syntynyt monia vapautusliikkeitä. 700-luvulta lähtien Iranissa nousi vapautusliikkeitä, jotka olivat uskonnon varjossa. Tuolloin se oli välttämätöntä, koska yhteiskunta tunsu vain yhden uskonnon ja silloin näillä liikkeillä oli helpompi toimia uskonnon varjossa. Abdo-al-hossein Nahid kirjassaan Iranin naiset Mashrute-liikkeessä ottaa esille muutaman näistä liikkeistä. Niitä olivat mm. Sindbadin kapina Neishapuurin kaupungissa, mestari Sis Khorasanissa ja Sistanissa, Moqane Mavaranahrissa, Babak Azerbajanissa, Hasan Sabah Qazvinissa ja Abdo-al-Rezaq Bashtini (sarbedAran) Khorasanissa.²²⁴ Myöhemminkin syntyi vapautusliikkeitä kuten Shaiqi-e -liike (vuonna 1818). Sen mielestä polygamia oli huonoa toimintaa, vaikka se oli sallittu islamissa. Kannattajat uskoivat naisten ja miesten tasa-arvoon. Naisten lahjakkuus ei ole miehiä huonompaa ja naisilla on oikeus osallistua yhteiskunnan toimintaan. Toinen lahko oli nimeltään Ahl-e Haq. Kent Gubino kirjassaan ”Kolme vuotta Iranissa” kirjoittaa Ahl-e

---

²²³ K. Ferdows 1985, 13-36.

²²⁴ Nahid 1989, 9.

Haqin naisista: ”He kieltäytyvät polygamiasta ja vain yksi vaimo on sallittu. Ahl-e Haqin naisilla ei ole hejabia (huivia, joka peittää heidät).”²²⁵

Iranin historiassa on paljon naistaistelijoita ja esimerkkejä naisista, jotka ovat toimineet itsenäisissä naisliikkeissä tai muiden yhteiskunnallisten liikkeiden riveissä. Naisia oli myös tärkeiden taistelujen ja liikkeiden johtajina ja ohjaajina. Naiset ovat eri tavoin taistelleet miesten riveissä tai itsenäisesti. Yleensä naisten osuus jäi vähäisemmäksi, mutta on aikoja, jolloin naisten toimintaa ei voi vähätellä. Iranin vallankumousta kutsuttiin kansannousuksi, naiset ja miehet laskettiin samaan. Loppujen lopuksi miehet voittivat taistelun. Naisten toiminnasta kerrottiin vain, kuinka rohkeasti naiset toimivat eri tavoin. Naisten oma historia jää miesten toiminnan alle. Mutta on myös historioita, joissa naisten toiminnasta kerrotaan erikseen. Tämä antaa naisille rohkeutta ja naiset voivat ymmärtää, että heidän ei tarvitse aina olla miesten seuralaisina, vaan he voivat toimia riippumatta miehistä. Naisten taistelu ja toiminta on osa yhteiskunnan universaalia toimintaa. Heidän asemansa vuoksi on hyvä näyttää erikseen heidän osuutensa toiminnasta. Naisten taistelusta ja johtajuudesta on yksi tärkeä esimerkki runoilijatar ja vapaustaistelijatar, joka tunnettiin nimellä ”*Qurrat-al-ain*”. Hänellä oli monta nimeä, oikea nimi oli *Fatima* ja sukulaiset kutsuivat häntä nimillä *Zarin-Taj*, *Zakia* tai *Ome-Salama*. Lisäksi häntä kutsuttiin Taheriksi eli puhtaaksi hengeksi. Hän oli syntynyt vuonna 1817 *Qazvinin*²²⁶ kaupungissa uskovaisessa ja kuuluisassa perheessä. Hän oli perheen vanhin tytär. Hänen isänsä ja setänsä olivat islamilaisia tieteilijöitä ja he olivat kirjoittaneet kymmeniä kirjoja. Isä lähetti hänet ja hänen siskonsa (*Marzi-e*) kouluun, vaikka lapset olivat tyttöjä. Tuohon aikaan naisten koulunkäynti oli yhteiskunnassa häpeällistä toimintaa. Isä suositteli heitä opiskelemaan farsin ja arabian kirjallisuutta sekä muita sen ajan tieteitä. Isä palkkasi myös yksityisopettajia. Hoda Mahmoudin mukaan Taher syntyi maassa, jossa opiskeleminen ei ollut naisille sallittua ja jossa pojan syntyminen oli suuri ilo. Muut perheenjäsenet seurasivat ja kontrolloivat jo hyvin nuorten tyttöjen toimintaa kunnes tyttö meni naimisiin. Vielä 1900-luvulla Iranissa naisten pitää peittää itsensä *chadorilla*²²⁷ ja naiset voivat paljastaa kehonsa ja kasvonsa ainoastaan kotona. Naiset voivat olla ainoastaan toisten naisten kanssa ja kumppanina tavallisissa päivän rutiineissa.²²⁸

²²⁵ Nahid 1989, 10

²²⁶ Kaupunki lähellä pääkaupunkia Teherania.

²²⁷ Chador on pitkä kangas, joka peittää naisen ruumiin kokonaan päästä alkaen varpasiin asti, sitä kutsutaan myös ”hejabiksi”.

Taher sai vaikutteita isänsä ja setiensä tieteestä.²²⁹ Hänestä eli Qurrat-al-ainista tuli yksi Babin liikkeen johtajista. Tämä lahkoo syntyi vuonna 1844. Heidän johtaja oli Saied Ali-Muhammed Shirazi, joka kutsui itseään Babiksi.²³⁰ Se tarkoittaa ovea, jonka kautta voi ottaa yhteyttä piilossa olevaan imaamiin. Hän väitti olevansa *Mehdi* kahdestoista eli piilossa ollut shiialaisten imaami, joka oli tullut esiin. Hän kirjoitti Bayan-nimisen kirjan. Vuonna 1850 hänet teloitettiin 31-vuotiaana vankilassa. Babin liike oli Iranissa aikansa vahvin liike, jossa oli mukana maanviljelijöitä ja vapaa-ajattelijoita. Heillä oli eri näkemyksiä muiden shiialaisten kanssa varsinkin naisten asioista. Moeineddin Mehrabi mukaan venäläiset idän tutkijat kirjoittavat teoksessa ”Iranin historian vanhasta ajasta tähän päivään”: ”Bab, joka tunnisti itsensä uudeksi profeetaksi, ilmoitti Bayan kirjassa eli uudessa pyhässä kirjassa kaikkien ihmisten ja mm. naisten olevan tasa-arvoisia.”²³¹ Bab kirjoittaa naisten ja miesten asioista kirjassaan: ”Jumala on antanut uskovaisille miehille luvan katsoa naisia ja hän on antanut naisillekin luvan halutessaan katsoa miehiä, mutta sellaista ei pitäisi katsoa, mistä jumala ei pidä.”²³² Eli hänen ajatuksiensa mukaan naisilla ja miehillä on oikeus seurata ja katsella toisia. Miehen ja naisen puhuessa keskenään ei tarvitse katsoa aina muualle, vaan voi katsella toisia silmiin. Tämä olut yksi askel purkaa islamin tiukkoja naisiin kohdistuvia sääntöjä. Islamin uskonto kieltää vieraita naisia ja miehiä katsomasta toisiinsa, vain perheenjäseniä voi katsella.

Ihmiset tarvitsevat kontakteja toisten kanssa. Ihmisten välillä on paljon eroja, mutta yksi yhteinen piirre on eli kaikki ovat ihmisiä ja kaikkien pitäisi olla tasa-arvoisia. Tämän vuoksi uskontokaan ei voinut estää ihmisten yrityksiä saavuttaa tasa-arvo. Jos uskonto on yrittänyt tiukentaa ja vähentää eri sukupuolten välisiä kontakteja keskenään, yhteiskunta on myös reagoinut. Uskonnon sisällä on syntynyt ryhmiä, jotka ovat yrittäneet muuttaa näitä sääntöjä inhimillisemmiksi. Tätä tapahtuu myös tämän päivän islamilaisessa maailmassa, kun uudistusmieliset yrittävät vaikuttaa ja muuttaa islamin tiukkoja sääntöjä. Sekularistiset islamilaiset yrittävät puolestaan irtautua islamilaisesta vallasta Turkissa, Iranissa ja monissa muissa maissa.

Tärkeä tapahtuma oli, kun Qurrat-al-ainista tuli shaikin, Saied Kazem Rashtin (uskovainen opettaja ja johtaja) sijainen tämän kuoltua. Qurrat-al-ain opetti hänen sijaisenaan

---

²²⁸ Mahmoudi 1985, 79-85.

²²⁹ Mehrabi 1994, 54.

²³⁰ ”Bab” on arabilainen sana ja tarkoittaa ovea.

²³¹ Mehrabi 1994, 48.

luokassa, jossa oli paljon naisia ja miehiä. Oli suuri tapaus, että nainen oli niin korkeasti oppinut ja että hänestä tuli shaikin sijainen. Qurrat-al-ainin mukaan uskonnollisia sääntöjä pitäisi muuttaa ja uudistaa. Varsinkin naisten ja miesten tasa-arvo oli hänelle hyvin tärkeä asia. Hän taisteli naisten oikeuksien ja tasa-arvon puolesta. Mehrabi kirjoittaa Qurrat-al-ainin toiminnasta:

Qurrat-al-ain halusi perusteellisesti uudistaa uskonnollisia ajatuksia, varsinkin naisiin liittyviä uskonnollisia ajatuksia. Hän toimi aktiivisesti naisten kehityksen esteiden poistamisen puolesta. Hän levitti koko voimallaan tätä viestiä, että naisten ja miesten välillä pitäisi vallita tasa-arvo. Tämän päämäärän vuoksi hän ei hetkeksikään lopettanut lukemista ja tutkimusten tekoa. Hänen mukaan sellaiset keskiaikaiset ajatukset, joiden mukaan miehet ovat naisten yläpuolella, pitäisi hylätä.²³³ [käännös kirjoittajan]

Qurrat-al-ainilla oli hejabistakin (kangas, joka peittää naisen kehon) uusia ideoita, jotka olivat vanhoja islamilaisia ajatuksia vastaan. Hän kertoi ajatuksistaan läheisille tovereilleen ja aatetovereilleen. Tämän jälkeen hän ei enää käyttänyt hejabia näiden ihmisten edessä. Hän käytti hejabia vain niiden ihmisten seurassa, jotka eivät vielä olleet muuttaneet tiukkoja ajatuksiaan. Monet islamilaiset valittivat siitä, että Qurrat-al-ain ei noudata hejabia heidän seurassaan. Kun heidän johtaja (Bab) vastasi, että hän on Taher eli puhdashenkinen. Tämän jälkeen Qurrat-al-aina kutsuttiin myös Taheriksi.

Qurrat-al-ain yritti levittää omia ja Babin aatteita. Hän matkusti eri kaupunkeihin ja puhui ihmisille. Joka kaupungissa ihmiset pitivät hänen ajatuksistaan ja hänen ryhmään liittyi paljon ihmisiä. *Kerndissä*²³⁴ kolmen päivän aikana 12 000 henkilöä liittyi hänen kannattajiin. Myös *Kermanshahissa*²³⁵ niin moni ihminen liittyi mukaan, että kaupungin korkeat uskovaisten johtajat pelkäsivät häntä. He kirjoittivat hänen isälleen ja sedälleen, että nämä kutsuisivat hänet takaisin Qazvinin kaupunkiin. Hän jatkoi kuitenkin matkaansa ja eri kaupungissa ja kylissä ihmiset pitivät hänestä. On aivan selvää, että hänen ajatuksensa eivät kelvanneet vanhoillisille johtajille, vaan ne suututtivat heitä. Vanhoilliset korottivat äänensä Qurrat-al-ainia ja hänen ajatuksiaan vastaan. Liikettä syytettiin ulkomaalaisten ja varsinkin Englannin ja Venäjän vaikutuksen alaiseksi. Sen kannattajat

---

²³² Mehrabi 1994, 36.

²³³ Mehrabi 1994, 81.

²³⁴ Kurdi-kaupunki Länsi-Iranissa lähelle Iranin ja Irakin rajaa.

²³⁵ Historiallinen ja yksi suurimmista Iranin kurdien asuttamista kaupungeista. Se sijaitsee Länsi-Iranissa ja se on myös Kermanshahin läänin pääkaupunki.

yritettiin leimata ulkomaalaisten palveljoiksi, koska liikkeen voimaa pelättiin. Monet iranilaiset historiankirjoittajat kuten Faridun Adamiat ja Ahmed Kasrvi kertovat, että tämä liike oli 100 % iranilainen, eikä sillä ollut ulkomailta saatuja vaikutuksia. Mehrabin mukaan monet yrittävät sekoittaa Babin ja Bahai-lahkot samanlaisiksi, mutta nämä ovat hyvin erilaisia lahkoja.²³⁶ Monet uskovaiset ja myös vallanpitäjät ovat syyttäneet heidän valtaansa uhkaavia ajatuksia ulkomaalaisten tekemisiksi. Näillä syytteillä halutaan herättää ihmisten nationalistiset ja uskonnolliset tunteet uusia ajatuksia vastaan. Nyky-Iranissakin on hyvin tavallista, että fundamentalistiset islamilaiset syyttävät kaikkia uusia ajatuksia ulkomaalaisten ja länsimaiden hyökkäyksiksi. Heidän mukaan länsimainen kulttuuri uhkaa naisten pukeutumista ja nuorten kulttuuria, sillä länsimaat yrittävät tuhota islamilaisen kulttuurin.

Aikanaan Qurrat-al-ainin taistelu ja poliittinen toiminta vapauksien puolesta johti levottomuuksiin ja kapinaan eri puolilla Irania. Vuonna 1848 kaksi kuukautta ennen *Muhammed Shaahin* (Qajharin suvun kolmas kuningas, joka oli vallassa Iranissa vuonna 1834 -1848)²³⁷ kuolemaa ihmiset nousivat *Mazandarissa*²³⁸ kapinaan paikallisten viranomaisten valtaa vastaan. Paikalliset feodaalimaanomistajat ja mullahit näkivät omien etujensa olevan uhattuina ja he taistelivat Babin joukkoa vastaan. Babit rakensivat linnan (Tabarsin linna) itsensä puolustamista varten, jotta he voisivat taistella hyökkääjiä vastaan. Hallituksen joukot saapuivat myös paikalle tukahduttamaan Babin kapinaa. Heitä syytettiin aseellisesta toiminnasta sekä kommunismin levittämisestä ja harjoittamisesta. Linnaan kokoontui hyvin nopeasti noin 2000 ihmistä. Kaikki olivat aseistautuneet taistelua varten. Mukaan liittyi runsaasti käsityöläisiä ja maanviljelijöitä eri puolilta Irania. Babin johtajat *Mollah Muhammed-Ali Barferushi* ja *Mollah Hussein Bashrui* tässä yrittivät lopettaa yksityisomistuksen, rakentaa yhteisomistusta ja kaikkien ihmisten tasa-arvoa. Kaikkien omaisuudet julistettiin yhteiseksi omaisuudeksi ja sitä hoiti muiden puolesta muutama henkilö. Linnan puolustus murtui neljä kuukautta myöhemmin ja kaikki elossa olleet ihmiset tapettiin paikan päällä.²³⁹ Tämän jälkeen myös Zanzjanin kaupungissa oli kuusi kuukautta kestänyt Babin kapina. Tässä kapinassa naisilla oli merkittävä osuus miesten rinnalla. Mehrabin kirjassa tuodaan esiin esimerkiksi Robert Grant Watson kirjoitus naisten osallistumisesta:

---

²³⁶ Mehrabi 1994, 78.

²³⁷ Baqaii Kermani 1994, 87.

²³⁸ Lääni, joka sijaitsee Pohjois-Iranissa.

²³⁹ Mehrabi 1994, 113.

Pitäisi uskoa, että näiden naisten rohkeus samoin kuin Saragossalaistenkin naisten rohkeus on kunnioitettavaa, niin paljon Babilaiusten naisten rohkeutta Zanjanissa pitäisi kunnioittaa. Eikä voida epäillä Zanjanilaistenkaan rohkeutta. Zanjanilaiset naiset eivät itkeneet rakkaitten läheistensä kuolemaa. Mutta he taistelivat puolustuksessa ja omien rakkaittensa puolesta. (Robert Grant Vatsen, Qajarin historia, ss. 263-264.)²⁴⁰ [käännös kirjoittajan]

Vuonna 1852 Bab-liike yritti tappaa *Nasraddin Shaahin* (neljäs QajArin suvun kuningas, oli vallassa vuosina 1848-897).²⁴¹ Tämä yritys ei onnistunut ja shaahi vain haavoittui. Tämän jälkeen Qurrat-al-ain ja monet muut babilaiset otettiin kiinni Teheranissa ja he joutuivat vankilaan. Qurrat-al-ain toimi vankilassakin ja yritti yhdistää toverinsa. Hänet teloitettiin vankilassa tukehduttamalla. Neljä hänen toveriaan silvottiin kahteen osaan ja ruumiinosia kuljetettiin ympäri kaupunkia ihmisten nähtäviksi. Niin valtio juhli kukistettuaan Bab-liikkeen. Qurrat-al-ain on yksi symboli iranilaisesta toiminnasta ja taistelusta vapauden ja tasa-arvon puolesta. Hän ja hänen toverinsa vastustivat islamilaisia lakeja ja sääntöjä, he yrittivät saada muutoksia islamilaisiin lakeihin ja sääntöihin, jotka rajoittivat yhteiskunnan ja naisten toimintaa.

Yksi rohkea nainen Iranissa oli myös *Zaynab Pasha*, joka nousi kapinaan noin 100 vuotta sitten. Häntä kutsuttiin myös nimillä ”Bi-Bi Shaahi Zaynab,” ”Zaynab Baji” sekä ”Deh-Bashi Zaynab.” Abod-al-Hussain Nahid kirjoittaa tästä rohkeasta naisesta:

Zaynab oli alistettujen iranilaisten naisten herättäjä. 90 vuotta sitten hän rikkoi historian hiljaisuuden, rikkoi feodaalisten sääntöjen ketjun ja ensimmäisen kerran historiassa neljäkymmentä Tabrizin sankarillista naista nousi aseellisen taisteluun iranilaisten ja ulkomaalaisten valtioiden alistajien alistuksesta ja sukupuolten epätasa-arvoisuutta vastaan.²⁴² [käännös kirjoittajan]

Zaynabin toiminta alkoi, kun *Nasre-al-din Shaahi* teki sopimuksen englantilaisten yhtiön kanssa tupakan ostamisen ja myymisen yksinoikeuksista. Tämän sopimuksen nimi oli ”rezhin sopimus”. Ahmed Kasravi mukaan shaahi solmi tämän sopimuksen vuonna 1889. Monille ihmisille ja erityisesti uskovaisille sopimus ulkomaalaisten ja varsinkin eurooppalaisten pääsystä Iranin markkinoille oli kova paikka. Arvostelijoiden mukaan

²⁴⁰ Mehrabi 1994, 119.

²⁴¹ Baqaii-Kermani 1994, 105.

sopimus oli tehty Iranin tappioksi, kun koko maassa tuotetun tupakan myynti sekä Iranin sisällä että ulkomailla oli annettu yhdelle englantilaiselle yhtiölle. Maanviljelijät tilanne sai ajattelemaan, kuinka tämä ulkomainen kumppani ostaa heiltä raakatupakan halvalla ja myy sen kalliilla hinnalla takaisin.²⁴³ *Tabrizin*²⁴⁴ oli ensimmäinen kaupunki Iranissa, joka nousi kapinaan tätä epäoikeudenmukaista sopimusta vastaan ja siellä suljettiin kaupat ja basaari. Viranomaiset yrittivät väkisin avata kaupat, mutta ryhmä naisia Zaynab Pashan johdolla aseellisesti tunkeutui basariin. He pakottivat sulkemaan basaarin aina kun valtio yritti avata sen uudelleen. Lopulta shaahin oli pakko hylätä sopimus ihmisten vastustuksen vuoksi. Toinen Zaynabin toimintamuoto oli johtaa naisia ja avata feodaalimaanomistajien viljaa täynnä olevat varastot aseellisesti. Kaupungissa tavallisilla ihmisillä ei ollut edes leipää, joten joukot jakoivat nämä viljat ihmisten kesken. Zeynab oli niin rohkea naisten tasa-arvoisuuden puolustaja, että hän istui kahviloissa miesten lailla ja seurusteli kaikkien ihmisten kanssa. Tuolloin naisilla ei ollut oikeutta toimia niin kuin miehet ja istua kahviloissa. Hän rikkoi näitä sääntöjä ja kehoitti naisia toimimaan omien etujen ja tasa-arvoisuuden puolesta.

3.2.2. Naisten taistelu Mashrote-liikkeessä

Naisten taistelussa ja yrityksistä voidaan kertoa mm. Mashrote-liikkeessä, jonka toiminta oli tärkeää laillisuuden ja vapauden puolesta. Mashrote-liike syntyi noin 100 vuotta sitten eli 1900-luvun alussa ja se päättyi Iranin Mashrote-vallankumoukseen. Irej Baqai-Kermanin mukaan vuonna 1906 Teheranin Meikade-puutarhassa kokoontui salaisesti ensimmäinen vallankumouksellinen komitea. Se koostui yhdeksästä tunnetusta henkilöstä. Kaksi vuotta myöhemmin vuonna 1908 *Mozafardin Shaahi*²⁴⁵ allekirjoitti Mashrotin julistuksen.²⁴⁶ Mashrotin päätavoite oli muuttaa Iranin monarkia symboliseksi kuten eurooppalaisten monarkioiden järjestelmät ovat. Vapaus ja parlamentaarinen valta olivat Mashrote-liikkeen tavoitteita. Ahmad Kasravin mukaan maailmassa ja Euroopassa oli tapahtunut paljon uutta, mm. Ranskassa oli ollut vallankumous. Oli kehitetty monia uusia tekniikoita. Iranin kuninkaat (Qajari-suku) ja johtajat eivät olleet ottaneet opiksi mitään näistä tärkeistä tapahtumista ja he toimivat tietämättömästi vanhanaikai-

---

²⁴² Nahid 1989, 41.

²⁴³ Kasravi 1990, 15.

²⁴⁴ Iranin Azerbaidžanin pääkaupunki.

²⁴⁵ Qajarin viides kuningas oli vallassa vuosina 1899-1908.

²⁴⁶ Baqai Kermani 1994, 242.

silla keinolla.²⁴⁷ Mashrote-liikkeen naisista on puhuttu vähän, vaikka he osallistuivat laajasti tähän vallankumoukseen. Mashroten aikana naisilla oli omia järjestöjä ja oma lehti. Yksi näistä järjestöistä oli ”etehAdi-e qeibi-e zanAn” eli naisten maanalainen liitto. Naiset toimivat mm. tukemalla perustuslakien uudistusta. Kun Mozafar-al-din piti allekirjoittaa perustuslaki, se kirjoitettiin hyvin kiireellisesti ja siinä oli 51 pykälää. Perustuslaki ei ollut täydellinen, minkä vuoksi kansanedustajat heti perustuslain tultua viralliseksi kirjoittivat siihen täydentävän liitteen. Syynä oli se, että parlamentin edustajat halusivat täydellisemmän perustuslain. Uskovaiset, jotka huomasivat perustuslain olevan heidän päämääriensä vastainen, vastustivat kovasti perustuslakia. He yrittivät estää lain voimaantumisen ja vähentää sen demokraattisia piirteitä sekä lisätä lakiin islamilaisia ominaisuuksia. Näitä islamilaisia kutsuttiin nimellä ”mashro-e” eli islamin lakien kääntäjät eli sharialaiset. Modernimpaa ja demokraattisempaa perustuslakia haluavaa vastapuolta kutsuttiin nimellä ”mashrot-e”. Näistä erimielisyyksistä syntyi maassa levottomuuksia ja turvattomuutta.

Perustuslakien liitteen äänestyksessä vapaamieliset ja varsinkin naiset yrittivät vaikeuttaa islamilaisen (mashro-en) toimintaa. Naiset menivät eduskuntaan, huusivat edustajille ja vaativat perustuslakia. Tämä tapahtui useita kertoja. Naisten maanalainen liitto kirjoitti edustajalle kirjeitä ja pyysi heitä äänestämään perustuslain puolesta sekä lopettamaan levottomuudet. He kirjoittivat edustajille, jos ette osaa hoitaa asioita hyvin, niin lähtekää pois ja antakaa maan asiat naisten käsiin.²⁴⁸ Kasravi kirjoittaa kahdeksannessa pykälässä olleen näin: ”Kaikki iranilaiset ovat valtion lakien edessä tasa-arvoisia.” Islamilaiset vastustivat tätä ja sanoivat, että islamilaiset ja ei-islamilaiset eivät voi olla tasa-arvoisia samasta rikoksesta. Jos yksi muslimi tappaa yhden juutalaisen, zarahustralaisen tai uskottoman, muslimia ei voida rangaista kovalla kuolemanrangaistuksella. Häntä pitäisi vain sakottaa. Yhdeksännessä pykälässä oli, että ”rakennetaan kouluja valtion ja kansalaisten budjetilla ja opiskelu tehdään pakolliseksi kaikille opetusministeriön lakien perusteella”. Islamilaiset vastustivat tätä ja sanoivat, että ”pakollinen opiskelu on vastoin islamin lakeja (shariaa)”.²⁴⁹ Näitä ja monia muita lainkohtia mashro-elaiset (islamilaiset) vastustivat. Heidän mukaan muslimit ja ei-muslimit eivät ole tasa-arvoisia, eikä esimerkiksi naisten tarvitse opiskella. Jos nämä lait tulisivat voimaan, kaikki olisivat lain edessä tasa-arvoisia. Eli jos muslimi tappaisi yhden ei-muslimin, rangaistus olisi

²⁴⁷ Kasravi 1990, 7.

²⁴⁸ Nahid 1989, 64.

²⁴⁹ Kasravi 1990, 315.

kaikille sama. Samoin opetuslaki toisi kaikille pakollisen opiskeluoikeuden, myös naisilla olisi oikeus ja velvollisuus opiskella. Myös islamilaisten johtajien vaimot, tyttäret ja muut naiset voisivat opiskella ja oppia modernimpia asioita. Mashro-elaiset ajattelivat, että jos naiset oppisivat uusia asioita, tämä uhkaisi uskovaisten ja patriarkaalisien yhteiskunnan asemaa.

3.2.3. Naisten järjestöt Mashrote-liikkeen aikana

Iranilaiset naiset organisoivat Mashrote-vallankumouksen aikana omia järjestöjä ja sanomalehden. Näistä voidaan mainita ”*Anjoman-e mokhderat-e vatan*” (Äiti maan -yhdistys), joka perustettiin vuonna 1912 Teheranissa. Naisten johtajan nimi oli *Banu*²⁵⁰ *Aqa-Beigem*. Heidän päämääränään oli puolustaa Iranin itsenäisyyttä, vastustaa lainojen ottamista ulkomailta ja kannustaa ihmisiä ostamaan vain iranilaisia tavaroita. He rakensivat koulutuskeskuksen köyhille tytöille Teheraniin.

”*Anjoman-e azadi zanan*” (Naisten vapaus -yhdistys) oli järjestö, jonka perustajat olivat Mirza Baji Khanom, Navab Sami`i, Sediqe Daolat-Abadi, Monire Khanom ja Gelin Khanon. Se perustettiin ennen ensimmäistä maailmansotaa. Heidän päämääränään oli taistella naisten yhteiskunnallisten ja poliittisten oikeuksien puolesta. Heidän kokouksiin voivat osallistua myös miehet, mutta kokouksen järjestäminen ja puheenvuorot oli sallittu vain naisille. He halusivat näyttää vanhoillisille ihmisille, että naisillakin on järki ja he voivat järjestää omia tilaisuuksia.²⁵¹

Vuonna 1918 Sadiq-e Dolt-Abadi perusti Esfahanin Khavatin yhdistyksen (*Sherkate Khavatin-e Esfahan*). Hänellä oli myös sanomalehti, jonka nimi oli *Zaban-e zana* (Naisen kieli). Tämä lehti taisteli sukupuolten tasa-arvon, demokratian ja sosialismin puolesta. Lehteä julkaistiin vain kolme vuotta ja sen toiminta lakkautettiin. Päivänä, jolloin lehti piti sulkea, käytiin hauska keskustelu poliisipäällikön ja Sediq-e Dolat-Abadin välillä. Poliisipäällikkö sanoi näin: ”Rouva, sinä olet syntynyt 100 vuotta liian aikaisin”. Dolat-Abadi vastaa hänelle: ”Ei, päinvastoin, minä olen syntynyt 100 vuotta myöhässä.

²⁵⁰ Banu on farsin kieltä ja tarkoittaa rouvaa. Titteli laitettiin naisten nimien eteen kohteliaisuuden vuoksi. On myös yksi etu- tai sukunimi.

²⁵¹ Nahid 1989, 109.

Jos olisin syntynyt aikaisemmin, en antaisi naisten olla alistettuina ja vankeina miesten kahleissa.”

Vuonna 1920 pidettiin ensimmäinen Iranin kommunistisen puolueen puoluekokous *Rashtin*²⁵² kaupungissa. Tämä vaikutti myös naisten toimintaan. Vuonna 1921 perustettiin Peike sadat-e nesvan (Naisten hyvinvoinnin lähetys) tässä kaupungissa. Näitä kommunistisen aatemaailman omaavia naisia olivat mm. Banu Roshabak-e Noe-dust, Jamile Sediqi, Sakine Shabrang ja Oranus Paryab. Myöhemmin Reza Shaahin viranomaiset vangitsivat järjestön aktiiveista Jamile Sediqin ja Shokat Rustan neljäksi vuodeksi. Tämä järjestö oli ensimmäinen, joka juhli 8. maaliskuuta kansainvälistä naisten päivää Iranissa. Heillä oli yksi lehti (majalei-e peik-e sadat-e nesvan), joka oli ensimmäinen kommunistinen lehti Iranissa.²⁵³

Banu Mohtaram-e Eskandari perusti vuonna 1923 järjestön, jonka nimi oli Nasvan-e vatankhah (Isänmaalliset naiset). Perustaja sai vaikutteita Venäjän sosialistisesta vallankumouksesta. Hän perusti tämän järjestön vasemmistolaisesti ajattelevien naisten avulla. Heidän päämääränään oli myös naisten tasa-arvon ja yleisen kehityksen edistäminen sekä iranilaisten tavaroiden kuluttaminen. He järjestivät naisille vapaaehtoisia kouluja ja luokkia, joissa naiset saattoivat opetella lukemaan. He myös vastustivat vanhoillisia uskovaisia ja propagandaa naisten oikeuksia vastaan. Yksi ryhmä nuoria marxilaisia naisia irtautui tästä järjestöstä ja perusti uuden järjestön. Sen nimi oli Sazeman-e bidari-e zanan (Naisten herätys). Heidän toiminta tähtäsi naisten herättämiseen huomaamaan omat oikeudet ja tasa-arvo. He järjestivät myös naisille iltakouluja ja näyttelyjä naisten asioista.

18-vuotias tyttö, ”Zandokht”, perusti Shirazin kaupungissa Majma-e enqlab zanan (Naisten vallankumouksen yhdistys). Tämä järjestö vastusti hejabia ja yritti saada naisille tasa-arvoa. Tämän järjestön toiminta kesti vain muutaman kuukauden, sillä viranomaiset kielsivät sen toiminnan. Hän jatkoi taistelua ja perusti Dokhtaran-e Iran -lehden (Iranin tytöt). Siinä Iranin tärkeät kirjailijat ja naisaktivistit kirjoittivat naisten oikeuksista.

---

²⁵² Pohjois-Iranissa sijaitseva kaupunki.

²⁵³ Nahid 1989, 114.

Edellä mainittujen lisäksi naisilla oli tuona aikana muitakin lehtiä, joita naiset itse perustivat. He yrittivät niiden kautta levittää omia ajatuksiaan tasa-arvosta ja muista naisten oikeuksista. Naiset perustivat omia aikakausi- ja sanomalehtiä, jotka kirjoittivat naisten asioista. Silmälääkäri rouva Khal julkaisi Danesh-lehteä (Tiede) vuonna 1910. Tämä lehti julkaistiin kerran viikossa. Rouva Khalia voidaan nimittää ensimmäiseksi Iranin silmälääkäriksi ja toimittajaksi. Lehden pääaiheena olivat naiset, heidän yhteiskunnallinen toiminta ja kasvatus. Lehti ilmestyi vain 30 numeroa. Toinen lehti oli Nami-e banuvan (Naisten kirje) ja se perustettiin vuonna 1920. Lehden päätoimittaja oli rouva Shaahinaz Azad. Lehden logossa kirjoitettiin aina iskulauseita kuten ”naiset ovat miesten ensimmäisiä opettajia”. Lehden tavoite oli herättää köyhiä naisia taisteluun omien etujen vuoksi. Lehteä painettiin kaksi kertaa viikossa. Päätoimittaja Shanaz Azad vangittiin ja häntä rangaistiin tämän lehden julkaisemisen ja naisten oikeuksien puolesta toimimisen vuoksi. Jahan zanan (Naisten maailma) oli Afaq Parsan lehti vuonna 1921. Lehteä julkaistiin vain 5 numeroa. Lehti suljettiin yhden artikkelin vuoksi. Siinä oli vaadittu naisten osallistumista työntekoon ja yhteiskunnan toimintaan sekä vastustettiin hejabia. Lehti lakkautettiin ja päätoimittaja karkotettiin Qomin kaupunkiin. Vuonna 1921 amerikkalaisesta tyttöjen korkeakoulusta valmistuneet iranilaiset naiset perustivat lehden nimeltä Aalam-e nesvan²⁵⁴ (Naisten maailma). Lehteä julkaistiin 13 vuotta. Se ei ollut poliittinen lehti, mutta se yritti kertoa naisille muiden maiden naisten asioista ja kehityksestä. Joskus lehti kirjoitti artikkeleita naisten tasa-arvosta.²⁵⁵

Loppujen lopuksi vaikka naiset olivat aktiivisia Mashrote-vallankumouksen aikaan, se ei parantanut heidän oikeuksiaan. Komari Jayordne kirjoittaa, että ”vuoden 1906 perustuslaki ei tuonut naisille oikeuksia, koska perustuslain 10. Pykälään oli kirjoitettu, että äänioikeutta eivät saa naiset, konkurssin tehneet, huijarit, kerjäläiset, rosvot, rikolliset ja etsintäkuulutetut.”²⁵⁶ Abdo-al-Husain Nahid kirjoittaa: ”Mashrote-vallankumous ei voinut tutustuttaa iranilaisia naisten vapautukseen. Tämän vuoksi naiset jatkoivat omaa poliittista ja ammatillista taistelua.”²⁵⁷ Näistä selviää, että Mashrote-vallankumous oli porvarillinen vallankumous. Köyhillä ei ollut paljon oikeuksia ja heidän äänioikeuksia oli rajoitettu.

²⁵⁴ ”Jahan” sana ja ”Aalam” sana ovat synonyymjä ja tarkoittavat ”maailmaa”.

²⁵⁵ Nahid 1989, 119.

²⁵⁶ Jayoardne 1999, 94-106.

²⁵⁷ Nahid 1989, 107.

Qajarin suvun vallasta on ollut Iranille paljon haittaa. Nämä kuninkaat ajattelivat vain omia etujaan, eikä heistä ollut paljon hyötyä iranilaisille. Irej Baqai-Kermani kirjoittaa:

Jos yksi näistä kuudesta kykenemättömästä ja isänmaansa myyneestä kuninkaasta olisi vallassa jossain muussa maassa, varmasti tänä päivänä se maa olisi jonkun toisen maan hallussa.²⁵⁸ [käännös kirjoittajan]

Sodassa vallanpitäjät menettivät ison osan Iranin maa-alasta venäläisille. Kehitystaso jäi hyvin alhaiseksi. Qajarin-suvun aikaa sanotaan yhdeksi Iranin pahimmista ajoista. Perhe tuhlassi paljon ja kansan kukkarosta otettiin rahaa omiin kalliisiin elämäntapoihin ja siitä seurasi vain tappiota ja köyhyyttä kansalle. Ali Reza-Qolin kirjoittaa poliittisen satiirin kielellä: Qajarien ratsastus Iranin tasangoille (vallan käyttö Iranissa) oli pahin ratsastus kaikkien niiden heimojen ratsastuksista, jotka jonkin aikaa olivat omalla vuorollaan metsästäneet ja olleet laitumella tällä alueella.²⁵⁹ Kirjoittaja tarkoittaa, että vaikka myös mongolialaiset, arabialaiset ja afgaanit valloittivat ja tuhosivat Irania, Qajarin suku oli pahin vallanpitäjä. Mashroten aikana Qajarien valtaa heikensi vuonna 1919 syntynyt sopimus Iranin ja Englannin välillä. Armas Salonen kirjoittaa tästä sopimuksesta:

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen Iranissa vallitsi milteipä kaaosmainen tilanne. Brest-Litoviskin rauhan jälkeen venäläiset joukot olivat poistuneet maasta, mutta sijalle tulivat englantilaiset sotilaat. Sir Percy Cox solmi 9. elokuuta 1919 Iranin kanssa sopimuksen, jonka mukaan hallinto ja sotavoimat luotettaisiin englantilaisille neuvonantajille.²⁶⁰

Tämä sopimus oli Iranin itsenäisyyden vastainen ja käytännössä kaikki valta siirtyi Englannille. Tilanne ärsytti iranilaisia vapaamielisiä ja taistelijoita. Heidän vastustus ja taistelu pakottivat purkamaan tämän sopimuksen. Mutta Englanti ei luopunut siitä, vaan keksi eri keinoja saada Iranin vaikutusvaltansa alle. Kun Qajarin perheen valta heikkeni ja Mashrotelaisilla oli enemmän valtaa, suurvalloilla kuten Englannilla ei ollut helppo vaikuttaa Iranin asioihin niin kuin siirtomaihin. Tämän vuoksi journalisti Sayid Ziaen ja Qazaqin armeijan Reza-Qanin johdolla tehtiin Iranissa vallankaappaus.

---

²⁵⁸ Baqaii-Kermani 1994, 330.

²⁵⁹ Reza-Qoli 1998, 60.

3.3. Pahlavin suvun valta-aika Iranissa

Reza Khanin piti alunperin tukea ja vartioida Mashrotea. Mashroten kannattajat luottivat Reza Khaniin ja siihen, että hän tukee Mashrotea. Loppujen lopuksi Englanti valitsi hänet valtaan, koska hän oli enemmän Englannin-mielinen kuin muut, joka puolustivat Iranin itsenäisyyttä ja etuja. Pahlavien suvun valta kesti vain isän ja pojan valtakausien ajan. Armas Salonen kirjoittaa Reza Shaahin pääsystä valtaan:

Kansalliskokous hyväksyi sitten uuden valtiosäännön. Sen mukaan Reza Khanista tuli Iranin hallitsija, jonka suvussa valta oli säilyvä. Niin Reza Khan sitten joulukuun 15. pnä 1925 vannoi parlamentissa valan ja huhtikuussa 1926 Reza Shaahi Pahlavi -nimisenä nousi jalokiviä hohtavalle riikinkukkovaltaistuimelle Iranin shaahina.²⁶¹

Tästä alkoi uuden perheen eli Pahlavien kuninkaitten valta, jota kesti vuoteen 1979 asti noin 52 vuotta. Reza Shaahin valtaan pääsy ei tyydyttänyt iranilaisia, koska hänet tunnettiin Englannin alamaisena ja diktaattorina. Hänen toimintansa oli aivan toista minkä vuoksi Mashrotelaiset taistelivat. He toimivat, jottei kuningas olisi lakien yläpuolella. Reza Shaahi tuhosi kaikki ihmisten, vapauden ja legitimitetin puolesta taistelleet. ”Reza Shaahi oman vallan vahvistamiseksi ja yhden keskusvallan perustamiseksi tukahdutti verisesti kaikki Farsin, Gilanin ja Baluchestanin ympäristön osavaltiot.”²⁶² Iran oli jälleen uuden kuninkaan vallan alla, kuninkaan, joka yritti rautaisella sotilaallisella lailla hallita maata. Reza Shaahin aikana vapaustaistelijat ja toisinajattelijat joutuivat vankilaan. Sri lankalainen tutkija Komari Jayoardene kirjoittaa Reza Shaahin vallasta:

Hän kukisti vastustajat ja vahvisti sisäisiä luokkaeroja. Vuonna 1930 hänen valtansa oli kuin natsi-Saksassa ja hän yritti karkottaa omat vastustajat. Reza Khan otti mallia turkkilaisista ja käytti heidän kokemuksiaan maan modernisoimisesta. Hän piti 16 vuotta diktatorista valtaa. Hän modernisoi politiikkaa ja uudisti erityisesti armeijaa, perusti siviilipalvelun, sotilasyliopistoja, lääkäriyhmiä, poliisivoimat jne. Näiden kautta hän vahvisti omaa asemaansa. Poliisin ja armeijan tuella hän tukahdutti vallankumoukselliset. Shaahi aseisti paimentolaisheimot ja pakotti heidät asettumaan paikoilleen. Reza Shaahi toteutti diktatuurista polittiikka mm. painostamalla poliittisia vastustajia ja varsinkin kommunisteja.²⁶³ [käännös kirjoittajan]

---

²⁶⁰ Salonen 1967, 252.

²⁶¹ Salonen 1967, 252.

²⁶² Esfandyari-Bakhtiyari 1992, 20.

²⁶³ Jayorande 1999, 94-106.

Naiset kuten muutkin yhteiskunnalliset aktivistit joutuivat vaikeuksiin. Heidän toiminta ja taistelut murskattiin kuten Abdo-al-hussein Nahid kirjoittaa: ”Englannin imperialismin kätyrin Reza Khan Palanin (Pahlavi) vallan alettua Iranissa naisten vapautusliike ja muut kansalliset liikkeet tukahdutettiin.”²⁶⁴

Yksi tunnettu aatteen ja vapauksien puolesta taistellut ryhmä koostui 53 toisinajattelijasta, jotka olivat Reza Shaahin vankiloissa. Joukossa oli korkeasti koulutettuja henkilöitä ja älymystön edustajia. Mukana oli mm. professoreja (Taqi Arani,²⁶⁵ Morteza Yazdi ja Reza Radmansh), asianajajia (Iraj Eskandari ja Ana Turkman), fyysikoita (Morteza Sajadi ja Hasan Sajadi), yliopisto-opiskelijoita jne.²⁶⁶ Suurin osa tähän ryhmään kuuluneista henkilöistä perusti vankiloista vapautumisen jälkeen Iranin Tudeh-puolueen ja heistä tuli puolueen johtavia jäseniä.

3.3.1. Reza Shaahi ja naisten tilanne

Reza Shaahin valta oli ristiriitaisia naisten asioiden kannalta. Hänen kukistamansa toisinajattelijat olivat naisten oikeuksien puolesta toimineita henkilöitä, jotka joutuivat shaahin painostuksen alle. Naisaktivistit kuten Jamile Sediqi ja Shokat Rusta vangittiin neljäksi vuodeksi Teheranin naisvankilaan.²⁶⁷

Reza Shaahin vankiloissa vankien olot olivat kurjat ja vangit olivat huonossa kunnossa. Ardashri Avanesian kirjoittaa: ”Reza Khanin valtio yrittää näyttää eurooppalaiselta sivistyneeltä ja uudistusmieliseltä, mutta vankiloissa kidutukset ja vankien kurjat olot ovat kuin keskiajalla.”²⁶⁸ Yksi Reza Shaahin toiminta oli modernisoida Irania. Shaahin hoviministeri Teimur Tash yritti tehdä reformin naisten ja miesten pukeutumisessa. Hän halusi muuttaa naisten hejabia ja myös miesten vaatteita länsimaisiksi. Reza Shaahin perheessä oli tiukat säännöt. Perheen naisilla kuten hänen vaimollaan ja tyttärellään ei ollut mahdollisuutta käyttää länsimaisia vaatteita niin kuin hoviministerin tyttärellä Iran

²⁶⁴ Nahid 1989, 123.

²⁶⁵ Ryhmän johtaja ja Iranin tunnettu marxilainen johtaja, joka tapettiin vuonna 1940 Reza Shaahin vankilassa hämäräperäisesti.

²⁶⁶ Abrahamian 1983, 158.

²⁶⁷ Nahid 1989, 113.

Teimurtashilla. Hän käytti länsimaisia vaatteita ja Shaahin perhe seurasi häntä, mutta Reza Shaahi ei hyväksynyt tätä. Kun Teimur Tashin tytär tuli shaahin linnaan ja Reza Shaah näki hänet länsimaisissa vaatteissa, kutsui shaahi hänen isänsä ja kysyi vihaisena: ”Miksi et anna tyttäresi naimisiin, sinulla ei ole riihen rohkeutta.” Tämän jälkeen Teimur Tash heti löysi miehen ja järjesti tyttärensä naimisiin.²⁶⁹

Shaahi matkusti vuonna 1934 Turkkiin ja sai vaikutteita Kemal Atatürkin organisoimista yhteiskunnallista muutoksista.²⁷⁰ Tämän jälkeen shaahi yritti tehdä vastaavanlaisia muutoksia Iranissa. Hän yritti sekularisoida Iranin valtiota. Hän aloitti naisten pukeutumisen, töiden ja opiskelun muuttamisen. Ensimmäisellä kerralla päästettiin 12 naista opiskelemaan yliopistoon. Shaahin mukaan naisten pitäisi osallistua yhteiskunnan palveluihin. Vuonna 1935 säädettiin laki, jossa naisten chadorin ja hejabin käyttö julkisilla paikoilla, kouluissa ja työpaikoilla kiellettiin. Poliisi ja viranomaiset pantiin toteuttamaan näitä lakeja. Jos nainen käytti chadoria ja hejabia, poliisi otti väkisin pois hunnun ja muut hejabit naisen päältä. Jos korkeiden virkailijoiden vaimot käyttivät hejabia, he eivät voineet käydä elokuvissa tai muilla julkisilla paikoilla. Heidän piti näyttää esimerkkiä kansalle ja luopua hejabista. Taksit ja linja-autot eivät saaneet ottaa hejabia käyttäviä naisia kyytiin. Khdiye Hajidini haastatteli yhtä tehtaassa työskentelevää naista, Mina Taqvia. Hän kertoo:

Yhtenä päivänä kerättiin kaupungin naiset kokoukseen ja mukana oli naisia myös lähikylistä. Monet eivät voineet istua tuoleilla, koska ne olivat epämuukavia ja he istuivat maassa. Yksi poliisi puhui naisille ja kertoi, että tästä päivästä lähtien ei kukaan voi käyttää chadoria. Minä en ymmärtänyt paljon, koska sinne oli tuotu myös makeita leivonnaisia, ja minun mieleni teki niitä. Minä pidin huivista. Minulta yritettiin ottaa kaksi kertaa pakolla huivi pois päästä, kerran Mazandaranissa ja kerran Teheranissa. Minua loukkasi, koska oli diktatuuri ja he halusivat pakolla ottaa hejabin pois.²⁷¹ [käännös kirjoittajan]

Shaahi puhui ensimmäisen kerran 500 naisille, että puolet työvoimasta eli naiset on jäänyt käyttämättä. Hän sanoi myös, että ihmisten kasvattaminen tulevaisuutta varten on

²⁶⁸ Avnisan 1980, 87.

²⁶⁹ Behnud 1996, 230.

²⁷⁰ Jayorande 1999, 94-106.

²⁷¹ Hajidini 1999, 70-76.

naisten käsissä, naiset voivat olla hyviä opettajia ja kasvattaa hyviä ihmisiä. (Alol Saton 1978, s. 34)²⁷²

Iranissa tämän jälkeen opiskelijat ilmestyivät kadulle ilman hejabia. Lehdet julkaisivat kuvia naisista ilman hejabia ja vaatesuunnittelijat yrittivät saada uusia malleja länsimaisista vaatteista. Toiminta oli ylhäältä päin johdettua, eivätkä köyhät ja uskovaiset ihmiset ymmärtäneet ollenkaan tätä käytäntöä. Iranissa tavallisille naisille oli satoja vuosia opetettu, että hejab on osa heidän identiteettiään. Reza Shaahi oli sotilas ja hän yritti saada kaikki noudattamaan määräyksiään voimakeinoin. Naisten hejabin käytön kieltäminen ei ollut uskovaisten yhteiskunnalle helppo. Iranilla oli oma kulttuuri ja vanhat tavat. Näihin muutoksiin tottuminen vaatisi enemmän aikaa. Väkivallan ja voimakeinojen käyttö ei ollut hyvä ratkaisu erityisesti tähän asiaan. Osa aktiivisista naisista, kuten vapaustaistelijat Shokat Rusta ja Jamile Sediqi, pantiin vankilaan. Toimintaa naisten vapauksien ja tasa-arvon puolesta kiellettiin ja rajoitettiin. Sen sijaan Reza Shaahi yritti muuttaa naisten asioita omilla keinoillaan. Tämä oli hyvin ristiriitaista naisten oikeuksien, vapauksien ja tasa-arvoisuuden kannalta. Kun Reza Shaahi yritti muuttaa naisten pukeutumista pakolla, se toi myös negatiivisia vaikutuksia ja synnytti vastatoimintaa. Sen vuoksi hejab sai myöhemmin tärkeän roolin uskovaisten ja köyhien perheiden keskuudessa. Yksi iranilainen naistutkija on tutkinut ilmiötä ja kommentoinut: ”Vuoteen 1941 asti kestänyt painostus tämän lain toteuttamisessa oli yksi syy poliittisen reaktion synnyttämiseen hejabin käytön puolesta muutama vuosi myöhemmin. Monet epäilevät, oliko laista hyötyä hejabin käytön lopettamisessa.”²⁷³ Reza Shaahin aikana vuonna 1936 naisille annettiin äänioikeus.²⁷⁴ Kuitenkin tässä tulee esiin kysymys, mihin äänioikeuksia tarvittiin, kun kaikkia vapauksia oli rajoitettu.

3.3.2. Pahlavin perheen toinen shaahi

Hitlerin tultua valtaan Saksassa Reza Shaahista tuli hänen kannattaja.²⁷⁵ Vuonna 1941 neuvostoliittolaiset ja englantilaiset sotilaat miehittivät Iranin ja Reza Shaahin oli pakko luopua vallasta poikansa eduksi. Hänet karkotettiin maasta ja Reza Shaahi kuoli myöhemmin Johannesburgissa Etelä-Afrikassa. Hänen pojastaan Muhammed Rezasta tuli

²⁷² Jayorande 1999, 94-106.

²⁷³ Jayorande 1999, 94-106.

²⁷⁴ Jayorande 1999, 94-106.

²⁷⁵ Behnud 1996, 249.

hänen tilalle Iranin uusi kuningas. Muhammed Reza oli nuori, eikä hänellä ollut kokemusta hallitsemisesta. Tämän vuoksi häntä kutsuttiin nuoreksi shaahiksi. Kun Reza Shaahin valta kaatui, yhteiskunnassa syntyi levottomuuksia. Vankiloissa poliittiset vangit nousivat kapinaan. He vapautuivat, sillä shaahilla ei ollut tilanteessa valtaa. Vapautuneet vangit aloittivat uuden toiminnan Pahlavia vastaan.²⁷⁶ Nuoren shaahin oli pakko kutsua tunnettujen perheen jäseniä kuten Qajarin ja Teimur Tashin perheet eri puolilta Irania. Reza Shaahi oli tappanut näiden perheiden jäseniä tai päähenkilöitä. Uuden shaahin oli pyydyttävä heiltä anteeksi isän tekojen vuoksi.

Uudella shaahilla oli kaksoissisar Ashraf Pahlavi, jolla oli paljon valtaa. Hän yritti olla shaahin läheisin henkilö ja vaikuttaja ja joskus myös kilpailija. Hän oli huolissaan veljensä vallassa pysymisestä, sillä veli ei ollut rohkea. Sen vuoksi sisar yritti vahvistaa veljensä valtaa. Kun Reza Shaahi syrjäytettiin vallasta, uuden shaahin sisar ja veli Ali-Reza lupasivat tukea ja auttaa shaahia pysymään vallassa.²⁷⁷ Shaahin vankka asema oli kaikkien Pahlavin etu. Alkuaikoina shaahin perheessä oli kaksi naista, joilla oli tärkeä paikka hovissa. Shaahin äiti ja Reza Shaahin vaimo Taj-al-moluk oli synnyttänyt Iranin kuninkaan Muhammed Rezan ja hänen veljensä, silloisen kruununprinssin Ali-Rezan. Äiti oli tästä hyvin ylpeä ja hän oli vallannut itselleen tärkeän aseman hovissa. Tämä paikka oli kuitenkin vain ulkoinen, eikä hänellä ollut paljon vaikutusvaltaa. Toinen nainen oli edellä mainittu shaahin kaksoissisar Ashraf. Hän ei halunnut olla ilman valtaa, vaan hankki sitä paljon itselleen. Hän halusi olla Iranin ensimmäinen nainen. Ashraf ja muut siskot kilpailivat keskenään, kuka voi lähentyä shaahia ja vahvistaa omaa valtaansa perheessä. Äidillä oli pysyvä sija, mutta perheen tyttäret kilpailivat keskenään. Shaahin siskot yrittivät lähestyä shaahin vaimoa ja saada hänet puolelleen. Kun toinen sisar Shams löysi vaimoehdokkaan shaahille, ensimmäinen yritys oli saada shaahin morsiamen sympatiat omalle puolelleen. Shaahin toinen vaimo Soraya kirjoitti tästä muistiinpanoihinsa:

Prinsessa Shams²⁷⁸ kertoi minulle: - Soraya, sinun paikkasi on minun sydämessäni. Jos menet veljeni kanssa naimisiin, minä olen mielelläni sinun paras ystäväsi. Prinsessa Fozien²⁷⁹ kanssa minulla oli monia vaikeuksia hovissa. Kysyin: - Miksi? Hän vastasi: - Koska Fozie oli valinnut siskoni Ashrafin ystäväkseen ja he olivat aina yhdessä, Ashraf tuhosi prinssin aviollisen

²⁷⁶ Behnud 1996, 312.

²⁷⁷ Behnud 1996, 312.

²⁷⁸ Mohammed Reza Pahlavin yksi sisar.

²⁷⁹ Muhammed Reza Pahlavin ensimmäinen vaimo ja Egyptin kuningas Malak Faroqin sisko.

elämän. ... sinun täytyy pysytellä kaukana siskostani, hänellä on kunnianhimoinen luonne.²⁸⁰ [käännös kirjoittajan]

Myöhemmin tuli ilmi, että Ashraf oli vaikuttanut sekä Fuzian että Sorayan avioeroihin shaahin kanssa. Hän ei halunnut ketään kilpailijoita, ei edes shaahin vaimoa. Vuonna 1959 Ashraf pääsi 40-vuotiaana Iranin YK-edustuston johtajaksi sekä YK:n ihmisoikeusryhmän varapuheenjohtajaksi.²⁸¹ Shaahin perheessä ja sisäpiirissä valtataistelut olivat yleisiä. Tässä kilpailussa Ashraf oli muita tehokkaampi ja hän sai enemmän valtaa itselleen. Tärkeä asia oli shaahin suhde omaan perheeseen ja toisaalta suhde naisia kohtaan koko yhteiskunnassa. Shaahi oli henkilökohtaisesti hyvin taikauskoinen ja hän teki yksin päätökset. Shaahi oli herkkä arvosteluista, eikä hän hyväksynyt niitä. Shaahin ympärillä oli ihmisiä, jotka saattoivat helposti vaikuttaa hänen tekemisiinsä käyttämällä hyväksi shaahin heikkouksia. Shaahi kohteli omassa piirissään naisia sivistymättömästi ja stereotyyppisesti. Hänellä oli tytär Shahnaz avioliitosta Fozien kanssa. Shaahille ja Sorayalle tuli avioero, sillä Soraya ei voinut saada lapsia ja shaahilla oli haaveena saada poika vallanperijäksi. Vaikka Shahnaz oli shaahin lapsi, hän ei kelvannut kruununperilliseksi, koska shaahi halusi seuraajakseen pojan. Shaahi kohteli omia lapsiaan eriarvoisesti. Shahnaz oli eristetty, eikä hän ollut shaahin erityisessä suosiossa. Hänellä oli myös vaikeuksia shaahin kanssa, sillä shaahi ei antanut vanhimman tyttärensä itse valita puolisoaan. Shaahin mielestä tytär ei voi mennä naimisiin miehen kanssa, josta shaahi ei pidä. Amir Alam kirjoittaa:

Yritin saada shaahia osallistumaan prinsessa Shahnazin häihin. Shaahi ei halunnut kuulla asiasta ehdottomasti mitään. Todellisuudessa hän tuli vihaiseksi ja kirosi kovasti tyttärensä. Mutta yritin sanoa hänelle, että prinsessa Shahnaz on sinun tyttäresi ja ette voi niin helposti eristää häntä.²⁸²

Tämä tapa oli tullut Muhammed Reza Pahlaville hänen isältään Reza Shaahilta. Kun Reza Shaahin tyttäret Ashraf ja Shams tulivat avioitumisikään, shaahi kutsui heidät työhuoneeseensa ja näytti heille kaksi nuorta miestä ja kertoi heille: Nämä ovat teidän tulevat aviomiehenne.²⁸³ Myöhemmin Alam välitti shaahin viestin Shahnazille. Shaahin

²⁸⁰ Esfandyari-Bakhtiyari 1992, 57.

²⁸¹ Behnud 1996, 451.

²⁸² Alam 1992, 145.

²⁸³ Esfandyari-Bakhtiyari 1992, 123.

mielestä oli parempi, että tytär matkustaisi Eurooppaan ja menisi siellä naimisiin huomiota herättämättä. Shaahi ei myöskään hyväksynyt hänen perheensä naisten mielipiteitä. Hänellä oli hyvin patriarkaaliset mielipiteet naisista. Shaahin entinen vaimo Soraya kirjoittaa:

On hyvä, että Muhammed Reza ei anna itseään helposti huijattavan. Iranissa naiset, edes prinsessat, eivät voi toimia politiikan areenalla. Naisten kohtalo on totella miestä ja hänen sanaansa.²⁸⁴ [käännös kirjoittajan]

3.3.3. Shaahin suhtautuminen naisiin

Iranissa pojat kunnioittavat äitiänsä. Tämä on traditio, joka kuuluu iranilaiseen kulttuuriin. Vaikka naisilla ei ole oikeuksia, heitä kunnioitetaan. Isällä on perheessä taloudellinen ja muu määräysvalta, jos hän on terve ja työkykyinen. Jos isä on sairas, valta siirtyy vanhimmalle pojalle. Naisilla on enemmän valtaa, jos perheessä ei ole aikuista poikaa ja isä on työkyvytön. Miehellä on aina ollut perheen suojelijan rooli. Iranilaisten traditiojen mukaan naiset ovat heikkoja ja monet vaarat uhkaavat heitä, joten miehen on suojeltava perheen naisia. Naisia kutsutaan termillä ”zaeife”.²⁸⁵ Shaahi ja kuninkaan hovipiirin miehet olivat samanlaisia. Shaahilla oli aina viimeinen sana, eivätkä perheen naiset kuten äiti, siskot, vaimo ja tyttäret voineet puuttua hänen asioihin. Vaimojen lisäksi shaahilla oli monta rakastajatarta. Shaahilla, kuten Qajarin suvulla, ei ollut haaremia,²⁸⁶ mutta hänellä oli aina monta rakastajatarta, joista shaahi ei halunnut vaimonsa tietävän. Hoviministeri Alam kirjoittaa:

Olin shaahin seurassa Aramin puutarhaan asti. Sen jälkeen pyysin lupaa lähteä. Menin rakastajattareni luokse, joka asui yhden ystävän luona aivan lähellä. Söimme erinomaisen illallinen ja se oli ainutlaatuinen ilta, joka jäi mieleen. Kävin Aramin puutarhassa varmistamassa, oliko shaahillakin yhtä hauskaa kuin minulla.²⁸⁷ [käännös kirjoittajan]

²⁸⁴ Esfandyari-Bakhtiyari 1992, 122.

²⁸⁵ Zaif on farsin kieltä ja tarkoittaa heikkoa. Zaeife on feminiininen sana ja tarkoittaa heikkoa naista.

²⁸⁶ Harem on paikka, jossa kuninkaan vaimot asuivat. Joillakin kuninkailla oli kymmeniä vaimoja haaremissa.

²⁸⁷ Alam 1992, 369.

Alamin kirja on täynnä muistiinpanoja shaahin hauskanpidosta, mutta ne kaikki pidettiin piilossa julkisuudesta. Shaahilla oli omia henkilöitä, jotka järjestivät hänelle naisia. Yksi heistä oli Hushng Dolo. Shaahi ei halunnut muiden tietävän hänen hauskanpidostaan. Hän varoi, ettei ollut suoraan yhteydessä naisten järjestäjien kanssa, vaan hänellä oli yksi päävälittäjä harrastustaan varten. Shaahin ministeri kirjoittaa:

Shaahi käski ”x:n” huomioida, että joka kerta kun hän ottaa yhteyttä naisten kanssa, hänen on raportoitava Dololle, ei suoraan hänelle. En ymmärtänyt tämän viestin tarkoitusta. Shaahi selitti: ”Tiedätkö, ”x:n” työntekijät menevät minun huomiota saadakseen joskus liian pitkälle ja epämoraalisen palvelunsa vuoksi kilpailevat keskenään saadakseen minulta enemmän arvostusta.²⁸⁸ [käännös kirjoittajan]

Shaahin vallan aikana maassa oli paljon köyhiä ihmisiä. Vaikka shaahi ja hänen ministerinsä tiesivät ihmisten köyhyydestä, shaahi ei voinut luopua omista kalliista menoistaan. Vuonna 1967 tuli voimaan perheen suojelulaki, joka kielsi monen vaimon pitämisen. Se aiheutti paljon avioeroja, mutta kun naisilla ei ollut juuri yhteiskunnallisia oikeuksia, tämä reformi ei ollut kovin merkittävä.²⁸⁹ Virallisesti moniavioisuus oli kielletty, mutta epävirallisesti se oli voimassa, eikä lakia valvottu tehokkaasti. Naiset katsottiin olevan vain seksin ja hauskanpidon vuoksi ja shaahilla sekä muilla hänen valtiomiehillään oli tällainen elämäntapa. Shaahi halusi peittää Iranin yhteiskunnalliset ongelmat, vaikka ne olivat hyvin syvällä. Shaahin neuvonantaja ja hoviministeri Alam kirjoittaa vuoden 1969 tilanteesta:

Olin kauniilla ratsastusretkellä. Toivoi, että en olisi yksin. Kaksi kuorma-autoa oli joutunut kolariin Farah Abadin tiellä ja se oli aiheuttanut tiesulun. Odottelin ja tällä välillä katselin ihmisten elämää tällä Teheranin köyhien alueella. Kaikki kadut, jotka liittyivät päätiehen, olivat hiekkateitä ja likaisia, koska shaahilla ei ollut mahdollisuutta käydä tällä alueella. Yksi poliisi poltti tupakan ylpeästi niin kuin olisi kuningas ja muut ihmiset hänen alaisiaan. Monta miestä ja chadoriin pukeutunutta naista tuli kylpylästä. Yksi lapsiryhmä oli kerääntynyt yhteen. Jokaisella tytöllä oli chador. Meidän yläluokan väki ei koskaan nouse sängystä niin aikaisin. Kadun kulmassa oli monta kulkukoira ja alaston lapsi tutki roskia. Tämä oli masentava kuva kehittyvälle yhteiskunnalle.²⁹⁰ [käännös kirjoittajan]

---

²⁸⁸ Alam 1992, 332.

²⁸⁹ Jayorende 1999, 94-106.

3.3.4. Naisten taistelut Muhammed Rezan aikana

Muhammed Reza Pahlavin valtakauden aikana iranilaiset naiset taistelivat kurjaa elämänsä vastaan. Heidä pantiin vankiloihin sekä kidutettiin ja tapettiin. Naiset jakautuivat kahteen ryhmään. Osa naisista toimi hallituksen riveissä ja heidän toimintansa oli Pahlavien mielen mukaista. Naisten oikeuksiin kuului vain varakkaiden naisten pukeutuminen länsimaisen muodin mukaan. Nämä naiset, kuten shaahin perhe, ministerien ja korkeiden virkamiesten perheiden naiset elivät hyvin toisenlaisessa maailmassa kuin tavalliset naiset. Kuninkaan perheen naiset taistelivat saadakseen paremman paikan perheessä. Heidän keskuudessa vallitsi kilpailu ja kateus. He eivät voineet tietää tavallisten naisten elämästä. Nämä korkeassa asemassa olevat ihmiset eivät toimineet millään tavoin naisten aseman parantamiseksi yhteiskunnassa. Naisten lehdet ja artikkelit olivat täynnä vaate- ja kauneudenhoitomainoksia. Elokuvia ja tiedotusvälineitä hallitsivat rakastarinat ja muut sen kaltaiset aiheet. Korkeassa asemassa olleita naisia ei kiinnostanut toimia tavallisten ihmisten vuoksi. He yrittivät saada kaikin keinoin korkeita virka-asemia. Esimerkiksi shaahin sisar Ashraf haaveili pääsystä YK:n pääsihteeriksi. Alam kirjoittaa omasta toiminnastaan:

Kun minä olin pääministeri, järjestin naisten ja miesten tasa-arvoa. Vuoden kestänyt uskovaisten pappien valitus ahdisti minua kunnes shaahi näytti voimansa ja kukisti heidät. Minä käskin osan heistä vankilaan, osa karkotettiin maasta ja monet teloitettiin. Tällä tavoin asiat loppujen lopuksi ratkesivat. Nyt naisia on jäsenenä molemmissa parlamentin kamareissa ja yksi heistä on opetusministeri (Farokh-rou Parsa).²⁹¹ [käännös kirjoittajan]

Tämä tasa-arvo oli vain propagandaa ja huono kopio länsimaisten naisten kehityksestä. Tavalliset naiset elivät kurjaa elämää köyhyudessa. Mutta näillä vaikutusvaltaisilla naisilla ei ollut mitään halua parantaa tavallisten naisen elämää. Heidä kiinnosti länsimaista vain uusi muoti ja pukeutuminen. Köyhien naisten koulutus, terveys ja hyvinvointi olivat hyvin alhaisella tasolla. Etelä-Teheranissa ”Halabi Abadissa” naiset elivät huonokuntoisissa asunnoissa, joka he itse olivat rakentaneet laittomasti. Muissa kaupungeissa ja kylissä naisten elämä oli vielä huonompaa kuin pääkaupungissa. Shaahin hoviministeri kirjoitti vuonna 1969:

---

²⁹⁰ Alam 1992, 178.

Ashraf kutsui minut ja ryhmän ministeriöstä sekä lukutaidottomuutta vastustavan liikkeen vastaavia virkailijoita lounaalle. Kolme vuotta sitten julistimme, että kymmenen vuoden kuluttua Iranissa ei olisi lukutaidottomia, mutta tilastojen mukaan nyt kymmenen vuoden jälkeen Iranin lukutaidottomuus on kaksinkertaistunut.²⁹² [käännös kirjoittajan]

Tämä tapahtui aikana, jolloin shaahilla ja hänen valtiollaan oli tapana puhua vain shaahin hyvin korkeatasoisesta ja tehokkaasta johtamisesta. Lehdillä oli velvollisuus kirjoittaa shaahin toiminnasta positiivisesti, hänen toimintaansa ei saanut arvostella. Muhammed Reza Pahlavin aikana toimi väkivaltainen ja kovaotteinen turvallisuuspoliisi ”Savak”. Savakin roolina oli kontrolloida shaahin vastustajia ja lopettaa heidän toiminta. Savak oli pelottanut yhteiskunnan niin, ettei kukaan uskaltanut arvostella kuningasperhettä. Tuolloin ihmisten keskuudessa kulki sananlasku: ”Seinässä on hiiriä ja hiirillä on korvat.” Savak kidutti shaahin vastustajia. Amnesty International on raportoinut Savakin toiminnasta hyvin paljon.

Ensimmäinen Amnesty Internationalin tietoon tullut yksityiskohtainen kidutusta koskeva lausunto on peräisin 23. päivältä joulukuuta 1963. Siinä kuvataan kidutusta, joka samojen tietojen mukaan oli tapahtunut 17.12.1963. Iranin nykyisen hallituksen vastustajat tietävät kuitenkin kertoa, että kidutusta on harjoitettu jo vuodesta 1953 lähtien, jolloin Mossadegh syöstiin vallasta.²⁹³

Savakin kidutuksesta ei ollut pelkästään huhuja, vaan siitä oli oikeita todisteita hyvin paljon. Vain osa näistä todisteista pääsi tiedotusvälineiden palstoille, eivätkä Iranin tiedotusvälineet voineet raportoida yhtään näistä tapauksista. Amnesty Internationalin raportti paljastaa:

M. Nuri Albalan tammi- ja helmikuussa toimeenpannussa oikeudenkäynnissä läsnäollut huomioitsija kertoi raportissaan, että eräs myöhemmin teloitettu syytetty nosti äkkiä villapaitaansa kaikkien edessä ja näytti minulle vatsassaan ja selässään olevia hirvittäviä palohaavoja; ne näyttivät useita kuu-kausia vanhoilta. Samassa oikeudenkäynnissä olleet muut syytetyt kertoivat myös kidutuksista ja totesivat, että eräs heistä ei enää pystynyt kävelemään

²⁹¹ Alam 1992, 61.

²⁹² Alam 1992, 170.

²⁹³ Amnesty International 1976, 280.

kidutuksen aiheuttamien vammojen takia; erään toisen kerrottiin kuolleen kidutushuoneessa.²⁹⁴

Savakilla oli vapaat kädet tehdä mitä tahansa vangeille. Kidutuksilla ei ollut mitään rajoja. Savakilla oli milloin tahansa oikeus viedä vanki takaisin kidutushuoneeseen tai tappa hänet salaisesti kuten yhden Fadaian-järjestön perustajan Bizhan Jazanin. Hän ja kahdeksan muuta saman järjestön poliittista vankia teloitettiin Ovinen pahamaineisella vankilanmäellä. Lehdissä kerrottiin tapauksesta, että yksi terroristiryhmä yritti paeta vankilasta ja sai tilanteessa surmansa. Tapaus paljastui vallankumouksen jälkeen.

Tuohon aikoihin osa iranilaisista naisista nousi shaahia ja hänen valtaansa vastaan. Naiset taistelivat omin tavoin niin kuin kirjailija Sharnush Parsipour, joka joutui vankilaan sekä shaahin että Khomeinin aikana. Suurin osa naisista toimi shaahia vastustavissa ryhmissä ja järjestöissä kuten Maryam Firuz Tudeh-puolueessa. Monet naiset taistelivat aseellisesti vasemmistolaisten puolueiden riveissä. Näitä puolueita olivat mm. Fadaian ja islamilainen vasemmistolainen Kansan Modjahed. Naisia sai surmansa vankiloissa tai taistelussa shaahin poliisia vastaan. Osa naisista sai pitkiä vankilatuomioita ja he vapautuivat vasta vallankumouksen aikana. Naisvankeja kohdeltiin vankiloissa niin kuin miehiä ja joskus pahemminkin, sillä heitä raiskattiin. Naisten taisteluista shaahin vallan aikana on kirjoitettu paljon. Maryam Firuzin muistelmakirja ”Chehre-hay-e drakhshan” (Valoissa nämä) on yksi niistä. Maryam Firuz kirjoittaa naisista, jotka toimivat Tudeh-puolueessa. Shaahi halusi rajoittaa vapauksia, joita oli tullut liittoutuneiden ollessa Iranissa toisen maailmansodan aikana. Vuonna 1949 Naser Fakhrai yritti tappa shaahin, mutta shaahi ainoastaan haavoittui lievästi. Tästä murhayrityksestä syytettiin Tudeh-puoluetta ja niin Tudeh-puolueen laillinen toiminta lakkautettiin. Tudeh-puolueella ei kuitenkaan ollut mitään tekemistä tämän murhayrityksen kanssa. Tämän jälkeen kaikki puolueen aktivistit ja johtajat pakotettiin toimimaan salaisesti ja osa johtajista joutui pidätetyiksi. Maryam Firuzin elämästä tuli hankalaa. Hän ja monet muut Tudeh-puolueen naisjäsenet saivat uusia tehtäviä. Maryam Firuz kirjoittaa näistä naisista:

Mistä ja kenestä kirjoitan? Muistan monia naisia. Kun lapsi syntyy, ensimmäinen hänen suustaan tuleva sana on ”mam”. Antakaa minunkin puhua äidistä. Ei vain yhdestä äidistä, vaan kymmenistä äideistä. He olivat ulkonaisesti rauhallisia, mutta he olivat sisäisesti täynnä stressiä yrittäessään pelas-

²⁹⁴ Amnesty International 1976, 281.

taa lapsensa tai muut. Vanha äiti, joka oli aina käynyt rukouksissa, piilotti rukouskirjan väliin kymmeniä poikansa tovereiden osoitteita. Toinen äiti ei koskaan ottanut pois chadoriaan, koska ajatteli sen olevan jumalan tahdon vastaista. Hän meni sovittuna aikana tapaamispaikalle ja toi taistelilapsensa viestejä tai vaarallisia salaisia kirjeitä.²⁹⁵ [käännös kirjoittajan]

Shaahi rajoitti kaikkien ihmisten poliittista toimintaa. Tästä kärsivät varsinkin naiset, sillä Tudeh-puolue oli aloittanut toiminnan köyhien naisten keskuudessa ja järjesti heille vapaaehtoista koulutusta sekä opetusta taisteluun omine etujen puolesta. Tudeh-puolueella oli koulutettuja jäseniä ja sen riveissä oli juristeja, professoreja sekä yliopisto-opiskelijoita. He olivat mukana köyhien naisten opettamisessa. Kirjailija Mansur-e EtehAdi-e kertoo romaanissaan tuon ajan Tudeh-puolueen naisten toiminnasta. Hän kertoo tapauksesta, jolloin kaksi naisjäsentä Turan ja Mehri menevät köyhän perheen luo ja tarjoavat apuaan. He pyytävät, että raiskauksen kohteeksi joutunut perheen tytär Sakine osallistuisi heidän ompelukurssille ja oppisi ammatin. Turan sanoi Sakinein äidille: ”Jos Sakine oppii ammatin, hän voi tulla esimerkiksi ompelijana toimeen itsenäisesti ja auttaa myös teitä.”²⁹⁶ [Käännös kirjoittajan.] Oikeudenkäynneissä Tudeh-puolueen juristit auttoivat köyhiä naisia. Kun puolueen toiminta lakkautettiin, myös kursseille osallistuvat naiset kärsivät.

Myöhemmin kesällä vuonna 1953 shaahi järjesti vallankaappauksen CIA:n tukemana ja armeijan päällikön Zahedin johdolla. Vallankaappaus kohdistui pääministeri Mossadeghia vastaan ja hänet syrjäytettiin ja vangittiin. Tudeh-puolueen toiminta lakkautettiin ja kymmeniä puolueessa mukana olleita korkea-arvoisia upseereita kuten eversti Siamak tovereineen tapettiin vankiloissa. Tudeh-puolueen upseerien salaisen järjestön johtaja Khosro Ruzbeh teloitettiin vankilassa vuonna 1958. Firuz kirjoittaa työstä, joka toimi hänen ja Khosro Ruzbehin kanssa:

Oli yksi tyttö, joka oli mukana puoluetoiminassa Khosrovin kanssa. Häntä seurattiin, mutta hän onnistui paeta turvallisuuspoliisilta ja meni piiloon. Hän oli iloinen, sympaattinen ja suorasanainen tyttö. Kerran hän arvosteli iranilaisia miehiä ja kertoi, että osa iranilaisista miehistä häpeää käyttää sanaa ”vaimoni”, sen sijaan he käyttävät sanaa ”minun kotini”. Joskus hän vitalsali ja kysyi minulta: ”Rouva, mitä teidän kodillenne kuuluu?” Tämä nimi jäi minun miehelleni.²⁹⁷ [käännös kirjoittajan]

²⁹⁵ Firuz s.a., 20.

²⁹⁶ Ittihadiah 1997, 275.

²⁹⁷ Firuz s.a., 146.

Ruzbeh ja monet muut Tudeh-puolueen jäsenet puolustivat omaa puoluettaan ja aatetaan shaahin sotilasoikeudessa. Tudeh-puolueen johtajat joutuivat piiloutumaan ja monet pakenivat Iranista ulkomaille. Tudeh-puolueen toiminta oli kiellettyä ja sen jäseniä teloitettiin ja vangittiin vuoden 1979 Iranin vallankumouksen aikana. Abu-torab Baqerzadeh, Abbas Hajari Bajestani, Esmail Zolqader, Taqi Kaimanesh ja monet muut istuivat yhtäjaksoisesti shaahin vankiloissa 25 vuotta.²⁹⁸ Nämä henkilöt tapettiin myöhemmin islamilainen tasavallan vankiloissa. He olivat vapaina vain muutaman vuoden vallankumouksen jälkeen.

Fadaian-järjestö oli yksi tärkeä järjestö, joka toimi aseellisesti shaahin yksinvaltaa vastaan. Puolueessa oli mukana paljon naisia, jotka taistelivat ja saivat surmansa tai kuolivat kidutuksen uhreina Savakin vankiloissa. Osa Fadaian-järjestössä mukana olleista naisista on mainittu taulukossa 1.²⁹⁹

Taulukko Virhe. Tuntematon valitsimen argumentti.. **Fadaian-naiset, jotka taistelivat Fadaian-järjestön riveissä Muhammed Reza Pahlavin valtaa vastaan ja saivat surmansa.**

Nimi	Kuolinvuosi	Kuolinsyy
Yadol-lahi, Puran	1973	räjähdys
Jasemi, Mahvash	1973	Savakin kidutus
Ahmad-Eskuii, Marziye	1975	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Ruhi-ahngaran, Nehzat-al-sadat	1976	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Fatemi, Parvin	1976	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Nahani, Fatemeh	1976	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Hassanpour-asl, Fatemeh	1976	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Afdarniya, Fayemeh	1976	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Ashraf-zadeh kermani, mani-zheh	1976	teloitus vankilassa
Ghoruri, Ezat	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Alaqa, Ladan	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Hatami, Mahvash	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa

²⁹⁸ Tudeh- puolue 2000, Ensan, tarkh, ensan. [www-dokumentti].

²⁹⁹ Fadaian Aksaryat, Yadname, ”Yade Yaran Yad bad”[www-dokumentti].

Ghroruri, Farideh	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Bolbol sefat, Mitera	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Modir Shanechi, Zohreh	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Taleb-zadeh shoshtari, Mina	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Khoram, Tahereh	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Hossaini, Fatemeh	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Mahdavi, Golrokh	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Alaqa, Nastaran	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Shaahi, Maryam	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Hossaini, Afsar-alsadat	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Ahmadi-Hashemi, Nadereh	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Tavakoli, Simin	1977	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Ruhi-Ahangaran, Aazam-alsadat	1977	teloitus vankilassa
Aqanabi Qahlaki, Zahra	1977	teloitus vankilassa
Bizhazadeh, Saba	1977	aseellinen yhteenotto Savakin kanssa
Ayati, Ghzal	1978	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Panje Shaahi, Paridokht	1978	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa
Panje Shaahi, Nasrin	1978	aseellinen yhteenotto poliisin kanssa

Tämä taulukon nimet ovat vain osa niistä naisista, jotka taistelivat Muhammed Reza Pahlavin valtaa vastaan. Naiset olivat niin rohkeita taistelussa, että shaahikin hämmästyti sitä. Shaahin aatteen mukaan naiset eivät voineet toimia kuten miehet esimerkiksi sodassa. Alam kirjoittaa:

Puhuimme pohjoisessa paljastuneesta sissiverkostosta. Shaahi sanoi: ”Heidän rohkeutensa sodissa on uskomaton. Naiset taistelevat viimeiseen henkeen asti. Miehet syövät syanidikapselin ja tekevät itsemurhan mielummin kuin joutuvat vangituiksi”.³⁰⁰

Shaahi vaati kovia rangaistuksia vastustajilleen. Näitä olivat kuolemanrangaistus ja epäoikeudenmukaiset vankilatuomiot. Vaikka kansainväliset ihmisoikeusjärjestöt valittivat

³⁰⁰ Alam 1992, 734.

Iranissa tapahtuneista ihmisoikeusrikoksista, shaahin mielestä vastustajat kuuluivat van-
kilaan tai teloitetuiksi. Kaikki häntä vastustavat olivat shaahin mielestä terroristeja.
Shaahi ei sallinut Iranissa mitään vapauksia. Lehtien oli lupa kirjoittaa propagandaa
shaahista ja hänen toiminnastaan. Hän halusi vaikuttaa myös ulkomaalaiseen lehdistöön
ja halusi, että nekin kirjoittavat shaahin puolesta. Alam kirjoittaa:

Näytin shaahille Le Monde'n pääkirjoituksen, jossa arvosteltiin meidän ny-
kyisiä terroristien teloituksia. Shaahi haukkui artikkelin arvottomaksi. Minä
sanoin, että meidän kunnioitus koko länsimaailmassa on laskussa. Shaahi
vastasi: "Mitä muuta? Meidän ei pitäisi olla läntisen yleisön mielipiteen or-
jia. Näillä äpäraitoimittajilla ei ole muuta paitsi roskaa. Yhdellä murhaajalla,
varsinkin terroristilla ei ole muita oikeuksia kuin kuolema."³⁰¹ [käännös kir-
joittajan]

Naiset ovat taistelleet myös muissa järjestöissä ja puolueissa, ja sen vuoksi heitä on saa-
nut surmansa tai vangittu. Näitä puolueita ovat Modjahed ja monet muut pienet vasem-
mistolaiset ryhmät. Muhammed Reza Pahlavin valta kaatui vihdoinkin vuonna 1979. Shaah-
hi perheineen pakeni kuukausi ennen vallankumouksen onnistumista Iranista. Hän vei
mukanaan paljon rahaa, arvokkaita tavaroita ja koriste-esineitä. Shaahin tilalle vallanpi-
täjäksi tuli islamilainen tasavalta ajatollah Khomeinin johdolla.

---

³⁰¹ Alam 1992, 743.

4. Iranilaiset naiset islamilaisessa tasavallassa

4.1. Naisten kohtelu islamilaisen vallankumouksen alkuaikoina

Iranilaiset uskoivat alussa islamilaisten lupauksiin yhteiskunnallisista vapauksista. Iranilaiset ovat yrittäneet monta kertaa saada maastaan tasavallan ja muuttaa monarkiaa. Vihdoin Iran sai tasavaltalaisen järjestelmän, mutta tätä vapautta kesti vain muutaman kuukauden. Ensimmäisenä lakkautettiin Ayandegan-lehden toiminta joitakin kuukausia vallankumouksen jälkeen. Uuden vuoden juhlan aikana kaksi kuukautta vallankumouksen jälkeen armeijan joukot hyökkäsivät Kurdistanin pääkaupunkiin Sanadajiin Länsi-Iranissa. Tässä yhteenotossa sai monta sataa tavallista ihmistä surmansa ja moni haavoittui. Armeija hyökkäsi kaupunkiin raskailla kranaateilla ja taloja raunioitui. Mullah Sadeq Khalkhali oli vallankumouksen ”hakem-e share” eli islamilaisen oikeuden johtaja. Hänen käskyllään teloitettiin satoja vankeja Teheranissa sekä Kurdistanin alueella. Heitä kutsuttiin vastavallankumouksellisiksi, vaikka osa heistä oli vastustanut shaahia ja ollut toisinajattelihoita. Tämä hyökkäys ja teloitukset sytyttivät sodan Kurdistanissa. Ovinin pahamaineiseen shaahin vankilaan Teheranissa tuli jälleen uusia poliittisia vankeja, joita syytettiin vastavallankumouksellisesta toiminnasta.

Ajatollah Khomeini oli Gardian-lehden haastattelussa vuonna 1979 ennen vallankumouksen onnistumista kertonut, että naiset voivat päättää omasta kohtalostaan ja pukeutuminen on vapaata. Myöhemmin vallankumouksen aikana Al-safir -lehden haastattelussa Khomeini sanoi, että musliminaiset ovat oman kasvatuksensa vuoksi valinneet chadorin ja että tulevaisuudessa he ovat vapaita päättämään mitä haluavat. Me olemme vain kieltäneet kevyennäköiset vaatteet.³⁰² Työssäkäyvät naiset määrättiin pukeutumaan islamilaisittain. Kuukausi vallankumouksen jälkeen Khomeini sanoi, ettei naisten työtä toimistoissa ole kielletty, mutta naisten pitää käyttää islamilaista hejabia. Naistenpäivänä 8. maaliskuuta 1979 naiset osoittivat mieltä tätä käskyä vastaan Teheranissa. Heitä oli kymmeniä tuhansia naisia ja he huusivat ”taistelemme vapauden vuoksi”.³⁰³

---

³⁰² Rahmani 1993, 47.

³⁰³ Rahmani 1993, 48.

³⁰³ Rahmani 1993, 49.

Islamilaiset lait tulivat voimaan ja alkoholin käyttö sekä naisten ja miesten seurustelu ilman avioliittoa kiellettiin. Jos naisella oli seksuaalinen suhde miehen kanssa ilman avioliittoa, siitä määrättiin raipparangaistus. Näiden sääntöjen rikkomisesta seurannut rangaistus pantiin täytäntöön avoimella paikalla toisten ihmisten nähdessä. Ruoskinta suoritettiin niin, että tuomittu henkilö makaa mahallaan korkealla paikalla, esimerkiksi linja-auton katolla ja yksi islamilainen rankaisija lyö hänen selkäänsä raipalla. Tämä tehtiin avoimesti ja sen päämääränä oli, että muut ihmiset näkisivät islamilaisen rangaistuksen sekä tuomitun kunnian häpäiseminen toisten kansalaisten edessä. Islamilainen vallankumous kielsi prostituution harjoittamisen. Osa näistä naisista siirtyi valtion toimintaan ja islamilaiset käyttivät heitä hyväkseen poliisitoiminnassa. Joitakin heistä kutsuttiin ”Zeynabin sisariksi”. Heidän tehtävänä oli kontrolloida muita naisia kaduilla ja vartioida naisvankiloita. Kesällä vuonna 1979 naistentuomarin työt lakkautettiin.³⁰⁴ Sen jälkeen naisilla ei ollut oikeutta toimia tuomarityössä, sillä islamilaisien mielestä naisilla ei ole kykyä tuomarin tehtäviin, vaan se on miesten työtä.

Islamilaisen tasavallan julistamisen jälkeen naisten osallistuminen tuomari-työhön lopetettiin. Säädettiin laki, joka määräsi mitä työtä tuomarilla on. Tämän jälkeen naiset erotettiin tuomarien töistä ja heidät siirrettiin muihin virkoihin. Myöhemmin vuonna 1985 lakiin tuli viides pykälä, jonka mukaan naiset voivat olla tavallisessa perheoikeudessa ja osallistua tuomarin neuvonantajina lapsia koskeviin vanhemmuusriitoihin.³⁰⁵ [käännös kirjoittajan]

Tämän jälkeen Iranissa naiset eivät tehneet tuomarin työtä. Heidät siirrettiin syrjään ja naiset voivat työskennellä ainoastaan tuomarien neuvonantajina ja virkailijoina oikeuskamareissa. Tuomarin työhön pyrkiville on yksi ehto: tuomarin täytyy olla mies. Iranin naisten työ on ensisijaisesti kotityötä, muut työt on jaoteltu naisten ja miesten töihin. Iranin islamilaisen tasavallan naisten työpolitiikkaa on se, että naisten varsinaisena ammattina on hänen työnsä kotona. Sharia eli islamilainen laki määrää ne ammatit, joissa naiset voivat työskennellä. Viidennen pykälän A-kohdan mukaan naisten ammatteja ovat mm. opettaja, kättilö ja jotkut lääketieteen alat. D-kohdassa on ammatit, jotka sharia kieltää. Ne eivät raskaan työn ja aatteen arvon (kulttuurisen ja yhteiskunnallisen) mukaan sovi naisille. Tällaisia töitä ovat tuomarin ja palomiehen työt.³⁰⁶ Iranin lakien mukaan naisella ei ole oikeutta myöskään korkeisiin virkoihin. Iranin perustuslain pykäläs-

³⁰⁴ Madani 1991, 278

³⁰⁵ Moetamedi & Bashiri & Baqeri 1998, 111.

sä numero 115 sanotaan: ”Presidentti pitäisi valita sopivien poliittisten ja uskonnollisten miesten keskuudesta.”³⁰⁷

Osa koulutetuista naisista yritti lakien tulkitsemisen kautta vaikuttaa asiaan ja muuta niitä naisten eduksi. Asianajaja Mehrangiz Kar on yksi niistä naisaktivisteista, jotka yrittävät tulkita lakia niin, että islamilaisten johtajien käskyjen mukaan poliittisilla ja uskonnollisilla miehillä tarkoitettaisiin päteviä ihmisiä. Hän ei näe mitään estettä sille, etteikö nainen voisi olla presidentti. ”Rojal” on arabiankielinen sana ja se tarkoittaa miehiä. Hän sanoo, että osa asiantuntijoista tulkitsee tämän päteväksi eli jos he sanovat ”poliittinen ja uskonnollinen rojal”, he tarkoittavat ”päteviä ihmisiä” ilman mitään sukupuoli-eroja.³⁰⁸ On hyvin ymmärrettävää, että nämä naisaktivistit yrittävät lakien tulkinnan kautta muuttaa naisten asemaa, mutta asia ei ole näin. Iranin patriarkaalisessa yhteiskunnassa ei ole vain kysymys lakien tulkitsemisesta ja muuttamisesta. On kysymys, siitä että todellisuudessa naiset eivät voi olla johtajia ja korkeissa asemissa. Naiset määrätään miesten alaisiksi. Kuten Mehrangiz Kar itse toteaa, Iranin lait eivät ainoastaan anna mahdollisuuksia väkivaltaan naisia vastaan, vaan ne on myös rakennettu niin, että ne toimivat helposti naisia vastaan.³⁰⁹ Iranin islamilaiset ovat käyttäneet naisia hyväksi omien kannattajien lisäämiseen ja mielenosoituksissa, mutta laissa ja käytännön elämässä he ovat rajoittaneet naisten toimintaa.

Islamilainen tasavalta toi naiset valtiollisiin mielenosoituksiin kaduille ja toisaalta se toi politiikan, joka pani naiset kotinurkkaan ja lopetti naisten osallistumisen yhteiskunnalliseen ja poliittiseen toimintaan. Naiset pakotettiin jäämään vain kotiin. Tilastojen mukaan naisten aktiivisuus on vallankumouksen jälkeen vähentynyt ja vastuullisessa asemassa olevien naisten töitä on vähennetty.³¹⁰ [käännös kirjoittajan]

Iranissa kaikissa julkisissa paikoissa ja työpaikoilla kuten kouluissa ja toimistoissa on omat säännöt naisten käyttäytymisestä. Opetusministeriön sääntöjen mukaan koulutyttöjen pitäisi pukeutua täysin islamin sääntöjen mukaisesti. Vuonna 1991 Kar-lehti tuo esiin opetusministeriön ilmoituksen, joka määrää tyttöjen pukeutumisen :

---

³⁰⁷ Kar 1997, 59.

³⁰⁸ Kar 1997, 59.

³⁰⁸ Kar 1999, 56-62.

³⁰⁹ Kar 1999, 56-62.

Islamilaisten hyväksymä hejab koulutyttöille on A) Manto (pitkä, suora vaate), housut ja sopiva chador. B) Manto, housut ja maqnae (pitkä hunttu) Sopivia vaatevärejä ovat harmaa, musta, ruskea, tummansininen ja vaaleanruskea. Korkeakorkoiset kengät ja värilliset sukat on kielletty. Korujen käyttäminen, kynsilakka ja pitkät kynnet on kielletty.³¹¹ [käännös kirjoittajan]

Naiset on määrätty julkisissa paikoissa noudattamaan ehdottomasti hejabia. Jos nainen ei noudata pukeutumissääntöjä, häntä odottaa rangaistus, joka voi olla ruoskinta tai vankeus. Naisten matkustamista on myös rajoitettu. Laki numero 1060 kieltää naisia menemästä naimisiin ulkomaalaisen miehen kanssa ilman sisäministeriön lupaa. Naisten ulkomailla opiskelusta laki numero 3 kertoo: ”Ulkomaille voi mennä opiskelemaan kandidaatti tai ylemmän tutkinnon suorittanut nainen, jos hän on naimaton ja naimisissa oleva vain oman miehensä läsnä ollessa.”³¹² [Käännös kirjoittajan.] Miehellä on oikeus kieltää naisen valitsemasta tietyn ammatin, jos tämä ammatti on miehen mukaan perheen kunnian vastainen.

Kesällä 1998 eduskunta kielsi naisten ja miesten kuvien käytön propagandan välineenä korostamaan miesten ja naisten eroja. Propagandaa on esimerkiksi kuva, jossa on miehen väkivallan kohteeksi joutunut nainen. Monet naiset vastustivat tätä lakia, mutta osa naiskansanedustajistakin oli aktiivisesti sen puolella. Yksi kansanedustaja kertoi: ”Josain runoissa ja romaaneissa on naisten ja miesten välillä suoria kontakteja ja tällaiset romaanit ja kuvat herättävät nuorten seksuaaliset halut ja harhauttavat heitä.”³¹³

Iranin televisiossa ja elokuvissa naisia ei saa näyttää ilman huivia. Naisten ja miesten välinen koskettamisen näyttäminen, jopa kädestä pitäminen, on kielletty. Reza Allamahzadeh kirjoittaa Iranin elokuvateatterien katsauksessa: ”Iranin sensuurin mukaan ei vain seksin näyttäminen ole kiellettyä, vaan myös naisten näyttäminen ilman hejabia on ehdottomasti kielletty, vaikka elokuva olisi tehty ennen vallankumousta.”³¹⁴ Iranin eduskunta käsitteli keväällä 1998 lakiehdotusta, jossa naisten ja miesten terveystalot erotetaan. Lain mukaan mieslääkäri ei voinut hoitaa naispotilaita. Nämä vaaralliset lait herättivät vastustusta ympäri maailmaa kuten Fadaian aksariyat -järjestön naisten komissio

³¹⁰ Kar (Fadaian aksariyat) 4.3.1992, Naiset ja valtio, s. 5

³¹¹ Kar (Fadaian aksariyat) 2.10.1991, Opetusministeriön määräys tyttö- ja poikaopiskelijoiden pukeutumisesta, s. 2

³¹² Moetamedi & Bashiri & Baqeri 1998, 83.

³¹³ Kar (Fadaian aksariyat) 19.8.1998, Eduskunta hyväksyi ”välineenä käytön kieltäneen” ehdotuksen.

³¹⁴ Allamah-zadeh 1991, 132.

kirjoitti kirjeessään 23.3.1998 Muris Kapitornille (YK:n ihmisoikeusosaston Iranin edustuston johtaja): ”Jos nämä lait hyväksytään, naisten oikeuksien puolustajat tuomi-
taan Allahin ja sharian lakien perusteella ja naisten kuvat häviävät lehdistöstä.”³¹⁵

4.2. Vankilat täynnä naisia

Islamilaisen tasavallan vankilat täyttyi naisista. Naiset joutuivat vankiloihin yhteiskun-
nallisista ja poliittisista syistä. Poliittisista vangeista ei ole saatavissa tilastoja, mutta
Iranissa on tuhansia poliittisia nais- ja miesvankeja. Heitä on kidutettu ja teloitettu. Ira-
nin vankiloita verrataan Euroopan keskiaikaisiin vankiloihin. Nainen nimeltään Parvin
on ollut vankilassa ja nähnyt kidutuksia. Hän kertoo Rahe kargar -lehden haastattelussa:

Vankeja kidutettiin ennen teloitusta. Toisia vankeja vietiin katselemaan
muiden kiduttamista, katsomaan miten naulataan teloitettavaksi vietävän
vangin jalkaluu. Näistä silminnäkijöistä vain kaksi jäi eloon. Vankien ja var-
tijoiden suhde islamilaisessa tasavallassa oli sellainen, että vanki ei voinut
käyttää sanaa ”vartija”, vaan pitäisi sanoa ”veli” tai ”sisko”.³¹⁶ [käännös kir-
joittajan]

Naisten ja muiden poliittisten vankiloiden oloista on kirjoitettu paljon. Tuhansia poliitti-
sia vankeja kidutettiin ja teloitettiin. Naisia raiskattiin ennen kuolemanrangaistuksen
toteuttamista, koska naista ei voi teloittaa neitsyenä. Fanaatikkojen mukaan neitsyet
pääsevät taivaaseen. Sen vuoksi ennen heidän teloittamista järjestettiin islamilainen
naimisiinmenorituaali ja yksi vartija raiskasi naisvangin. Suzan kertoo vankiloissa ta-
pahtuneista raiskauksista:

Olimme kuulleet, että Pasdari (vallankumouskaarti) raiskasi tyttöjä islami-
laisten rituaalin mukaan ennen teloituksia, mutta en itse nähnyt sitä. Tiedän
kaksi raiskaustapausta. Yksi oli 16-vuotias tyttö, joka joutui kiinni kesällä
1981 ja hänet raiskattiin. Tämä tyttö oli kolme vuotta vankilassa ja hän sai-
raistui psyykkisesti ja masentui. Toinen oli tyttö, jonka Pasdariin kuuluvat
miehet raiskasivat. Vankilan johtaja näytti tytölle monta Pasdariin kuulu-
vaan henkilöä, mutta tyttö ei voinut tunnistaa raiskaajia, sillä raiskauksen
aikana hänen silmät oli sidottu.³¹⁷ [käännös kirjoittajan]

³¹⁵ Kar (Fadaian aksariyat) 27.3.1998, Kasainvälinen kutusu vastustamaan naisten vastaisia lakeja Iranissa, s. 2.

³¹⁶ Rahe karegar 1.1.1992, Pelottavaa unta, s. 6.

³¹⁷ Rahe karegar no. 92, 1.2.1992, Pelottavaa unta, s. 8.

Toinen naisvanki Parvin muistaa yhden tytön, joka oli raiskattu ja sidottu kiinni keittiön patteriin. Tapahtuman vuoksi tytön psyykinen tasapaino järkkäyi. Parvin muistaa myös toisen tapauksen työstä, joka teloitettiin vuonna 1989. Yksi Pasdarin sotilas oli mennyt hänen vanhempiansa luo ja kertonut olleensa heidän vävy yhden yön. Sotilas oli vienyt teloitettujen työntekijöiden tavarat hänen vanhemmilleen.³¹⁸ Kidutuksille ei ollut vankilassa rajoituksia. Toinen naisvanki Suzan kertoo:

Meitä kidutettiin niin paljon, että se tuhosi meidät ja muutti toisenlaisiksi ihmisiksi. He halusivat ottaa meiltä pois kaikki inhimilliset tunteet. Meitä oli 20-30 henkilöä suljettu sellin, joka oli kooltaan 2 m x 1/2 m. Sellissä oli vain yksi kolmikerroksinen sänky. On vaikea kuvitella, miten niin paljon ihmisiä saatettiin laittaa tähän pieneen tilaan. Muiden sellien ovet olivat auki ja tämä rangaistus oli vain vasemmistolaisille vangeille. Meitä kiusattiin aina, eikä päästetty vessaan säännöllisesti.³¹⁹ [käännös kirjoittajan]

Vankiloissa kidutettiin myös raskaana olevia naisia. Lapsia käytettiin hyväksi äitien painostamisessa. Suzan kertoo: ”Tunnen äidin, joka ei kovan kidutuksen vuoksi voinut kävellä. Hänen kaksivuotias poikansa auttoi hänet vessaan. Tämä lapsi oli myös äitinsä silmät, koska äidin silmät oli sidottu.”³²⁰ F.Azad muistelee vankila-aikojaan:

Yksi äiti oli kaksi kuukautta vankilassa raskaana ollessaan. Monista syistä mm. Ravinnonpuutteen vuoksi lapsi ei kehittynyt normaalisti, vaan syntyi sairaana. Ei kestänyt kauan, kun lapsi kuoli vankilassa äidin syliin.³²¹ [käännös kirjoittajan]

F.Azad kertoo: ”Ennen ajattelin, että nais- ja miesvankien taistelut eivät eroa toisistaan.”³²² Hän huomasi eron jouduttuaan kiinni ja lapsi oli pakko ottaa mukaan vankilaan. Hänen kiduttaminen kohdistui kahteen ihmiseen, sillä hänen tyttärensä oli kidutus-huoneen oven takana ja itki. Hän kertoo:

En voinut ajatella omia kipujani, kun minun jalkojani lyötiin. Ajattelin lastani joka itki oven takana. Reagoin laittamalla kädet korville, etten kuulisi

³¹⁸ Rahe karegar no. 92, 1.2.1992, Pelottavaa unta, s. 8.

³¹⁹ Rahe karegar no. 91, 1.1.1992, Pelottavaa unta, s. 6.

³²⁰ Rahe karegar no. 92, 1.2.1992, Pelottavaa unta, s. 8.

³²¹ Etehad-e kar no. 43, 1.11.1997, Vankilan muistot, s. 18.

³²² Etehad-e kar no. 43, 1.11.1997, Vankilan muistot, s. 18.

hänen ääntään. Tunsin, ettei yksikään miesvanki ymmärrä tätä. Tämä oli kovempi kuin kidutus.³²³ [käännös kirjoittajan]

F.Azad tunsii naisvanki Sohaila Darvish-kohan, joka oli raiskattu vankilassa. Soheila Darvish-kohan oli Fadaian aksariyat -järjestön jäsen ja hänet teloitettiin vuonna 1987 vankilassa. Shaahirmush Parsipur on kirjailija, joka joutui olemaan vankilassa monta vuotta. Hän kirjoittaa vankila-ajoistaan, kuinka heidät pakotettiin käyttämään chadoria ja kuinka heitä nöyryytettiin. Kun vankilajohtaja Haji Davud tuli paikalle, yksi tyttö varoitti vankeja etukäteen asiasta, jotta kaikki laittaisivat chadorin päälle. Kerran kun Haji Davud tuli osastolle ja kaikilla oli musta chador päällä, hän alistavasti kutsui kaikkia ”mustiksi variksi”.³²⁴ Hän kirjoittaa: ”Olin ihmeissäni, sillä vasemmistolaiset eivät usko hejabiin, varsinkaan mustaan chadoriin. Kuukaudessa kaikille oli kidutuksen avulla opetettu, että vapauden vuoksi chadoria pitää käyttää.”³²⁵ Vankilassa naisia ei ainoastaan kidutettu, vaan myös heidän aatemaailmansa yritettiin muuttaa. Tämä oli naisvangeille psyykkistä kidutusta. Naiset pakotettiin mukaan islamilaisiin rituaaleihin, kuten rukouksiin, hejabin käyttöön ja paastoon.

Islamilaiset käyttävät vankila-sanalla yliopistoa, sillä tarkoituksena on muuttaa vankien maailma kokonaan, ”kouluttaa” heitä. Kidutuksen ja teloitusten pelossa vankien on pakko noudattaa islamilaisia sääntöjä, vaikka ei uskoisikaan niihin. He ovat naisia, jotka olivat taistelleet paremman maailman ja tasa-arvon vuoksi. Vankilassa he joutuivat nöyryytetyiksi ja käyttämään hejabia. Iranin ja Irakin välisen sodan aikana kun kaupunkia pommitettiin, vangit suljettiin selleihin. Heillä ei ollut mitään mahdollisuuksia päästä turvaan, jos pommi osui vankilaan. Parsipurin mukaan vangit olivat tuolloin hyvin peloissaan, koska heillä ei ollut mitään mahdollisuuksia suojautua pommeilta.³²⁶

Naiset sekä yhteiskunnassa että vankilassa olivat painostuksen alla. Jos ei noudata islamilaisien sääntöjä, seuraa rangaistus. Naisten taistelu on ollut aktiivista. Taulukossa 2³²⁷ on Fadaian-järjestön naisjäsenten nimiä. He ovat taistelleet sukupuolten tasa-arvon ja yhteiskunnallisten vapauksien puolesta ja hyväksyneet kaikki vaikeudet. Taulukko

³²³ Etehad-e kar no. 43, 1.11.1997, Vankilan muistot, s. 18.

³²⁴ Parsipur 1996, 215.

³²⁵ Parsipur 1996, 215.

³²⁵ Parsipur 1996, 297.

³²⁶ Zanan no. 43, 1.5.1998, Kaksi naista murhattiin Teheranissa, s. 63

³²⁷ Fadaian Aksariyat, Yadname, ”Yade Yaran Yad bad”[www-dokumentti].

osoittaa, kuinka islamilaiset hallitsijat aloittivat heti teloittaa ja vangita toisinajattelevia miehiä ja naisia. Taulukko osoittaa, miten naiset ovat yhtäjaksoisesti jatkaneet taistelua omien ja muiden yhteiskunnan jäsenten oikeuksien vuoksi.

Taulukko Virhe. Tuntematon valitsimen argumentti.. Fadaiaain-järjestön naisjäsenet, jotka ovat taistelleet Fadaiaainin riveissä ja kuolleet tai saaneet surmansa islamilaisen tasavallan vankiloissa tai yhteentoissa.

Nimi	Kuolinvuosi	Kuolinsyy
Alipanah, Roya	1981	teloitus vankilassa
Musavi-nezhad, Manizheh	1981	yhteenotto Rashtin yliopistossa
Afruz, Parvin	1981	yhteenotto Saqezin kaupungissa
Said-Eemai, Faranak	1981	yhteenotto Saqezin kaupungissa
Moetamedi, Faranak	1981	yhteenotto Ahvazin yliopistossa
Golanbariyan, Fereshteh	1981	teloitus vankilassa
Mouludi, Tuba	1981	ei merkitty
Padidar-nazar, Zohre	1981	kuollut
Mostaan-zadeh, Soheila	1981	Iranin ja Irakin sodassa
Asadi, Mozhgan	1981	ei merkitty
Raiisi, Maryam	1981	Iranin ja Irakin sodassa
Musoion, Zohreh	1981	Iranin ja Irakin sodassa
Bavafa, Shaahin	1981	ei merkitty
Yaghmai, Franak	1981	ei merkitty
Afruz, Pari	1981	ei merkitty
Saneei, Mitra	1982	vappumarssissa
Tejareti, Susan	1982	autokolarissa
Azadi, Kimia (Anna)	1982	kuollut
Al-Abdolah, Robab (Leila)	1982	kuollut
Masudi, Mehrangiz	1982	teloitus vankilassa
Hayati, Tahereh	1982	ei merkitty
DolatShaahi, Viktorya	1982	ei merkitty
Sarmadi, Leila	1985	kuollut
Behzadi Tehrani, Sheida	1987	kidutus vankilassa
Afaq, Mehngiz	1989	teloitus vankilassa
Eshraqi, Fatemeh	1989	teloitus vankilassa
Havayeji, Nahid	1989	teloitus vankilassa

Darvish kohan, Soror (Soheila)	1989	teloitus vankilassa
Darvish, Fatemeh	1989	teloitus vankilassa
Pour-Tangestani, Maryam	1989	teloitus vankilassa
Aazami Golnaz	1997	kuollut
Rah-Anjam, Parvin	ei merkitty	ei merkitty

Suurin osa näistä naisista (taulukossa 2 mainitut) taistelivat shaahi Muhammed Rezan vallan kaatamiseksi ja he osallistuivat vuoden 1979 vallankumoukseen aktiivisesti. Tämä lista on vain yksi esimerkki naisten taistelusta vasemmistojärjestöjen riveissä. Muilla puolueilla on omat luettelonsa surmansa saaneista jäsenistään, joista suurin osa on teloitettu vankiloissa.

4.3. Naisten yhteiskunnallinen osallistuminen

Iranilaisia naisia ei ole ainoastaan alistettu ja kidutettu vankiloissa, vaan myös koko yhteiskunta on naisille kuin suuri vankila. Miesten kulttuuri määrää, miten naisten pitää elää tiukkojen sääntöjen mukaan. Rikollisuus naisia kohtaan on suurta. Zanan-lehdessä oli kaksi uutista, jotka kertovat kolmen naisen murhasta. Yksi nainen oli laitettu säkin sisälle ja poltettu, toinen oli tukehdutettu. Molempien naisten ruumiit oli heitetty Teheranin laidalla oleviin metsiin.³²⁸ Kolmas tapaus 4-vuotias tyttö, jonka kolme nuorta oli raiskannut niin rajusti, että tyttö kuoli.³²⁹

Naisten köyhyys ja yhteiskunnallinen epätasa-arvoisuus on sitä, että osaa iranilaisista naisista kohdellaan kuin orjia. Esimerkiksi Pohjois-Khorasanin läänissä köyhyyden vuoksi myydään tyttöjä. Ostajat ovat gonbadilaisesta³³⁰ kaupungista ja ostajat vievät tytöt maataloilille töihin.³³¹ Leila Fathi, 14-vuotias tyttö, raiskattiin ja murhattiin vuonna 1995 Mrivan-kuhin kylässä (Sonqorin kaupungin lähellä Länsi-Iranissa). Viisi miestä saatiin kiinni ja yksi heistä teki vankilassa itsemurha. Oikeus hylkäsi muiden syytteet ja vapautti heidät.³³²

³²⁹ Zanan no. 43, 1.5.1998, Neljävuotiaan tytön murha, s. 63.

³³⁰ Gonbad-e kavus on Iranin Turkmenistanin pääkaupunki, sijaitsee Pohjois-Iranissa.

³³¹ Kar (Fadaian aksariyat) 5.2.1992, Tyttöjen kauppaaminen Pohjois-Khorasanissa.

³³² Zanan no. 44, 1.6.1998, Leila Fathin murhasta epäillyt henkilöt vapautettiin syyteistä, s. 56.

Zanan-lehti toi esiin yhden naisen huonon kohtelun. Vuonna 1998 Farangis Besatin (25-vuotias) aviomies kaatoi myrkkyhappoa hänen kasvoilleen ja nainen joutui palovammojen vuoksi sairaalaan. Sairaalassa hänen kasvoleikkaukseen pyydettiin vammat aiheuttaneen aviomiehen lupa. Farngis oli mennyt naimisiin 12-vuotiaana ja mies oli tuolloin 25-vuotias. Hän sai ensimmäisen lapsensa 13-vuotiaana ja aviomies alkoi pahoinpidellä häntä heti lapsen syntymän jälkeen. Parilla on kolme lasta. Mies ei ollut käynyt lainkaan koulua, mutta Farangis oli opiskellut seitsemän luokkaa. Mies oli työtön ja perhe eli köyhänä. Farngis sanoi, että hänen miehensä ei halunnut tehdä työtä ja kun minä pyysin häntä etsimään töitä, mies pahoinpiteli meitä. Kerran miehen veli neuvoi Farangisia sanomalla, että jos uhkaat miestä avioerolla, hän menee työhön. Farangis uhkasi ottavansa miehestä avioeron ja vievänsä myös lapset mukanaan. Mies pahoinpiteli vaimonsa ja aikoi pitää lapset. Myöhemmin nainen aikoi mennä oikeuteen ja hän aikoi antaa yhden ruumiinjäsenensä takuuseen siitä, että ei vie lapsia ja eikä eroa miehestään. Myöhemmin mies sanoi vaimolle, että tänään menemme äitisi luokse ja huomenna menemme oikeuteen ja teemme niin kuin sanoit. Keskellä yötä mies kaatoi vaimonsa ja lasten päälle myrkkyhappoa sänkyihin ja pakeni. Artikkelin kirjoittamisen aikana nainen makasi vakavien vammojen vuoksi sairaalassa ja hänen miehensä oli vankilassa. Perheen vanhin 12-vuotias poika joutui töihin, sillä lapset asuvat miehen vanhempien luona. He eivät anna pojan käydä koulussa. Farangis ajattelee koko ajan lapsiaan.³³³

Naisiin kohdistuva väkivalta on yleistä. Laki antaa miehille mahdollisuuden hallita naisia ja heidän elämää. Kuten aiemmin mainittiin, islamin mukaan miehellä on oikeus rangaista omaa vaimoaan, jos vaimo tekee virheitä. Islamilaiset yrittävät noudattaa islamin lakia shariaa. Sen mukaan naiset ovat koko ajan miehen rangaistuksen alla. Väkivallan syynä on myös perheen köyhyys. Kun perhe on köyhä ja tietämätön, väkivallan riski lisääntyy. Farangisin tapauksessa on sekä köyhyys että naisten vastaiset lait ovat syynä. Miehellä ei ole työtä perheen elättämiseksi ja vaimon on pakko painostaa miestä työn etsimiseen. Mies lyö vaimoa, koska tämä on helppo tapa estää painostus. Mies on oppinut toimintatavat patriarkaalisessa yhteiskunnassa. Äärimmäisessä tapauksessa hän vammauttaa vaimonsa ja pakenee. Myöhemmin laki vaatii pyytämään miehen luvan naisen leikkaukseen, koska patriarkaalisten sääntöjen mukaan nainen ja perhe on kuin tava-

³³³ Zanan no. 42, 1.3.1998, Minun kasvojeni leikkaukseen pyydettiin miehen lupa, s. 15.

raa ja miesten omaisuutta. Iranin lain pykälän numero 1105 mukaan ”pariskunnan suhteessa miehen työ on perheen johtaminen.”³³⁴

Avioerotilanteessa pykälän 1133 mukaan ”mies voi milloin tahansa erota vaimostaan.”³³⁵ Avioliittolain numero 11 mukaan ”mies määrää naisen olin- ja asuinpaikan”.³³⁶ Iranin lakien mukaan miehellä on oikeus ottaa monta vaimoa. Avioliittolaki numero 6 sanoo: ”Jokaisella miehellä on velvollisuus avioliiton aikana ilmoittaa naisille ja avioliiton vahvistajalle, onko hänellä toinen vaimo vai ei.”³³⁷ Avioliittolaki numero 1050 määrää naisista: ”Jos joku avioituu naisen kanssa, jolla on toinen aviomies, tämä avioliitto on hylätty ja tämä suhde kyseisen naisen kanssa on ehdottomasti kielletty.”³³⁸ Tässä tulee ilmi, kuinka paljon laki antaa miehille mahdollisuuksia hallita naisia ja kuinka erilaisia miehet ja naiset ovat lain edessä. Lasten huoltamisesta säädetyn lain numero 1169 mukaan naisilla on oikeus huolehtia lapsista kahden vuoden ajan ja sen jälkeen lapsen huoltajuusoikeus kuuluu miehelle. Tyttöjen huoltajuus on äidillä seitsemänteen ikävuoteen asti ja sen jälkeen huoltajuus kuuluu miehelle.³³⁹ Jos mies eroaa naisesta ja heillä on 2-vuotias poika ja 7-vuotias tyttö, nämä lapset kuuluvat isälle, eikä äidillä ole mitään oikeutta ottaa lapsia mukaan.

Kuten jo mainittiin, perhe on kokonaan miehen omaisuutta ja hallinnassa. Miehellä on oikeus määrätä perheen matkustamisesta ja työstä. Mies voi kieltää vaimoansa matkustamasta tai käymästä työssä. Mies määrää, missä vaimo ja perhe asuvat. Nämä rajoitukset ovat aiheuttaneet naisille monia haittoja. Naiset eivät voi toimia aktiivisesti yhteiskunnassa, heille ei ole annettu mahdollisuuksia kokeilla yhteiskunnallista toimintaa. Fateme Abasq oli maaherran neuvonantaja ja naisten komission pääsihteeri Qomin³⁴⁰ läänissä. Hän kertoi naistenlehdelle: ”Ei ole järjestetty sopivia mahdollisuuksia naisten

³³⁴ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 139.

³³⁵ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 142.

³³⁵ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 169.

³³⁵ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 168.

³³⁵ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 134.

³³⁵ Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 145.

³³⁵ Zanan no. 44, 1.6.1998, Qomin naiset ovat kotona.

³³⁵ Qom on Iranin shiiamuslimien pyhä kaupunki ja suurin osa shiiamuslimien imaamien koulutuksesta tapahtuu Qomissa.

³³⁶ Zanan no. 44, 1.6.1998, Qomin naiset ovat kotona.

³³⁶ Zanan no. 44, 1.6.1998, Qomin naiset ovat kotona.

osallistumiseen koko yhteiskunnassa ja kulttuuritoiminnassa Qomissa. Tämän vuoksi naiset ovat uskoneet, että heidän pitäisi olla pelkästään kotona.”³⁴¹ Yhteiskunnan traditiot ovat myös rajoittaneet naisten toimintaa. Naisten työhön kuuluvat lasten hoitaminen ja kotityöt. Patriarkaalisten traditiojen mukaan naiset eivät saa johtaa miehiä. Traditionaalissa perheessä naiset eivät saa istua miesten läsnäollessa ja naisten huoneet ovat erikseen. Vieraan miehen vieraillessa naisen täytyy mennä piiloon ja peittää itsensä chadorilla. Naisten elämä ja kohtalo ovat miesten käsissä. Joidenkin traditionaalisten perheiden mielestä naisten työ kodin ulkopuolella on häpeällistä perheelle ja perheen päällikölle, miehelle. Sen vuoksi naisten on vaikea päästä koulutuksen ja kehityksen tielle.

Joillakin yhteiskunnan osa-alueilla naisten sanoja ja lupauksia tärkeissä asioissa ei hyväksytä. Heidän mukaansa naiset eivät osaa hoitaa yhteiskunnallisia asioita. Uskovaisten ja vanhoillisten mukaan naisilla ei ole mitään syytä sekaantua yhteiskunnallisiin asioihin. Uskovaisilla perheillä on tiukat säännöt naisille, joihin lait antavat mahdollisuudet. Avioliittolaki numero 1043 säättää, että tyttären avioitumiseen luvan antaa hänen isänsä tai isän vanhemmat, vaikka tyttö olisi yli 18-vuotias.³⁴² Tätä lupaa ei ole tytöillä, hänen äidillään eikä äidin vanhemmilla. Tyttöjen avioliitoista päättävät miehet. Samoin tyttöjen koulun- ja työssäkäynti ovat isän päätösvallassa. Kuinka naiset voivat olla aktiivisia yhteiskunnallisessa toiminnassa? Iranissa osa naisista tukee naisten syrjäytymistä. Islamilaiset naiset itse hyväksyvät sen, että naisten parasta työtä ovat kotityöt. Heidän mukaansa naiset osaavat paremmin hoitaa ja huolehtia perheestä. Kansanedustaja ja lääketieteen professori Ghodsieh Alavi kertoo suomalaiselle Kotiliesi-lehdelle: ”Nainen osaa huolehtia perheestä niin paljon paremmin kuin mies, että hänen velvollisuutensa on hoitaa tämä tehtävä muiden töidensä ohella.”³⁴³ Lehti kommentoi asiaa näin:

”Iranissa tämän velvollisuuden täyttämistä on helpotettu muun muassa siten, että naisten työviikko on 20-tuntinen normaalin 36 tunnin sijaan. Mitä tämä merkitsee naisen mahdollisuuksille edetä urallaan ja pärjätä miehille, siihen Alvi ja ... eivät ota kantaa.”³⁴⁴

Jos nainen on työssä kuten mies, hänen palkkansa on alhaisempi miesten. Yksi työläisnainen kirjoittaa Atieh-lehteen:

---

³⁴² Motamedi & Bashiri & Baqeri, 1998, 132.

³⁴³ Kotiliesi no. 19, 2.10.1998, s. 102.

”Miesten ja naisten palkat eivät yleensä ole samoja, vaikka naiset ja miehet tekevät samaa työtä. Naisten kuukausipalkka on alhaisempi kuin miesten kuukausipalkka. Jos kysytään miksi on näin? Sanotaan, että miehellä on vastuu perheestä ja tämän vuoksi miehen pitäisi saada korkeampaa palkkaa. Työläisnaisilla on kuitenkin vastuu sekä ulkopuolisesta työstä että kotityöstä. Naisia ei ole oikeutta kohdella niin. Jos työläisnainen kuolee, hänen eläkettä ei anneta hänen lapsille, vaikka naiset ovat niin kuin miehetkin tehneet kovaa työtä yhteiskunnan puolesta ja kuluttaneet nuoren ikänsä tämän vuoksi. Näin erotetaan naiset ja miehet käytännössä.”³⁴⁵ [käännös kirjoittajan]

Myös yliopistossa opiskelevilla naisilla on monenlaisia ongelmia. Sen jälkeen kun nainen on päässyt yliopistoon tavallisen pääsykokeen kautta, hänen ja perheen uskonnollisuus tutkitaan samoin kuin myös poliittinen menneisyys. Kouluissa tyttöoppilaita opettavat vain naiset. Heitä varten on omat luokat ja laboratoriot. Tammikuussa 2000 naisopiskelijaa meni lakkoon huonojen opiskeluolojensa vuoksi Qomin Fatemih lääketieteellisessä yliopistossa, joka on tarkoitettu vain naisille. Opiskelijoiden puheenjohtaja kertoo toimittajille:

”Yliopiston johtajat ovat viimeiset seitsemän vuotta tukahduttaneet opiskelijoiden valitukset ja kertoneet niiden olevan velaiti faqiha (Iranin uskonnollinen johtaja) vastaan. Nytkin he väittävät, että opiskelijat ovat saaneet vaikutteita henkilöiltä tai puolueilta.”³⁴⁶ [käännös kirjoittajan]

Naisten urheilumahdollisuudet ovat surkeat. Jotkut lajit kuten jalkapallo on naisilta kokonaan kielletty. Urheilulajit, joissa pukeudutaan paljastavampiin vaatteisiin, on naisilta kielletty tai niitä voi harrastaa vain naisten kesken. Naiset eivät saa kilpailla miesten silmien edessä ja heidän pääsy kentille ja katsomoihin on rajoitettu. Joihinkin urheilulajeihin, kuten juoksuun, osallistuvien naisten pitää peittää koko vartalo. Ammunta taas on naisille sallittu laji, sillä myös charoriin pukeutuneena voi ampua. Vuonna 1998 insinööri, liikuntajärjestön johtaja ja varapresidentti Hashemi-Taba sanoi:

”Naisten liikunnan varajohtajana on tutkinut tätä asiaa. Jos he sanovat, että jalkapallon pelaaminen ei ole naisille haitallista, meidän järjestömme mie-

³⁴⁴ Kotiliesi no. 19, 2.10.1998, s. 102.

³⁴⁵ Takbargi rahe kargar no. 54, 20.11.1999, Naisten ja miesten palkkojen erot. [www-dokumentti].

³⁴⁶ Kayhan London no. 792, 27.1.2000, Fatemien yliopiston opiskelijoiden lakko jatkuu.

lestä näitä kilpailuja voi järjestää paikoissa, jotka on tehty varsinaisesti naisille.”³⁴⁷ [käännös kirjoittajan]

Zanan-lehden mukaan ”Iranin islamilaisen tasavallan jalkapallojärjestöllä ei ole mitään ohjelmaa naisten jalkapalloilun organisoimiseksi”.³⁴⁸ Naisten liikuntaharrastukset miesten läsnäollessa ovat ristiriidassa islamin lakien kanssa. Tämän vuoksi fundamentalistiset islamilaiset kieltävät naisten urheilun.

---

³⁴⁷ Zanan no. 43, 1.5.1998, s. 64. Naiset ei jalkapalloa.

³⁴⁸ Zanan no. 43, 1.5.1998, s. 64. Naiset ei jalkapalloa.

5. Johtopäätöksiä

Iran ei ole aina ollut patriarkaalinen yhteiskunta. Varhaisemmassa historiassa Iranissa oli matriarkaalinen yhteiskunta ja naiset johtivat yhteiskunnan toimintaa. Iranissa oli jo ennen islamia polygamia. Naiset olivat kuninkaille rauhan välineitä. Kuninkaiden rauhanteoissa yksi symboli oli se, että he menivät naimisiin toiseen sukuun kuuluvan naisen kanssa. Naisia saatettiin myös lahjoittaa toiselle osapuolelle. Sodissa naisia otettiin omiksi ja hyökkäysten aikana naisia raiskattiin.

Nyky-Iranissa naisten asemaan ja tasa-arvoon vaikuttaa monta tekijää. Keskeisimpiä vaikuttavia tekijöitä ovat tiukat uskonnolliset säännöt ja traditiot. Islam on vaikuttanut iranilaiseen kulttuuriin. Joistakin kulttuuripiirteistä on muodostunut yhteiskunnassa tabuja. Näitä ovat esimerkiksi se, että perheen kunnia riippuu tytärten neitsyydestä ennen avioliittoa, naisten uskollisuudesta ja seksuaalisuuden äärimmäisestä kontrollista miesten läsnä ollessa. Islam on yli 1400 vuotta vaikuttanut iranilaisten elämään ja suurinta vaikutus on naisia kohtaan. Islam määrää naisten käyttäytymistä ja rajoittaa heidän elämää. Islamin hegemonia ilmenee kaikilla naisten elämänaloilla ja se on kuin varjo heidän toiminnassaan. Uskonto ja traditiot kulkevat käsi kädessä. Islam sallii miehen polygamian eli miehellä voi olla samaan aikaan monta vaimoa. Shiialaisilla on toinen tapa ”sigheh” eli väliaikainen avioliitto. Se voi kestää tunnista kuukauteen ja se palvelee vain miesten tarpeita. Islamin mukaan tyttöjen murrosikä on 9 vuotta ja sen jälkeen tyttöä voidaan rangaista kuin aikuista ja hänet voidaan naittaa. Lakien mukaan kaksi naista lasketaan esimerkiksi todistajana yhden miehen veroiseksi ja rangaistukset ovat tämän mukaisia. Patriarkaaliset lait vaikuttavat paljon naisten elämään ja naisten yhteiskunnallista osallistumista on rajoitettu. Naiset eivät omista omaa kehoaan. Hän ei voi valita omia vaatteitansa, sillä hänen pitää noudattaa hejabia ja islamilaisia pukeutumissääntöjä. Tytöllä ei yleensä ole mitään oikeutta valita itse omaa aviomiestään, vaan aviomiehen valitsee lähes poikkeuksetta isä. Tämä järjestelmä heijastui myös hallitsijaperheessä.

Naisten työnteko on rajoitettu. On määrätty, että koti on naiselle paras paikka ja naisten velvollisuus on olla hyvä lasten kasvattaja ja perheen hoitaja. Kotityö on raskasta ja sitä ei lasketa työksi. Perheen omaisuus on miehen nimissä ja miehellä on oikeus tehdä mitä tahansa omaisuudelleen. Naisilla ei ole tätä oikeutta. Iranissa valta kuuluu absoluuttises-

ti miehille sekä perheessä että yhteiskunnassa. Tämä on patriarkaalisen yhteiskunnan merkki. Korkeimmat virat kuuluvat miehille ja naisille on sallittu vain alempien virkailijoiden työt. Maskuliininen valta ja vaikutus hallitsevat naisten elämää ja ne aiheuttavat naisille köyhyyttä ja tietämättömyyttä. Poliitikassa käytetään tarpeen tullen naisten joukkovoimaa hyväksi, niin kuin islamilaisen tasavallan propaganda käyttää naisten joukkoja omien tavoitteidensa saavuttamiseksi. Iranilaisia naisia käytetään näin politiikan välineinä. Valtiolliset mielenosoitukset ja vaalit ovat täynnä mustiin chadoreihin pukeutuneita naisia.

Miehet kontrolloivat ja hallitsevat naisia uskonnon ja traditiojen kautta ja näin säilyttävät oman herruutensa. Naisia määrätään ja propagoidaan voimakkaasti väittämällä, että olet tärkeä ja puhdas, jos käyttäydyt omissa pienissä rajoissasi. Osa naisista pelkää rikkoo näitä rajoja, koska he eivät halua vahingoittaa oman perheensä kunniaa. Islamin uskonnolla on oma roolinsa kontrolloida yhteiskuntaa. Retoriikan avulla islamilainen papisto yrittää hallita yhteiskuntaa. Suurin osa heidän puheitaan ja kirjoituksiaan koskee naisia ja heidän toimintaansa. Papiston mukaan naisten pitäisi käyttäytyä niin, etteivät miesten seksuaaliset tunteet naisia kohtaan heräisi. Jos nainen käyttäytyy niin kuin fundamentalistit haluvat, yhteiskunta välttyy pilaantumiselta. Tämän mukaan kaikkien ongelmien syynä on naisten käyttäytyminen. Jos naisilla on vähemmän vaatteita päällä, se herättää islamilaisten mukaan miesten seksuaalisuuden ja heikentää heidän uskoaan. Jos naisten vaatteiden värit ovat kirkkaampia ja värikkäitä, tarkoittaa se liikaa iloisuutta. Liiallinen iloisuus on sitä, että ihmiset rakastavat liikaa maallista elämää ja unohtavat taivaallisen elämän ja tuomiopäivän. Islamilaisen papiston mielestä tämä elämä ennen kuolemaa ei ole niin tärkeä kuin kuolemanjälkeinen elämä. Maallinen elämä on vain väliaikainen ja kuoleman ja tuomiopäivän jälkeen alkaa todellinen elämä. Papisto yrittää opettaa näitä asioita ihmisille ja yksi tärkeä osa on naisen ja hänen kehonsa. Naisten vartalosta on muodostunut vaara islamilaisessa yhteiskunnassa ja sen vuoksi naisten pitäisi peittää itsensä. Tämä aiheuttaa ristiriitoja ja ahdistaa naisten elämää. Naiset eivät voi elää normaalisti kuten miehet. Liikunta ja sellaiset työt, joissa hejab on haitallinen, ovat naisille kielletty alue.

Naisten syrjäyttäminen aiheuttaa yhteiskunnalle vahinkoa, sillä naiset ovat yhteiskunnan jäseniä ja heidän työskentelynsä on hyödyllistä yhteiskunnalle. Jos suurin osa naisista jää työttömäksi ja elää yhteiskunnasta syrjässä kotinurkassa, yhteiskunta menettää tärkeän

osan energiasta ja kehitys jää vähäiseksi. Suurimmassa osassa kehittyneitä maita naisten työvoima vaikuttaa yhteiskunnan kehitykseen. Iranissa uskonto ja traditiojen säännöt estävät naisten voiman kehityksen. Yhteiskunta tahallaan heittää osan resursseistaan hukkaan. Sukupuolten välinen tasa-arvo on yksi ratkaisukeino siihen, miten naisetkin voidaan saada hyödyntämään yhteiskuntaa. Patriarkaalisessa yhteiskunnassa naisten voimavarat menevät hukkaan vain kotinurkassa ja yhteiskunta jää köyhäksi ja kehittymättömäksi. Iranissa naiset osallistuvat työelämään osittain, mutta epätasa-arvoisilla työmarkkinoilla. Jos pakottavissa olosuhteissa naisten työvoimaa tarvitaan, heidän työtä ei arvosteta niin kuin miesten ja heille maksetaan alhaisempaa palkkaa kuin miespuolisille työntekijöille. Tässäkin patriarkaalinen järjestelmä osoittaa sen, ettei se halua luopua miesten vallasta. Miesten asema pitäisi köyhyydessäkin olla parempi kuin naisten. Jos naisille maksettaisiin samaa palkkaa kuin miehille, se rikkoisi patriarkaalisen yhteiskunnan rooleja ja rohkaisisi naisia etenemään tasa-arvon puolesta.

Toinen seikka on naisten hyväksikäyttäminen, naisilla ei ole omaa valta ja heidät on tukahdutettu. Jos naiset eivät voi ajaa omia etujaan, heitä on helpompi käyttää hyväksi vaikka työelämässä. Naisten kotityötä ei lasketa työksi. Maaseudulla naisten velvollisuudet ovat moninkertaiset, lasten ja perheen huolenpito sekä pelto- ja eläintenhoitotyöt ovat naisten harteilla, mutta koko omaisuus on perheen miesten nimissä. Tietämättömyys on maaseudulle korkeammalla tasolla kuin kaupungeissa. Rankka työ ja suuri maatilojen työvoiman tarve estävät tyttöjen ja naisten koulutuksen tai heidän koulunkäynti jää hyvin vähäiseksi. Yleensä kylien papit ja päälliköt, jotka ovat miehiä, vaikuttavat maaseudun asukkaiden ajatuksiin ja heidän päämääränään on säilyttää miesten valta maaseudulla.

Naiset ovat taistelleet eri aikoina eri tavoin tasa-arvon ja yhteiskunnallisten vapauksien vuoksi. Feministinen ja puhdas naisten taistelu omien etujen puolesta ei näy niin selvästi kuin länsimaissa. Yleensä naiset ovat taistelleet yhdessä muiden ryhmien kanssa. Naiset ovat toimineet myös korkeina vaikuttajina ja johtajina kuten Qoret-al-ain ja Zaynab Pasha. He ovat symboleja naisten johtajuudesta. Vapaamieliset ja vasemmistolaiset ovat vaikuttaneet nyky-Iranin naisten taisteluun. Naiset ovat olleet mukana vasemmistoryhmissä, koska nämä ryhmät kannattavat tasa-arvoa. Islamilaisten propaganda väitti, että vasemmistolaisten ollessa vallassa eletään kuin eläimet, eikä naisilla ole mitään rajoja. Uskonnon ja traditioiden hallitsemaan Iraniin vasemmistoaatteet toivat naisille uuden

vaiheen. Naisten osallistuminen puolue toimintaan toi toivoa tulevaisuudesta ilman uskonnon ylivaltaa ja naiset saattoivat taistella vanhoillisuutta vastaan. Aiemmin naisten taistelun täytyi toimia uskonnon varjossa, vaikka jo Qorrat-al-ain puolusti tasa-arvoa ja naisten vapauksia. Tuolloin hänen johtama Babin liike toimi lahkona shiiamuslimien sisällä. Vasemmistolaiset organisoivat ensimmäisenä modernin puoluejärjestelmän Iranissa. Voidaan hyvinkin sanoa, että naiset vasemmiston riveissä kokivat ensimmäisen ei-uskonnollisen taistelun. Pahlavien vallan aikana naisille ei annettu vapauksia, koska Pahlavien valta perustui vapauksien rajoittamiseen. Vaikka Iran oli länsimaiden linjalla, isä ja poika eivät koskaan hyväksyneet länsimaista demokratiaa. Tasa-arvo oli kaukana heidän vallanpidostaan. Näiden kahden shaahin valtakausi aiheutti vuoden 1979 islamilaisen vallankumouksen. Islamilaisten uuden valtion piti tuoda kansalaisille vapaus, josta iranilaiset haaveilivat koko ajan. Ensimmäiset tämän vallankumouksen uhrin olivat naisia. He olivat naisia, jotka osallistuivat vallankumoukseen ja huusivat iskulauseita mielenosoituksissa, heidän vapautta rajoitettiin. Vanhanaikainen ideologia sai mahdollisuuksia ja valtasi yhteiskunnan. Taas vasemmistolaiset ja vapaamieliset naiset joutuivat taistelemaan uusia lakeja ja sääntöjä vastaan. Uusi valtio ei hyväksynyt edes modernimpaa islamilaista mallia. Vaikka osa vasemmistolaisista tuki alussa osaa heidän politiikasta, askel askeleelta valtio tukahdutti kaikki puolueet. Islam ja traditiot toimivat yhdessä naisten yhteiskunnallisen toiminnan vähentämiseksi. Yksi naisten toiminta on oma, riippumaton taistelu, joka Iranissa on ollut heikkoa. Vasemmistolla on ollut suuri rooli naisten oikeuksien puolesta taistelemisessa. Suurimmalla osalla vasemmistopuolueista on ollut naisjärjestöjä, jotka toimivat puolueiden rinnalla. Nämä järjestöt toimivat lähinnä puolueiden tukena ja seurasivat puolueiden poliittista linjaa. Jos naiset olisivat toimineet itsenäisesti, heidän saavutukset olisivat suurempia.

Iranissa feministinen liike on poliittisen tilanteen vuoksi vaikeassa asemassa. Iranin feministit yrittävät toimia yhteiskunnan sääntöjen mukaisesti. He eivät voi suoranaisesti arvostella islamia. Osa heistä yrittää lakien tulkitsemisen avulla saada naisille oikeuksia. Suurin osa heistä yrittää etsiä ratkaisuja naisten syrjäyttämisen ongelmaa vastaan islamista. Heidän mukaansa oikea islamin usko ei rajoita naisia, vain vanhoilliset uskovaiset ovat naisten syrjäyttämisen kannalla. Iranin poliittisen monopolin omaava valtio ja sen ideologia ovat ahdistaneet naisliikkeitä. Iranilaiset naiset eivät voi toimia samoilla tavoilla kuin kehittyneiden maiden feministiliikkeet. Teokratian koneisto ahdistaa naisten vapaata toimintaa ja naisten on pakko noudattaa islamin uskonnon sääntöjä ja sitä

kautta etsiä omia etujansa. Iranilaiselta naisaktivistilta Shirin Ebadilta kysyttiin, miksi hän käyttää huivia. Hän vastasi, että jos ei huivia käytä, siitä seuraa rangaistus.

Valtio on pakottanut naiset noudattamaan tiukkoja islamilaisia sääntöjä ja naiset yrittävät keksiä keinoja, jotka helpottaisivat painostusta. Naiset ovat kehittäneet negatiivisen taistelun keinoja, jotka ilmenevät niin, etteivät naiset noudata kunnollisesti valtion sääntöjä. Naiset ovat toiveikkaita ja jatkavat taistelua. Presidentinvaaleissa, parlamenttivaaleissa ja kaupunkineuvostojen vaaleissa naiset ovat keksineet ratkaisun ja he ovat äänestäneet vähemmän tiukan linjan ehdokkaita huolimatta epädemokraattisista vaalijärjestelyistä. Monet ehdokkaat hylättiin vaaleista aatemaailman ja poliittisen taustan vuoksi. Esimerkiksi monia naisia ei päästetty ehdokkaaksi lainkaan. Vuoden 1997 presidentinvaaleissa vartioneuvosto hylkäsi kaikki naispuoliset presidenttiehdokkaat ja jäljelle jäi vain neljä miesehdokasta. Naiset kuitenkin osallistuivat vaaleihin aktiivisesti ja he valitsivat Khatamin, joka oli uskonnollisen johtajan ehdokkaan Nateq-nurin vastaehdokas. Khatami lupasi naisille enemmän vapauksia vaalilupauksissaan. Iranissa naisten avulla lähti käyntiin uudistusliike, jonka päämääränä on uudistaa Iranin politiikkaa. Naiset yrittävät osallistua varsinkin vaaleihin ja ovat toiveikkaita vapauden ja tasa-arvon saavuttamisessa. Yksi Khatamin vaalilupaus, joka ei kuitenkaan toteutunut, oli naisvarapresidentti. Helsingin Sanomat kirjoitti uutisesta:

”Iranin presidentti Muhammed Khatami on nimittänyt varapresidentin ker-
too englanninkielinen Iran News -lehti. Khatamin nimittämä Massoumeh
Ebtekar olisi ensimmäinen korkeaan aseman nimitetty nainen sitten Iranin
islamilaisen vallankumouksen 1979. Yhdysvalloissa opiskellut Ebtekar
edusti Irania Pekingin naiskonferenssissa kaksi vuotta sitten ja hänen tuleva
erityisalueensa olisi ympäristökysymykset.”³⁴⁹

Tämän ja muiden lupauksen epäonnistuminen osoittaa, että naisten ongelmien ratkaisu ja syrjäyttämisen estäminen eivät toteudu kokonaan uskonnon kautta. Islamin uskonnolla on selkeät määräykset naisten asioista. Tämän vuoksi islamilaisilla, joille uskonto on tabu ja pyhä, on vaikea muuttaa näitä sääntöjä. Jos islam ja uskonto on sekoitettu valtion kanssa, se aiheuttaa vaikeuksia naisille ja yhteiskunnan toiminnalle. Kun maailma kehittyy, vanhat säännöt jäävät historiaan, ja kun vanhat säännöt kuten uskonto pääsee valtaan, syntyy ristiriitoja uudistusten kanssa.

---

³⁴⁹ Helsingin Sanomat 11.8.1997.

Iranissa myös ihmisten köyhyys aiheuttaa naisten syrjäyttämistä. Helsingin Sanomien raportti kertoo:

Musta chador on yhä suosikkiasu Teheranin köyhimässä eteläosassa ja pakollinen Qomin pyhässä kaupungissa. Kymmenmiljoonaisen Teheranin pohjoisosissa yleisilme on toinen. Värikkäät huivit jättävät otsatukan paljaaksi, meikkaaminen on pikemmin sääntö kuin poikkeus ja takit ulottuvat vain polviin paljastaen farkkujen peittämät sääret, mustia kauhtanoita ei näy missään.³⁵⁰

Köyhien ja rikkaiden maailman välillä on paljon eroja ja Iranissa on selvä ero rikkaiden ja köyhien naisten välillä. Tämän vuoksi vasemmistoajatukset ovat hyvin tärkeitä tasa-arvon kannalta ja ei-uskonnollisten muutosten saavuttamiseksi. Varakkailla iranilaisilla perheillä on hyvät mahdollisuudet kouluttaa lapset, vaikka perhe ei olisikaan traditio-naalinen. Köyhille naisille koulutus, joka on portti päästä eteenpäin, ei ole mahdollista lainkaan tai heillä on mahdollista käydä koulua vain muutama luokka. Köyhien naisten ja perheiden keskuudessa on enemmän tietämättömyyttä ja väkivallan käyttöä. Tyttöjen varhainen avioituminen on yleisempää köyhien kuin rikkaiden keskuudessa. Köyhät perheet yrittävät yleensä päästä perheenjäsenistä eroon nopeasti taloudellisten syiden vuoksi.

Naiset ja tytöt ovat heikompia ja enemmän uhreja. Iranin naisten aseman muutokset vaativat selkeitä ja rohkeita ohjelmia naisten aseman parantamiseksi. Demokraattisten maiden naisten kokemukset ovat hyvin arvokkaita myös iranilaisille naisille, jotka haluavat muutoksia. Iranin kehityksen ja vapauden tie vaatii naisten voimia, jotta syrjinnästä vapaudutaan. Uskonnon vallan vähentäminen ja köyhien olosuhteiden parantaminen tasa-arvon suuntaan ovat tärkeitä asioita naisten aseman paranemiseksi. Helsingin Sanomien raportissa kerrotaan: ”Iranin pahin ongelma juuri nyt on talouden onneton tila. Se hidastaa myös tasa-arvoa.”³⁵¹

---

³⁵⁰ Helsingin Sanomat 4.3.2000.

³⁵¹ Helsingin Sanomat 4.3.2000.

Kirjallisuus:

Abrahamian, Ervand (1983), *Iran between two revolutions*. USA: Princeton University Press, Princeton, New Jersey.

Alam, Asadollah (1992), *Gofteguh-e man ba Shaahi (Khaterat-e mahraman-e Amir Asadollah Alam), The Shaahi and I, The confidential diary of Iran`s royal court, 1969-1977*. Teheran: Tarh-e now.

Alasuutari, Pertti (1996), *Toinen tasavalta, Suomi 1946-1994*. Tampere: Vastapaino.

Allahwardi, Helena - Helena Hallenberg (1992), Lukijalle. Teoksessa Allahwardi, Helena - Helena Hallenberg (toim.), *Islamin porteilla*. Helsinki: Kirjayhtymä OY, ss. 5-6.

Allameh-zadeh, Reza (1991), *Sarab-e sinmay-e eslami-e Iran*. (Islamilaisen Iranin elokuvateatterin kangastus.) Saarbrücken: Entesharat-e Nawid.

Amnesty International (1976), *Kidutusraportti*. Suomentanut Paavo Löppönen. Helsinki: Otava.

Aro, Jussi & Armas Salonen & Knut Tallqvist (suomentaneet) (1980), *Koraani*. Porvoo - Helsinki - Juva.

Auvinen, Riitta (1977), *Nainen miehen yhteiskunnassa*. Sosiaalipoliittisen yhdistyksen tutkimuksia no 25. Oy Surdus Ab.

Avanesian, Ardashir (1980), *safahati cand az jonbeS-e kAgari va komonisti-e irAn dar dorAn-e aval-e saltant-e rezA Sah (1922-1933)*, (Monta sivua Iranin työväen- ja kommunistisen liikkeen ensimmäisestä kaudesta Reza Shaahin kaudella 1922-1933). s. 1.: Iranin Tudeh-puolue.

Baqaii Kermani, Iraj (1994), *Keshvar-goshayan-e Qajar, tarigh be ravayat-e tanz*. (Qajarin valloittajat, historiaa satiirin kertomana). Teheran: Nashr-e Afarinesh.

de Beauvoir, Simone (1949), *Toinen sukupuoli*. Helsinki: Kirjayhtymä. Painettu Gummerus Oy:n kirjapainossa Jyväskylä 1993.

Behnud, Masud (1997), *In se zan, Ashraf Pahlavi- Maryam Firuz- Iran Teimur Tash (Nämä kolme naista, Ashraf Pahlavi- Maryam Firuz- Iran Teimur Tash)*. Teheran: Elm-kustantaja.

Bahman-paino.

Bouding, Elise (1983), Maaseudun naiset - käyttämätön voimavara. Teoksessa, Lehto, Marja - Marja-Liisa Kiljunen (toim.) Naiset ja kehitys, Artikkeleita naisten asemasta kehitysmaissa. Helsinki: Gaudeamus, ss. 36-54.

Esfandyari-Bakhtiyari, Soraya (1992), Kakh-e tanhaii (Yksinäinen linna). Teheran: painaja, Chapkhan-e Rokh.

Faludi, Susan (1992), Takaisku, Julistamaton sota naisia vastaan. Kääntöpiiri 1994.

Firuz, Maryam (s.a.), Chehrehay-e derakhshan (Valoissa nämä). s.l.

Haavio-Mannila, Elina (1987), ”Kohti vertailevaa pohjoismaista valtiotieteellistä nais-tutkimusta”. Teoksessa Saarinen, Aino - Eva Hänninen-Salmelin - Marja Keränen (toim.), Naiset ja valta. Jyväskylä: Tutkijaliitto, ss. 15-17.

Haeri, Fadhlalla (1996), Islam. Helsinki : Tammi.

Hakkarainen Outi (1999), ”Puuhastelua vai politiikkaa? Naisten osallistuminen kaupunkiliikkeen toimintaan Guadalajarassa Meksikossa.” Teoksessa Airaksinen, Janna - Tuula Ripatti (toim.), Rotunaisia ja feministejä. Tampere: Vastapaino, ss. 129-167.

Hajidini, Khdiye (1999), Triq-e shfahi zanan (khterat-e yek zan-e kargar), (Suullinen naisten historia, yhden työläisnaisen muistelmat). Teoksessa Ahmady, Nooshin (toim.), The second sex (A collection of articles on women`s studies) nor. 1. Teheran: Towse`e Publication, ss. 70-76.

Hejazi, Banafshe (1992), zan be zen-e tarikh (Nainen historian epäilyssä). s. 1.: Shaa-hirab-kustantamo.

Herrlin, Monica (toim.) (1998), Naisten ihmisoikeuksien käsikirja. Helsinki: Kauppa-kaari OYJ, Lakimiesliiton kustannus. Multiprint, Helsinki 1998.

Hjärpe, Jan (1992), Islam oppi ja elämäntapa. [Helsinki]: Gaudeamus. Tammer-paino Oy.

Hovi, Tuija (1999), Sukupuolen esityksiä. Teoksessa Hovi, Tuija - Aili Nenola - Tuula Sakaranaho - Elina Vuola (toim.), Uskonto ja sukupuoli. Helsinki: Helsinki university press, ss. 12-15.

Immonen, Kari (1994), ”Naisen elämä - määrätty ja määritelty”. Teoksessa Immonen, Kari (toim.), Naisen elämä, mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Helsinki: Otava, ss. 7-15.

Etehadiah, Mansurah (1997), Zendeigi bayad kard (Täytyy elää). Teheran: Ketab-e-Siyamak.

Jayoarende, Komari (1999), Mobarezat-e zanan dar Iran. (Naisten taistelut Iranissa.) Teoksessa Ahmady, Nooshin (toim.), The second sex (A collection of articles on women`s studies) nor. 1. Teheran: Towse`e Publication, ss. 94-106.

Julkunen, Raija (1997), Minun Marxini kohtaa feminismin. Teoksessa Heiskanen, Jukka (toim.), Marx ja villi länsi. Helsinki: TA-tieto Oy, ss. 102-122.

K.ferdows, Adele (1985), The status and rights of women in Ithna Asharin Si,i Islam. Teoksessa Fathi, Asghar (toim.), Women and the family in Iran. Netherlands: E.J.Brill, ss. 13-36.

Kadivar, Jamile (1997), ”Zan” (Nainen). Teheran: Etela`at.

Kar, Mehrangiz (1997), ”hoquq-e siasi-e zanAn-e irAn” (Iranin naisten poliittiset oikeudet). Teheran: entesharat-e Roshangaran va motaleat-e zanan.

Kar, Mehrangiz (1999), ”baresi-e khoshonat aleih-e zanan dar qavanin Iran” (Katsaus väkivaltaan naisia vastaan Iranin laissa). Teoksessa Ahmady, Nooshin (toim.), The second sex (A collection of articles on women`s studies) nor. 1. Teheran: Towse`e Publication, ss. 56-62.

Kasravi, Ahmad (1990), tArix-e maSrute-ie irAn. (Iranin Mashruten historia). Teheran: mosesay-e entesharat-e Amir kabir.

Koivunen, Anu - Marianne Liljeström (1996), ”Kritiikki, visiot, muutos”. Teoksessa Koivunen, Anu - Liljeström, Marianne (toim.), Avainsanat, 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. ss. 9-35.

Kollontai, Aleksandra (1973), Naisten asema taloudellisessa yhteiskuntakehityksessä. Helsinki: Tammi 1973.

Kuusinen, Hertta (1973), Alkulause. Teoksessa Kollontai, Aleksandra, Naisten asema taloudellisessa yhteiskuntakehityksessä. Helsinki: Tammi 1973.

Laisi, Helena (1987), Työläisäidin emansipaatio. Porvarillisen naisliikkeen ja työläisnaisliikkeen mielipide-eroista. Teoksessa Saarinen, Aino - Eva Hänninen-Salmelin - Marja Keränen (toim.), Naiset ja valta. Jyväskylä: Tutkijaliitto. ss. 133-139.

Laurila, Anja - Olavi Saija (1986), Lukion yhteiskuntaoppi, kurssi 7. Porvoo: WSOY 1988.

Lee Bartky, Sandra (1984), Ilmiö: naistietoisuus. Teoksessa Anttonen, Kaija - Liisa Korhonen - Eva Peltonen - Ritva Savtsenko - Maaret Wager (toim.), Kielletty hedelmä. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto. ss. 53-72.

Lehto, Marja - Marja-Liisa Kiljunen (toim.) (1983), Naiset ja kehitys, artikkeleita naisten asemasta kehityksessä. Helsinki: Gaudeamus.

Linjakumpu, Aini (1999), Poliittinen Islam. Helsinki: LIKE.

Madani, Sayyid Jalaeddin (1991), Constitutional law in the Islamic republic of Iran, Vol. 6, Judicial power. Teheran: Soroush Perss.

Mahmoudi, Hoda (1985), An early Iranian "feminist". Teoksessa Fathi, Asghar (toim.), Women and the family in Iran. Netherlands: E.J.Brill, ss. 79-85.

Markkola, Pirjo (1994), Pirtissä ja pellolla, kotona ja konttorissa. Teoksissa Immonen, Kari (toim.), Naisten elämä, mistä on pienet tytöt tehty, mistä tyttöjen äidit. Helsinki: Otava. ss. 349-420.

Marx, Engels, Lenin (1977), Nainen, perhe ja yhteiskunta. Helsinki: Kansankulttuuri Oy.

Mehrabi, Moineddin (1994), Qurrat-al-ain SAer-e AzAdixAh va meli-e irAn. (Qurrat-al-ain freiheitsliebende und national gesinnte Dichterin Iran.) (Qurrat-al-ain Iranin kansalais- ja vapaustaistelija ja runolijatar.) Köln: nashr-e ruiesh.

Mitchell, Juliet (1986), Naisten vallankumous. Helsinki: Otava.

Moetamedi, Gholam-reza - Abas Bashiri - Saiid Baqeri (toim.) (1998), Qavanin va moqarerat-e marbut beh zanan dar Iran (Naisten lait ja säännöt Iranissa). Teheran: Entesharat-e Qeqnus.

Mustanoja, Ulla (1983), Naisen asemasta islamilaisessa kulttuurissa. Teoksessa, Lehto, Marja - Marja-Liisa Kiljunen (toim.) Naiset ja kehitys, Artikkeleita naisten asemasta kehityksmaissa. Helsinki: Gaudeamus, ss. 141-157.

Nahid, Abdo-al-Hussein (1989), zanAn-e irAn dar jonbeS-e maSrute. (Iranin naiset Mashrut-e-liikkeessä). W. Germany: Entesharat-e Navid.

Nenola, Aili (1986), Miessydäminen nainen, naisnäkökulmia kulttuuriin. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Nenola, Aili (1999), Esipuhe. Teoksissa Hovi, Tuija - Aili Nenola - Tuula Sakaranaho - Elina Vuola (toim.), Uskonto ja sukupuoli. Helsinki: Helsinki university press. ss. 7-10.

Noroka, Elsa (1976), Nainen Pakistanin muslimiyhteiskunnassa. Teoksessa Kena, Kirsti - Maija Tuupainen (toim.), Naisen elämää kahdeksassa maassa. Helsinki: Suomen lähetysseura. ss. 16-29.

Olander, Sinikka - Arja Saramies - Irma Soilanne - Marja- Leena Solovjew (1994), Noita naisia, vallattomia ja vallanpitäjiä. Toimihenkilöjärjestöjen sivistysliiton TJS opintokeskus. Gummerus kirjapaino Oy, Jyväskylä 1994.

Ouakrim, Najat (1998), Nainen ja islam. s.l.: Naisten kulttuuriyhdistys ry.

Parsipur, Shaahirnush (1996), Kharerat-e zendan. (Vankilan muistot). Stockholm: Baran.

Perho, Irmeli (1992), Islamin virstanpylväitä. Teoksessa Allahwardi, Helena - Helena Hallenberg (toim.), Islamin porteilla, ss. 20-32. Helsinki: Kirjayhtymä OY.

- Phillips, Anne (1998), *Feminism and politics*. New York: Oxford, Oxford university press.
- Pirinen, Kauko (1985), *Eevan tyttäret keskiajalla*. Teoksessa Kostainen, Auvo (toim.), *Nainen historiassa*, ss. 86-112. Turku: Turun yliopiston historian laitos.
- Pirttilä, Jukka (1979), *Johdatusta yhteiskuntatieteiden metodologiaan*. Helsinki: Gaudamus.
- Poursasan, Persa (s.a.), *pirAmune eslAm va boniAd-e hokumat-e eslAmi*. (Islamista ja Islamilaisen valtion perustaminen). S.I.
- Rahmani, Bahram (1993), *Enslavement of women in islamic republic of Iran*. Julkaisija: Iranin kansainvälinen kampanja Iranin naisten oikeuksien puolesta.
- Renvall, Pentti (1983), *Nykyajan historian tutkimus*. Helsinki: WSOY 1983.
- Reza-Qoli, Ali (1998), *Jame shenasi-e nokhbe koshi*. (Älymystön murhan sosiologia). Teheran: Nashr-e Nai.
- Sajama, Sara (1996), *Naisten asema kehityksessä*. Joensuu: Joensuun yliopiston täydennyskoulutuskeskuksen julkaisuja sarja B: oppimateriaali, n:o 16.
- Salonen, Armas (1967), *Persian muinaisuus ja kulttuuri*. Helsinki: OTAVA.
- Sauri, Pekka (1998), *Hyvä mies*. Porvoo - Helsinki: Juva.
- Setälä, Päivi (1996), *Keskiajan nainen*. Helsinki: Otava.
- Sollamo, Raija (1988), *Feministiteologian tieteellinen paradigma*. Teoksessa Simonen, Leila (toim.), *Naistutkimuksen ajankohtaisia ongelmia*. Tampere: Yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, Tampereen yliopisto. ss. 7-25.
- Sulkunen, Irma (1989), *Naisen kutsumus, Miina Sillanpää ja sukupuolten maailmojen erkaantuminen*. Helsinki: Hanki ja jää.
- Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (1997), *Tasa-arvon tiennäyttäjiä, tavoitteita, tuloksia, tuokiokuvia 1972-1997*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö. Tasa-arvoasiain neuvottelukunta.
- Taylor, John B. (1980), *Islam, suuret maailmanuskonnot*. Jyväskylä: Gummerus.
- Turtiainen, Kati (1998), *Taistelusta taisteluun, iranilaisten pakolaisnaisten matka islamilaisesta vallankumouksesta Suomen*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos.
- Ulkoasiainministeriön kehitysyhteistyöosasto (1999), *Suomen kehitysyhteistyö 98*. Helsinki: Ulkoasiainministeriö.

Valtonen, Kathleen (1999), Pakolaisten kotoutuminen Suomeen 1990-luvulla. Helsinki: Työministeriö.

Valtonen, Sanna (1998), Hyvä, paha media. Diskurssianalyysi kriittisen mediatutkimuksen menetelmänä. Teoksessa Kantola, Anu - Inka Moring - Esa Väliwerroinen (toim.) Media-analyysi, tekstistä tulkintaan. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. ss. 93-121.

Vuola, Elina (1999), Marian tyttäret - kulttuuri ja naiseus uskonnon muovauksessa Latinalaisessa Amerikassa. Teoksessa Airaksinen, Janna - Tuula Ripatti (toim.), Rotunaisia ja feministejä. Tampere: Vastapaino. ss. 111-126.

Vuorela, Ulla (1999), Postkoloniaali ja kolmannen maailman feministit. Teoksessa Airaksinen, Janna - Tuula Ripatti (toim.), Rotunaisia ja feministejä. Tampere: Vastapaino. ss. 13-41.

Vuorela, Ulla (1983), Naistutkimuksesta Tansaniassa. Teoksessa, Lehto, Marja - Marja-Liisa Kiljunen (toim.) Naiset ja kehitys, Artikkeleita naisten asemasta kehitysmaissa. Helsinki: Gaudeamus, ss. 7-35.

Lehdet

Akbari, Hosain, ”naqS-e etehAdie-hAy-e kArgari dar zendegi kArgarAn.” (Työläisten liiton rooli työläisten yhteiskunnallisessa elämässä.) Artikkel. Kar (Fadaian aksariyat) 4.5.2000.

”BakhShnamey-e vazarat-e amuzesh va parvareh dar barei-e poshehs-e danesh-amuzan-e pesar va dokhtar.” (Opetusministeriön määräys tyttö- ja poikaoppilaiden puukeutumisesta.) Uutinen. Kar (Fadaian aksariyat) 2.10.1991.

”Barai-e jarahi-e suratam ejazai-e shoharam ra mikhastand.” (Minun kasvojeni leikkaukseen pyydettiin miehen lupa.) Haastattelu. Zanan no. 42, 1.3.1998.

Barrez, Dirk, ”Neljänneseuro päivässä.” Artikkel. Voima 4/2000.

”Daevat beh eeteraz-e jahani aleih-e qavanin-e zed-e zan dar Iran.” (Kansainvälinen kutsu vastustamaan naisten vastaisia lakeja Iranissa.) Uutiset. Kar (Fadaian aksariyat) 27.3.1998.

”Do zan dar teheran koshte shodand.” (Kaksi naista murhattiin Teheranissa.) Uutiset. Zanan no. 43, 1.5.1998.

”EelAmi-ie-e komitei-e markazi-e hezbe tude-ie irAn be monAsebat-e farA-residan aval-e mAh-e meh - ruz-e jahAni kAregar.” (Iranin Tudeh-puolueen keskuskomitean vappuviesti.) Julistus. Nameh mardom 25.4.1995.

”Eetesab-e danshjuian-e daneshgah-e Fatemieh edam-e darad.”(Fatemiehin yliopiston opiskelijoiden lakko jatkuu.) Uutiset. Keyhan London no. 792, 27.1.2000.

”Iran, kotityöt naisen velvollisuus.” Raportti. Kotiliesi no. 19, 2.10.1998.

”Islamilainen Iran ei ole enää entisensä.” Raportti. Helsingin Sanomat 4.3.2000.

”Hokm-e bara-at-e motahaman be qatl-e Leila Fathi sader shod.” (Leila Fathin murhasta epäillyt henkilöt vapautettiin syytteistä.) Uutiset. Zanan no. 44, 1.6.1998.

”Kabus-e vahshat.” (Pelottavaa unta.) Haastattelu. Rahe kargar no. 91, 1.1.1992.

”Kabus-e vahshat.” (Pelottavaa unta.) Haastattelu. Rahe kargar no. 92, 1.2.1992.

”Kharid va ferush-e dokhtaran dar shomal-e khorasan.” (Tyttöjen kauppaaminen Pohjois-Khorasanissa.) Uutinen. Kar (Fadaian aksariyat) 5.2.1992.

”Lehtitieto: Nainen varapresidentiksi Iranissa.” Uutinen. Helsingin Sanomat 11.8.1997.

”Majeles tarh-e ”mamnuiat-e estefadei-e abzari” ra tasvib kar. (Eduskunta hyväksyi ”välineenä käytön kieltäneen” ehdotuksen.) Uutinen. Kar (Fadaian aksariyat) 19.8.1998.

Malak-mohamedi, Morteza, ”eltezAm be qAnun, rAh yA bi-rAhe” (Lakien velvoitus, tie tai harhatie). Artikkel. Kar (Fadaian aksariyat) 4.5.2000.

Nedai, Jamile, ”yAdmAnde-hAi az bahAr-e Azadi” (Muistoja vapauden keväästä). Artikkel. Keihan London 11.11.1999.

”Peikar-e qahramanan-e dar rahai az setam jensi, barAy-e azadi va edalat-e ejtemai.”(Sankarillinen taistelu sukupuolten vapauden ja yhteiskunnallisen tasa-arvon puolesta). Artikkel. Nameh Mardom, Iranin Tudeh-puolueen lehti 7.3.2000.

”Qatl-e dokhtari chahar sal-e.”(Neljävuotiaan tytön murha.) Uutinen. Zanan no. 43, 1.5.1998.

Rekola Juha, ”Sanansa syöneet.” Artikkel. Voima 5/2000.

”Zanan, footbal bi footbal.”(Naiset ei jalkapalloa.) Uutinen. Zanan no. 43, 1.5.1998.

”Zanan Qom khane neshinand.” (Qomin naiset ovat kotona.) Uutinen. Zanan no. 44, 1.6.1998.

”Zanan va reghim.”(Naiset ja valtio.) Artikkel. Kar (Fadaian aksariyat) 4.3.1992.

”Yadhai-e zendan.”(Vankilan muistot.) Haastattelu. Etehad-e Kar, no. 43, 1.11.1997.

www-sivut

Fadaian Aksaryat, otettu 19.6.2000. Yadnameh, Yade yaran yad bad (Muistikirja, olla toverien muistissa).[www-dokumentti]. <Http://www.fadai.org>

Fadaian aqaliat, otettu 14.3.2000. tArix-e moxtasar-r sAzemAn-e fadAiAn- aqAliat (Fadaian-järjestön (vähemmistön) tiivis historia).[www-dokumentti]. <Http://www.geocities.com/~fadaian/Farsi/farsi/html>

rAhe kArgar, otettu 14.3. 2000. Ke hastim? (Keitä olemme?). [www-dokumentti]. <http://www.rahekargar.org>

Takbargi rahe kargar no. 54, otettu 20.11.1999. Tabiz dar pardaxt-e dastmozd bain-e kargran-e zan va mard. (Naisten ja miesten palkkojen erot.) [www-dokumentti]. <http://www.rahekargar.org>

Muut

BrnAmeie sAzman kArgrAn enqlAbi irAn (rAhe kArgar) mosavabe kongraie aval ”Iranin vallankumouksellisen työläisten järjestön puolueohjelma ensimmäisessä puoluekokouksessa”. France: Alizadi B.p. 195, 75564 paris cedex 12.

MosavabAt, qrArhA, payAmhA va gozAresh-e kAmele panjomin kongeri-e sAzeman fadAiAn-e qalk-e Iran (aksaryat) (Iranin kansan Fadaian-järjestön (enemmistö) viidennen vuosikokouksen raportti) (1998), Germany, Köln: Iranin kansan Fadaian-järjestö (enemmistö).

”Äitien ja lasten hyvinvointia tutkittu.” Uutinen. Yleisradio, Teksti TV, 11.5.2000, klo 09: 25, s. 144.

”Intian väkiluku nousee miljardiin.” Uutinen. Yleisradio, Teksti TV, 11.5.2000, klo 09: 45, s. 142.